3 1761 07433410 3

Kipling, Rudyard
[Mowgli's brothers. Ukrainian]
Braty Mougli

PR
4854
M68U57
1920

From the Collection
of the late

JOHN LUCZKIW

Р. Кіплінг

Брати Моуглі

EX LIBRIS
ІВАНА
ЛУЧКОВА

Брати Моуглі

Друковано 20.000 примірників.

Р. КІПЛІНҐ

BRATY

Брати Моуглі

(Оповідання з життя дитини між звірями)

ПЕРЕКЛАВ ЮР. СІРИЙ

Видання друге

КИЇВ · ВІДЕНЬ
ВИДАВНИЧЕ ТОВАРИСТВО
„ДЗВІН“

1 9 2 0

PR
4854
M68 U57
1920

З друкарні Христофа Райсера Синів у Відні.

Частина I.

NOV
28
1983

I.

Брати Моуглі.

Ніч тихо на землю злетіла,
Всю землю знесилили сни...
Літають одні кажани...
Пора і для нас наступила.

*

О, звірі, мерщій прокидайтесь
Бо ніч як стріла пролетить!
Хай кожному з нас пощастить...
Нічого в лісах не лякатись!

Був жаркий вечір в Сеонійських горах. Перед семою годиною Вовк прокинувся, позіхнув і розправив одну за другою лапи, що потерпли йому від денного сну. Вовчиха лежала, уткнувши морду в землю, а четверо вовченят бурушкалися та скавчали коло неї. Прохід в лігво був осяяний місяшним промінням.

— Ну, — промовив Вовк, — час вже рушати на полювання.

Раптом маленька постать з пухнастим хвостом з'явилася коло проходу, і почулося жалібне вищання.

—Хай щастить тобі в сьому, о могутній Вовче! Хай доля пошле щастя твоїм шляхетним діткам і дасть їм міцні й дебелі зуби! І хай не забувають вони, що на світі єсть і вбогі і голодні...

Се був шакал — Табаки, що скрізь тільки й знав, що жебрачив. Вовки в Індії зневажають Табаки за те, що вони кожному намагаються зробити якусь прикрість і їдять усяку нечість коло сел. Але, разом з тим, всі, навіть найсильніші звірі, бояться Табаки, бо вони між иншими звірями в нетрях найбільш

казяться. Тоді забувають, що були слабими та жахливими, бігають лісом і кусають всіх, хто трапляється на шляху.

— Заходь і подивись, як маєш охоту, — сказав сурово Вовк. — Їсти у нас нема нічого.

— Для вовка нема, — відповів Табаки, — а для такого нікчемного та мізерного сотворіння, як я, усяка обгризена кістка придасться. Нам, шакалам, не випадає перебірати, або вередувати.

Табаки кинувся в глибину лігва, знайшов обгризену кістку, на якій лишалося ще трохи й м'яса, сів і з великим задоволенням почав її гризти.

— Дякую вам за таку щедру милостиню, — сказав він, облизуючись. — Які ж вродливі ваші шляхетні дітки! Які великі очі у них, а сами-ж ще маленькі! А проте й дивуватись тут нема чого! Бо діти королів зроду подають ознаки краси і сили!

Табаки, звичайно, як і кожний инший, знав дуже добре, що не слід так хвалити дітей, бо се накликає біду, — і був дуже радий, що батько та мати не задоволені з тої похвали.

Якийсь час він сидів мовчки, тішучись з того враження, яке зробили його слова, а потім лукаво зауважив:

— Шер-хан змінив місце свого полювання.

Він буде полювати тепер в сих горах. Про се я чув від нього самого.

Шер-хан — се тигр, що жив за двадцять миль, коло річки Вайн - Ганги.

— Він не має права! — сердито почав Вовк. — По закону нетрів, він не має права переміняти місця полювання, не заявивши про се. Своїм полюванням він наведе жах на всю місцевість на десять миль в околиці, а мені . . . мені сими днями треба-б убити зо дві штуки.

— Не дурно-ж мати Шер-хана прозвала його Ленґрі (кривим), — зауважила спокійно Вовчиця.

— Він змалечку шкутильгає на одну ногу. От через те й нападає він тільки на хазяйську худобу. Всі мешканці коло Вайн - Ганги люті на нього, а тепер він хоче прийти сюди і викликати незадоволення селян проти себе. А потім, коли він буде далеко вже, вони прийдуть в наші нетрі, випалять тут траву, і нам, з нашими дітками, доведеться звідсіль тікати. Ні, дуже дякуємо Шер-ханові.

— Переказати йому вашу вдячність? — запитав Табаки.

— Геть! — заревів Вовк. — Геть! ступай на полювання з твоїм паном. Для одної ночі ти зробив вже досить лихого!

— Я йду, — спокійно відповів Табаки. — Чуєш реви Шер-хана в долині? Я міг би

позбутись клопоту приходити до вас і переказувати його доручення.

Вовк нашорошив уха і слухав зловіще та протяжне виття тигра. Воно доносилося з долини, що розлягалася над річкою. Шер-хан мабуть не мав сьогодня успіху в полюванні і йому було байдуже, що про се можуть дізнатися всі хто жив у нетрях.

— Безглуздий! — промовив Вовк. — Чи можна-ж таки полювання починати таким шумом! Невже гадає він, що наші сарни такі, як його телята на селі коло Вайн-Ганги?

— Це! Сю ніч полює він не за сарнами та телятами, — сказала Вовчиця. — Се не инак, як за людиною!

Реви тигра перейшли в якесь мурчання, що нагадує дзюрчання веретена, і здавалося, що воно йшло звідусюди. То було мурчання, що наводить жах на карбівничих і циган, які сонні часто попадають тигрові в пазурі.

— Людина! — промовив Вовк і вищирив свої білі зуби. — Пхе! Невже Шер-хан почне полювати за людиною, та до того ще і в наших володіннях?

По закону нетрів, (а вони нічого безпідставно не забороняють), звірі не мають права убивати людину: таке убивство накликає в нетрі білих і червоношкурих людей. Вони приходять з рушницями та смолоскипами, і всім звірям від того доводиться тер-

піти. Звірі-ж пояснюють сей закон инакше: по їхньому виходить, ніби заборонено убивати людей тому, що взагалі людина найслабіша і найменш захищена істота в світі, а на таку істоту нападати дійсному мислівцеві — великий сором.

Мурчання тигра розлягалося все дужче та дужче і нарешті скінчилося страшенним ревом.

Потім почулося виття. Воно означало, що Шер-хан змилив, полюючи.

— Він змилив, — сказала Вовчиця, — що се таке?

Вовк подався трохи наперед і почув дике мурчання Шер-хана, що плигав то в один то в другий бік, як скажений.

— У сього дурня тільки й вистачило уміння плигнути в багаття карбівничих та обсмалити собі лапи, — промовив Вовк. — Табаки коло його.

— Хтось іде горою, — зауважила Вовчиця, напружуючи одно ухо. — Приготуйся.

Кущі злегенька зашелестіли, Вовк приліг і підобрав під себе задні лапи, наміривши́сь плигнути.

Він навіть почав уже той плижок, не знаючи на кого доведеться наскочити, і в той час, як побачив здобич, зробив неймовірне зусилля, щоб стримати себе. Він тільки підскочив і впав майже на те саме місце . . .

— Людина! — промурчав він. — Дитина людська!... Дивись!

Якраз перед ним, вхопившись за гильку, стояла смуглява дитина, котра тільки-що починала ходити. Напевне до вовчого лігва ніколи ще не приходила така слабенька і ніжна крихотка! Вона глянула на вовчий писок і засміялась.

— Се людська дитина? — спитала Вовчиця. — Я ніколи ще ні одної не бачила. Принеси її сюди.

Вовк звик переносити своїх дітей і умів се так робити, що міг перенести ротом яйце, не роздавивши його. Він міцно стиснув свій писок на спині дитини, а коли приніс і положив перед Вовчицею поруч із своїми дітьми, то на спині не було жадного сліду від його зубів, навіть не вдряпнув дитини.

— Ох, яке-ж маленьке! Яке голеньке і сміливе, — ніжно сказала Вовчиця.

Дитина протиснулася між вовченятами і припала до теплого боку Вовчиці.

— Диви, воно також ссе молоко з иншими!

— Глянь, — сказав Вовк, — воно зовсім не має шерсти, і я міг би убити його одним махом своєї лапи. А про те воно дивиться вгору і нічого не боїться.

Промінь місяшний, що падав в прохід лігва, раптом зник: величезна, чотирьохкутна голова і плечі Шер-хана протислись в прохід.

Табаки, що стояв за ним, промовив:

— Його світлість, його світлість прийшли до вас! . . .

— Шер-хан велику приємність робить нам, — сказав Вовк, а очі йому палали гнівом. — Що потрібно Шер-ханові?

— Мою здобич! Людська дитина увійшла сюди, — відповів Шер-хан. — Батько й мати її втекли. Віддай її мені!

Шер-хан дійсно, як і гадав Вовк, плигнув в багаття і роздратувався від болю, посмаливши лапи.

Вовк не злякався розлютованого тигра: він знав, що прохід в його лігво занадто вузький і що тигр не пролізе. Навіть тепер все тіло Шер-хана було як в корчах: він був як та людина, що намірилася протиснутись в бочонок.

— Вовки — вільна родина, — відповів Вовк. — Ми слухаємо тільки голову нашої

родини, і нам нема діла до того, що велить смугнастий убивця хазяйського товару. Людська дитина — наша; вона вмре тільки тоді, коли ми сами того забажаємо.

— Забажаєте ви! Яке мені діло до вашого бажання! Присягаюсь биком, котрого я вбив, се занадто! Чи довго ще буду стояти я перед сією собачою норою, чекаючи, поки ви виконаєте мої законні домагання? Се питаю я, я, Шер-хан! . . .

Реви тигра, як грім, заповнили все лігво. Вовчиця визволилася від дітей і кинулася наперед; очі їй блищали в темряві, як дві зелені зірки; вона сміливо глянула в очі тигрові.

— А я, Ракша (чорт), скажу тобі, що дитина моя; чуєш ти, кривий, — моя власна! І вона не буде вбитою! Вона буде жити і належатиме до нашої родини, буде полювати разом з нами. А врешті, — чуєш ти, охотнику за маленькими, голодними дітьми, ти, що глитаєш жаб та рибу, — вона уб'є тебе! А тепер іди геть звідсіль, бо, присягаюсь сарною, котру убила (я не їм хазяйських тварин), ти повернешся до своєї матері, — ти, осмалений звіре, ще кривішим, ніж сюди прийшов! Геть!

Вовк дивився здивовано на свою люту Вовчицю. Шер-хан не боявся Вовка, але не міг встояти проти Вовчиці: він розумів, що пере-

вага буде на її боці і що вона буде битись на смерть. А тому він з мурчанням виліз з проходу, а потім, одійшовши геть, закричав:

— Кожний пес сміло гавка в своєму дворі. Побачимо, що скажуть звірі про се вигодовування людських дітей. Вона моя і рано чи пізно не мине моїх лап. Ух, ви розбійники з волохатими хвостами . . .

Вовчиця, захлипуючись від злости, кинулася знов до дітей, а Вовк зауважив:

— Воно Шер-хан каже діло. Дитину треба показати всій нашій родини. Ти постановила лишити її у себе, мати?

— Лишити її у себе! — нервово відповіла Вовчиця. — Вона прийшла до нас голісінька, сама, серед ночі, голодна; а проте вона не боялася! А той кривий чорт убив би її і втік би назад до Вайн-Ганги. А тутешні селяне почали-б мститися над усіма нами і полювали-б по всіх наших притулках! Лишити її коло себе? Авже-ж, лишу. Лежи спокійно, жабеня. Ти будеш Моуглі, дам тобі йменя Моуглі, як жабеняті, і настане час і ти почнеш полювати за Шер-ханом, як він тепер полює за тобою.

— Але що скаже ще наша родина? — зауважив Вовк.

В законах нетрів постановлено, що кожний вовк, як одружиться, то може відділитись від своєї родини; але коли діти його виростуть та-

кими, що вже зможуть триматись на ногах, він мусить привести їх на раду родини, що збірається що-місяця в місяшну ніч, щоб вона їх бачила. Після таких оглядин вовченята можуть іти куди хотять, але ніхто з дорослих вовків не має права вбивати їх, поки не вб'ються вони в силу і не почнуть полювати за сарнами.

Вовк дочекався коли його діти підросли, і в ніч, призначену для ради, повів їх, Моуглі і Вовчицю на скелю Ради, — на вершок гори, де могло поміститись щось з сотню вовків. Голова родини Акела, був великий сірий самітний вовк, найрозумніший і найсильніший між вовками; він давно вже прийшов сюди і лежав на самому вершечку, простягшись на ввесь зріст. Нижче сиділо більш сорока вовків ріжного зросту і масти, починаючи від мурих і вже посивілих од старости, і кінчаючи темними трьох-літками. Самітний вовк керував родиною вже на протязі року. В часи своєї молодости він двічі попадався у вовчу яму, а раз його так били, що він аж зомлів, і всі лічили його вже мертвим. Таким чином, він з власного досвіду знав про звичаї людські.

Діти борюкались і бавилися одно з другим в середині кругу, де сиділи їх батьки та матері. Часом хто-небудь з дорослих підходив до того, або иншого вовченяти, уважно дивився на нього, а потім тихенько повертався

до свого місця. Иноді яка-небудь ніжна мати випихала свою дитину далі від инших, на місячне світло, щоб краще його оглянули... А Акела кричав з свого шпиля:

— Ви знаєте закон?... Ви знаєте закон? Придивляйтесь уважніше, о вовки!

А стурбовані матери показували теж за ним:

— Дивіться, дивіться уважніше, о вовки!

Нарешті настав час показати усім хлопця і шерсть на шиї вовчиці настовбурчилася, — Вовк випхнув Моуглі-жабеня, — так вони його звали, — на середину кругу, а він там сів, сміявся і бавився камінцями, що виблискували проти місяця.

Акела, не підносячи голови від лап, почав свій одноманітний крик:

— Дивіться уважніше!

Глухий рев почувся із-за скель і голос. Шер-хан кричав:

— Дитина — моя! Віддайте її мені! Що спільного між вільною родиною і людською дитиною?

Акела навіть і ухом не ворухнув і провадив далі:

— Дивіться, вовки, уважніше! Яке діло вільній родині до вимагань чужих? Дивіться уважніше!

З усіх боків почулися глухі реви, а молодий чотирьохлітній вовк звернувся до Акели з такими словами, як і Шер-хан:

— На-що вільній родині людська дитина?

А закон нетрів каже, що коли виникає незгода що до прилучення дитини до родини, то питання се обговорюється принаймні двома членами родини, але тільки не матіррю чи батьком дитини.

— Хто буде говорити за дитину? — спитав Акела. — Хто буде говорити з членів вільного товариства?

І не чути було відповіді, а Вовчиця, побачивши, що діло може дійти до бійки, приготувалася до неї. Вона почувала, що се буде остання бійка.

В той час ледачий мурий ведмідь Балу, єдиний звір иншої породи, що мав право бути на раді родини, — старий Балу, що вчив вовченят законів нетрів, що мав право ходити всюди, де тільки хотів, бо він вживав до їжі тільки оріхи, коріння та мед, так в той час став він навдибки.

— Людська дитина, людська дитина, — промовив він. — Я кажу про людську дитину. Яку шкоду зробить нам людська дитина? Я не можу говорити красно, але говорю правду! Хай вона належить до нашої родини. Я сам буду її вчити.

— Треба ще одного, — промовив Акела. — Балу, учитель наших дітей, сказав своє слово. Хто ще має що сказати після Балу?

Чорна тінь промайнула в крузі. То була Ба-

гіра, пантера, чорна вся, як сажа, але з плямами, такими, які мають всі пантери. Ті плями блищали й вилискувалися проти місяця, як намальовані.

Всі знали Багіру і всі її боялися, бо була вона хитра як Табаки, сміливa як дикий буйвіл, і байдужа, як слон. Але голос у неї був солодший за мед, а шерсть мнякша за пух.

— О Акело і вільна родино! — замурчала вона. — Я не маю права бути на вашій нараді; але по закону нетрів, коли виникає суперечка з приводу прилучення до родини дитини, дозволяється положити за неї викуп. І закон нічого не каже про те, хто має і хто не має права положити той викуп. Чи так я кажу?

— Гаразд, гаразд! — закричали молоді вовки, котрі завжди голодні. — Слухайте Багіру! За дитину можна положити викуп. Так каже закон...

— Я знаю, що не маю права тут говорити, але як дозволите ви мені...

— Говори, говори! — гукнуло з двадцять голосів.

— Убивати голу дитину — сором. Крім того, вона може стати вам у пригоді, як підросте. Балу казав за неї. Я, з свого боку, до слів Балу прикладу викуп—бика і жирного бика, тільки що вбитого, котрий лежить не далі, як за пів милі звідсіль, — коли ви згодитесь прийняти людську дитину до своєї родини, як велить закон нетрів. Чого-ж тут вагатись?

Піднялося виття двадцяти голосів.

— Та в чім же річ? Вона помре в часи зімових дощів. Її спече наше гаряче сонце.

— Яку шкоду може зробити нам гола жаба?

— Приймемо її до нашої родини! Де бик, Багіро? Беремо викуп!

І знову почувся крик Акели:

— Глядіть уважніше, глядіть уважніше, о, вовки!

Моуглі був так захоплений своїми камінцями, що не звертав жадної уваги на вовків, котрі підходили до нього один за одним, щоб розглянути. Потім всі вони пішли з гори в долину за убитим биком, а лишилися тільки Акела, Багіра, Балу, та сем'я вовків Моуглі. Довго ще розлягався рев Шер-хана; він страшенно був лютий, що не віддали йому Моуглі.

— Довше реви, — промурчала собі в уси

Багіра. — Прийде час, коли ти другої заспіваєш через сю голу штучку. Коли сього не буде, то виходить, що я цілком не знаю людей.

— Справа скінчилася добре, — промовив Акела.

— Люди і їх діти дуже розумні. З часом він може бути головою родини.

— Так, коли в тому буде потреба, — зауважила Багіра. — Бо ніхто ж не буває головою родини до кінця свого життя.

Акела не відповідав. Він думав про ту страшну мить, що наступає для голови кожної родини. Коли голова позбавиться сили і знемощіє, то вовки убивають його, а новий голова заступає його місце, щоб бути у свій час теж убитим.

— Візьми хлопця, — сказав він вовкові, — і виховуй його так, як виховується кожний з нашої вільної родини.

Таким чином Моуглі був прилучений до родини вовків в Сеонійських горах, завдяки убитому бикові та доброму слову Балу.

Минуло одинадцять літ. Моуглі ріс і виховувався з вовчатами, хоч вони, звичайно, зробилися вовками скоріш, ніж він став хлопчиком підлітком. Вовк-батько навчив його всього, що треба знати тому, хто живе в нетрях, і наука відбувалася до того часу, поки найменший шелест в траві, найменше зітхання гарячого повітря, кожний крик сови над головою, найменше тремтіння води від руху маленької рибки — стало для Моуглі цілком зрозумілим.

Від Балу він довідався, що мед і оріхи такі-ж смачні, як і сире м'ясо . . . Від Багіри навчився він лазити по деревах. Вона лягала на гілку і кликала його.

— Ходи сюди, маленький братіку.

З початку Моуглі кепсько дрався, але потім навчився лазити між віттями дерев так гарно, як яка-небудь сіренька малпа.

Був він завжди і на Радах на скелі, коли сюди сходилася родина, і. між иншим помітив, що коли він уперто дивився в очі якому-небудь вовкові, то той не міг сього виносити і заплющував свої очі. Се його тішило, і він часто так робив.

Хлопець часто виймав голки терну з лап своїх друзів: вовки дуже страждають від тих голок, що попадають їм в лапи.

Иноді вночи сходив він з гір на оброблені царини і з цікавістю дивився на хуторян та їх мешкання. Але до людей відносився з недовіррям з того часу, як Багіра показала йому чотирьохкутний будиночок з дверцятами, що могли сами падати і затуляти прохід. Будинок той був захований в нетрях так, що раз Моуглі трохи нє попав туди. Багіра сказала, що то була пастка.

Більш усього подобалося йому ходити з Багірою в глибину нетрів, в темне, гаряче серце лісу і спати там вдень в час спеки, а вночі слідкувати за тим, як полює Багіра. Коли вона була голодна, то вбивала направо й наліво. Так робив і Моуглі — за одним тілько виїмком.

Коли він підріс остільки, що міг все розуміти, то Багіра пояснила йому, що він не повинен ніколи займать хазяйського товару через те, що до родини був прилученим ціною смерти бика.

— Все в нетрях твоє, — казала Багіра, — і ти можеш убивати всякого, кого подужаєш. але ж через те, що бик викупив тебе, ти не повинен ніколи убивати для їжі ні старого, ні молодого хазяйського товару. Такий закон нетрів.

І Моуглі з довіррям слухався тої поради.

А проте хлопець все ріс і вбивався в здоровля та силу.

Вовчиця казала йому не раз, щоб він не довірявся Шер-ханові і що з часом він буде повинен його вбити.

Молодий вовк пам'ятав би про се завсігди, а Моуглі забув сю пораду, бо він же був ще тільки хлопчиком, — хоч і звав би себе вовком, коли-б тільки міг говорити якою-небудь людською мовою.

Шер-хан часто надходив в нетрі. Акела де далі все старішав, та слабішав, і кривий тигр затоваришував з молодими вовками, котрі слідком за ним ходили, через те, що він віддавав їм рештки своєї їжі. Сього ніколи не дозволив би Акела, коли-б мав таку силу, як раніш. А Шер-хан все більш зближався з молодими вовками, улещав їх і дивувався, що такі браві молодці дозволяють володіти над собою старому нікчемному вовкові та людській дитині!

— Я чув, — казав Шер-хан, — що на Раді ви не насмілюєтесь дивитися йому в очі?

І молоді вовки настовбурчували шерсть і гарчали. Багіра, що чула все і бачила, довідалася де що й про се, і кілька разів попереджала Моуглі, що коли-небудь Шер-хан уб'є його. Моуглі сміявся і говорив:

— За мене наша родина і ти; та й Балу, хоч він і ледачий, буде битись і захищати мене. Чого ж мені боятись?

Якось то в літню спеку, Багіра знову по-

чала про се розмову. Вона була стурбована чутками, що дійшли до неї. Разом з Моуглі була вона в гущавині нетрів і хлопчик лежав, притиснувшись головою до її чудової чорної шерсти.

— Маленький братіку, — почала вона, — чи часто я говорила тобі про те, що Шер-хан твій ворог?

— Ти говорила про се мені стільки разів, скільки оріхів висить на кокосовій пальмі, — відповів Моуглі, котрий, звичайно, не міг їх перелічити. — Ну, то що ж з того? Я хочу спати, Багіро, а Шер-хан має тільки довгого хвоста та гучний голос, як у Мора-Павича.

— Почекай спати. Балу знає, що Шер-хан твій ворог; я про се знаю, родина про се знає; та навіть і ти безглуздий — безглузда крихотко, про се знаєш. І Табаки теж казав тобі про се.

— О, о, — відповів Моуглі: — Табаки недавно приходив до мене із своїми лукавими словами і казав, що я людська дитина, що мені не слід викопувати земляні оріхи. Я вхопив Табаки за хвіст і два рази ударив його, щоб на далі був звичайнішим.

— Ну, і не мудро ти зробив, бо хоч Табаки і усякому шкодить, але тут говорив він про те, що торкається тільки тебе. Шер-хан не сміє убити тебе в нетрях; але пам'ятай, що Акела дуже вже старий, а коли він не зможе

убити сарни, то перестане бути головою родини. Більшість з тих вовків, що оглядали тебе, коли ти прийшов вперше на Раду, також постаріли, а молодики, підбурені Шерханом, гадають, що людська дитина не повинна жити між вовками. Та незабаром ти станеш вже дорослою людиною.

— Але чому ж людина не може належати до родини? — запитав Моуглі. — Я родився в нетрях. Жив, як велить закон, і нема ні одного вовка між нашими, котрому не виймав би я з лап колючок та дерев. Звичайно, вони брати мої.

Багіра витяглася на ввесь зріст і приплющила очі.

— Братіку мій маленький, — промовила вона: — помацай мою шию під підборіддям.

Моуглі простяг свою міцну смуглясту руку і знайшов на шиї між мягкою, як шовк вовною, невелику лисину.

— Нема такого звіря в нетрях, котрий би знав, що Багіра, себ то я, має у себе на шиї сей знак— знак нашийника; а між тим, мій братіку маленький, я родилася між людьми, і там таки померла моя матуся. Жили ми в клітках, в саду коло королівського палацу в Удайпурі. От через що я зложила за тебе викуп на Раді, як ти ще був зовсім маленькою голою дитиною. Так, я також родилася між людьми. Ніколи не бачила я нетрів. Люди го-

дували мене крізь залізні прути із залізної миски до того часу, поки одної ночи я не відчула, що я Багіра-пантера, а не людська забавка. І я розбила залізну клітку лапою з одного маху та й втікла. А через те, що я досить добре придивилася до людських звичаїв, то з мене виробився найлютіший звір в нетрях, лютіший навіть за Шер-хана. Хіба се не правда?

— Так, — відповів, — всі в нетрях бояться Багіри, — всі, крім мене.

— Ах ти ж, дитино ти людська, — ніжно відповіла чорна пантера. — Хай же буде відомим тобі, що колись ти повернешся до людей так само, як і я повернулася до своїх нетрів; повернешся до людей, до братів своїх, — звичайно, коли не вб'ють тебе на Раді.

— Але за віщо? за віщо можуть убити мене? — запитав Моуглі.

— Глянь на мене, — відповіла Багіра.

І Моуглі пильно подивився їй в очі. Через пів хвилини велика, чорна пантера одвернула вбік голову.

— От за що, — промовила вона, — навіть я не можу витримати твого погляду, а я родилася серед людей і люблю тебе. Инші ненавидять тебе за те, що не насмілються зустрічатись з тобою поглядами; за те, що розумний ти; за те, що виймав з їх лап колючки; за те, що ти — людина!

— Я нічого того і в гадці не мав, — сумно відповів Моуглі і похмурив свої густі чорні брови.

— Так, вони ненавидять тебе за те, що ти людина. Будь же й ти розумним. Я завсігди думаю про те, що коли Акела дасть маху на ловах, — а що-разу йому тяжче доводиться справлятись з сарнами, — родина обуриться проти нього, а разом з тим і проти тебе. Ступай же мерщій в долину, де стоять людські хати, та візьми червоний цвіт; вони його розводять у себе. Тоді будеш мати сильнішого товариша, ніж кого-небудь з нашої родини. Здобудь червону квітку.

Кажучи про червону квітку, Багіра мала на увазі огонь. Ні одна істота в нетрях не зве огонь справжньою назвою. Кожна тварина почуває перед ним несвідомо смертельний жах і не насмілюється навіть називати його.

— Червону квітку? — переказав Моуглі. — Ту, що вночі видно коло їх хат? Я здобуду її.

— Се каже людина! — з гордістю сказала Багіра. — Пам'ятай же, що квітка та росте в маленьких горщечках. Дістань хутчій ту квітку і тримай її у себе до слушного часу.

— Гаразд, — сказав Моуглі, — я піду. Але чи певна ж ти, моя Багіро, — він міцно обняв її за шию і пильно подивився в її великі очі, — чи певна, кажу, ти, що то все виходить через Шер-хана?

— Так, присягаюся тобі тобою, що я цілком певна в тому.

— А я присягаюся волом тим, що мене викупив, що добре за те вже відплачу Шер-ханові, відплачу йому з надвишкою! — Моуглі подався в гущавину і зник.

— Се людина, справжня людина, — промовила до себе Багіра, умощуючись знову щоб заснути. — Ох, Шер-хане! Ні одно полювання не дасть тобі стільки злого, як те, що почав ти одинадцять років тому за маленькою жабкою.

Моуглі біг лісом все далі, та далі і серце йому палало в грудях. До лігва він повернувся, коли вже піднявся над землею нічний туман. Він зітхнув і окинув оком долину. Вовченят не було, але Вовчиця помітила, що хтось стурбував її жабеня.

— Що тобі трапилося, мій синочку? — спитала вона.

— То все від Шер-ханової балаканини, — відповів він. — Сьогодня вночі я буду полювати на засіяних степах.

І він подався поміж кущами до річки, що протікала глибоко в долині. Там він пішов тихше, бо до нього долітали скигління родини та крик сарни, котру гнали ловці. Потім почулися хижі та сурові завивання молодих вовків.

— Акело! Акело! Хай Самітний Вовк спро-

бує свою силу! Дай дорогу Голові нашої родини! Скакай, Акело!

Самітний Вовк видно плигонув, але не осилив своєї здобичи, бо Моуглі почув, як заклацали його зуби, а потім почув ще й скавчання, буцім би то сарна тьопнула його ногою.

Моуглі не чекав, що з того буде, а подався далі. Все менше та менше доносився до нього лемент вовків в той час, як простував він до степів, де жили люди.

— Багіра сказала правду. — Завтра може бути останній день для мене і для Акели, — зашепотів він, захлипуючись та ховаючись в копицю трави, що була складена під вікном одної землянки.

Він приник лицем до вікна і почав стежити, як горить вогонь в печі. Він бачив, як господиня вставала вночі і підтримувала багаття, підкладаючи туди хмизу. А як наступив ранок, і туман поблід та став холодним, він бачив, як малий хазяйський син взяв лозовий горщик, обмазаний з середини глиною, поклав туди жарин, накрив його і вийшов доглянути худобу.

— І то все? — подумав Моуглі. — Коли хлопчак може з тим справлятись, то виходить, що нічого в тім страшного немає.

Він хутко оббіг по за хатою, вибіг назустріч хлопцеві, вихопив у нього з рук горщик з ву-

гіллям та й зник в тумані. До нього долетів тільки крик переляканого хлопця.

— А вони досить схожі на мене, — промовив Моуглі, дмухаючи в горщик, точнісінько так, як се робила жінка. — Ся річ помре, коли я не дам їй поїсти. — Він набрав сухого хмизу, кори і поклав на червоне вугілля. Йдучи на гору на пів дорозі зустрів він Багіру і в неї на вовні як перш блищала ранкова роса.

— Акела не зміг осилити здобичі, — промовила пантера. — Вони вбили-б його ще вночі, але хотять і твоєї смерти. Вже шукали тебе по горах.

— Я був в долині, на степу. Я готовий. Дивись! — Моуглі підняв горщик з жаром.

— Гаразд. Я бачила, як люди кидали в сю річ сухе гілляччя і на краєчках тих гильок відразу з'являлися червоні квітки. Тобі не страшно?

— Ні, чого мені боятись? Тепер я пригадую, як крізь сон, — що перш, ніж став я вовком, я часто лежав коло червоної квітки, і мені було тепло і гарно.

Цілий той день Моуглі просидів в лігві та стежив за тим, щоб огонь в горщику не потух.

Він тішився з того, як горять сухі лозинки. А крім того приготував на всякий випадок довгу суху гильку. Увечері Табаки підійшов до лігва і досить суворо переказав, що його че-

кають на Раді. Моуглі тільки усміхнувся замість відповіді, і всміхаючись пішов на Раду.

Акела, — Самітний Вовк, — лежав коло своєї скелі; се вказувало на те, що місце голови родини лишається вільним.

Шер-хана, що похожав, оточений охочими живитись рештками від його їжі, отверто улещали приємними словами.

Коли вже всі зібралися, то Шер-хан почав говорити, хоч на се не зважився б він ніколи, поки Акела був головою родини.

— Він не має на се права, — прошепотіла Багіра, що лежала коло Моуглі, — скажи йому. Він собачий син. Він злякається.

Моуглі скочив.

— Вільна родино! — гукнув він. — Хіба Шер-хан має право втручатися в діла нашої родини? Яке діло тигрові до наших справ?

— Місце голови родини вільне, і тому, що мене прохали говорити . . . — почав Шер-хан.

— Хто? — спитав Моуглі — хіба ми всі шакали, що будемо говорити улесливі речі сьому убивцю хазяйського товару? Ніхто, крім нас самих, не має права втручатися в наші родинні справи.

Піднялося виття: »Мовчи, людська дитино! Хай говорить він! Він пристав до наших законів.«

Нарешті старі вовки взяли перевагу над всіма голосами:

— Хай говорить Мертвий Вовк!

Коли голова родини не поборе здобичі, його звуть Мертвим Вовком до смерти, що завсігди наступає досить скоро після сього.

Акела стомлено підвів голову.

— Вільна родино, — і ви також, Шер-ханові шакали! На протязі тридцятьох років я був головою вашим і першим на полюванні і за ввесь той час ніхто з вас не попав у пастку, нікого з вас не поранено.

Тепер я більш не голова вам. Ви знаєте, що проти мене була таємнича умова, і я не осилив сарни. Ви знаєте, що запропонували мені убити її лиш для того, щоб покарати мою неміч. Се було зроблено досить ловко. Тепер ви маєте право убити мене тут на Раді. А тому я питаю, хто покінчить з Самітним Вовком? Виступати проти мене мусите по одинці. Се моє право по закону нетрів.

Запанувала на довший час тиша, бо ніхто з вовків не насмілювався битися з Акелою.

Потім розлягся рев Шер-хана.

— Але! що за охота слухати сього беззубого дурня! Він засуджений до смерти. Поговоримо краще про людську дитину, що вже живе занадто довго. Вільна родино! Дитина належить мені від перших часів. Віддайте її мені. На протязі довгих років дитина та своєю присутністю непокоїла наші нетрі. Віддайте мені людську дитину, а то я завсігди буду тут

полювати, і ви не будете мати від мене навіть обгризеної кісточки. — Він — людина і я ненавижу його всею істотою моєю.

Тоді більша частина родини завила:

— Людина! Людина! Що спільного між нами і людиною? Хай іде до своїх!

— Так, щоб обурити проти нас всіх селян?

— заревів Шер-хан. — Ні, віддайте його мені. Він — людина і ніхто з нас не може витерпіти його погляду.

Акела знову підвів голову і промовив.

— Він їв з нами. Він спав з нами. Він заганяв для нас дичину. Він ні разу не зрадив нашого закону.

— Крім того, я заплатила за нього биком, як приймали його до родини. Звичайно, бик не багато коштує, але ж гонор Багіри чого-

небудь вартий і Багіра зуміє постояти за свій гонор.

— Бик, що заплатила тому одинадцять літ! — завила родина — Яке нам діло до кісток, яким минуло вже одинадцять літ?

— І до закону також? — перебила Багіра, вищиривши зуби. — Не дурно зветеся ви вільною родиною!

— Людська дитина не може належати до родини нетрів! — заревів Шер-хан. — Віддайте його мені!

— Він брат нам у всьому, за винятком крови, — почав знову Акела, — а ви хочете його убити! Так, я бачу, що жив я занадто довго. Де-хто з вас почав вживати хазяйський товар, инші ж, за порадою Шер-хана, крадуть серед ночі селянських дітей з під дверей їх хижок. Ви нікчемні боягузи і я буду говорити до вас як до боягузів. Мене постановлено покарати на смерть, і життя моє не має тепер ніякої вартости, а то я віддав би його за життя дитини. Але для того, щоб високо поставити знову гонор і честь нашого роду, я обіцяю, що не буду захищати себе ні краплини від ваших нападів на мене, коли ви примусите дитину піти звідсіль до своїх. Я помру без бійки. Се для родини збереже принаймні життя трьох. Більш нічого не можу я зробити; коли-ж ви хочете, то я можу визволити вас від сорому убити брата, що ніякої

провини перед вами не має, брата, що прийнятий був до нашої родини на підставі закону нетрів.

— Він людина, людина він! — вила родина і більша частина вовків почали купчитись коло Шер-хана, що ляскав хвостом.

— Тепер твоя черга, — промовила Багіра до Моуглі — Нам не лишається нічого, крім бійки.

Моуглі встав тримаючи горщик в руках.

Він був як божевільний від злости та горя, бо вовки ніколи не показували ще йому, як вони його ненавидять.

— Слухайте! — закричав він. — Досить сього собачого гавканя. В сю ніч ви багато говорили мені, що я людина, і я почуваю, що се правда. Я не буду теж вас звати своїми братами, а зватиму собаками, як се всі люди роблять. Що ви будете робити, а чого ні — се не вам рішати. Се торкається мене. А щоб діло було ясніше — я, людина, приніс сюди чудову квітку, якої ви, собаки, боїтесь!

Він кинув об землю горщок і горюче вугілля розсипалось на всі боки

та запалило кільки купок сухого моху, що запалав зразу полум'ям.

Всі члени родини з жахом подалися назад від тремтячого полум'я.

Моуглі простяг велику суху гілку в полум'я і коли вона зайнялася та затріщали гильочки, він підняв її і почав вимахувати над головою, стоючи серед вовків, що тремтіли від жаху.

— Тепер ти, — пан володарь, — сказала йому тихенько Багіра. — Визволь Акелу від смерти. Він завжди був твоїм другом.

Старий Акела, лютий вовк, ніколи за все своє життя не просив помочи ні в кого, а тепер жалібно дивився на Моуглі, що стояв голий з довгим, чорним волоссям, котре кучерями спадало йому на плечі. В руках він держав горючу гильку і від її полум'я скакали і тремтіли тіни.

— Гаразд, — промовив Моуглі, озираючись гордо навкруги, — я бачу, що ви собаки. Я піду од вас до своїх людей, коли справді то мої люди. Нетрі для мене зачинені, і я повинен забути вашу мову, вашу родину; але я буду чеснішим за вас, я обіцяю, що коли буду між людьми, то не зраджу вас перед ними, як ви мене тепер!

Він ударив ногою по гильці і від неї полетіли жарини.

— Ніякої бійки не буде на Раді. Але я маю

борг, котрий мушу віддати перед тим, як вийду звідсіль.

Він наблизився до Шер-хана, що, прищулившись як божевільний дивився на полум'я, і вхопив його за підборіддя. Багіра пішла слідком за ним на всякий випадок.

— Вставай, собако! — закричав Моуглі. — Вставай, коли людина велить, а то я обсмалю тобі шкуру.

Шер-хан щільно притулив уші до голови і заплющив очі, бо горюча гилька була дуже близько.

— Сей убивець людського товару нахвалявся, що уб'є мене на Раді, коли я був маленьким. Гаразд, я також буду бити собак, як стану людиною. Поворухни тільки вусом, кульгавий, і я заткну червону квітку в твою пельку.

Він ударив Шер-хана гилькою по голові, і Шер-хан жалібно завив і загарчав.

— Ну, ступай тепер, співуча кішко нетрів! Але хай буде тобі відомим, що коли я ще раз прийду на скелю Ради, — тільки вже як людина, а не вовк, — то шкура Шер-хана буде в мене на голові! Коли Акела хоче жити — хай живе. Ви не посмієте убити його, бо на те моя воля. А що ж, чи довго ще ви будете тут сидіти, висолопивши язики, буцім би то ви щось инше, а не собаки, котрих я в сю ж мить прожену? — от так! Вон!

Край гильки запалав, Моуглі вдарив ним направо і наліво, і вовки, виючи, побігли з жаринами, що палили їм шкури. Лишилися тільки Акела, Багіра, та ще з десяток вовків, що були прихильні до Моуглі.

І раптом Моуглі відчув в грудях щось дивне, чого до сього часу ніколи не відчував; дух йому здавлювало, він заридав, і сльози покотилися йому з очей.

— Що се зо мною? Що се таке? — сказав він. — Мені не хочеться йти з нетрів, і я не розумію, що зо мною робиться. Уміраю я чи що, Багіро?

— Ні, маленький братіку, се тільки сльози; у людей се буває, — відповіла Багіра. — Тепер видно, що ти людина. Нетрі й справді тепер зачинилися для тебе . . . Хай ллються вони, Моуглі, бо се тільки сльози.

Моуглі сів і ридав так, що серце йому розривалося. До сього часу він ніколи не плакав.

— Ну, — промовив він, — піду я до людей, але перш попрощаюсь з матіррю.

Він пішов до лігва і знову заплакав, притиснувшись до Вовчиці, а четверо братів його жалібно вили.

— Ви не забудете мене? — спитав Моуглі.

— Ніколи, поки матимемо змогу ходити по сліду, — відповіли брати. — Приходь до підніжжя гори, коли будеш людиною, і ми будемо приходити на засіяні поля і там будемо бавитись.

— Повертайся швидче! — сказав Вовк батько. — О, мудре, маленьке жабеня, повертайся швидче, бо ми вже стаємо старими, твоя мати і я.

— Приходь швидче, — додала мати, — мій маленький голий сину, бо чуєш ти, людська дитино, — я любила тебе навіть більш, ніж своїх вовченят.

— Авже-ж прийду, — відповів Моуглі, — і коли я прийду, то покладу на скелю Ради шкуру Шер-хана. Пам'ятайте про мене! Скажіть усім в нетрях, щоб пам'ятали про мене!

Зірниця погасла, коли Моуглі спустився з похилої гори, щоб познайомитись з невідомими істотами, які звуться людьми.

Ловецька пісня вовчої родини.

Коли зоря поволі погасає
І крик кози почується здаля,
І сарна в ліс, в зелений ліс тікає.
Коли ніщо не біга, не гуля —
Тоді я йду і чутким вухом
Біжу, лечу за кожним згуком.

Коли зоря поволі погасає,
І крик кози почується здаля,
Іду назад... Там зграя вже чекає.
І всіх веду на здобич я.
Несемся ми крилатою стрілою,
Все нам скоряється без бою.

Коли зоря поволі погасає,
Наш голос чується здаля,
Наш легкий біг сліду не залишає,
І ніч для нас ясніше дня.
А голос наш?! О, хто його змалює?..
Почнем співать. Хай пісню всяк почує.

II.

Полювання Коа.

Леопард пишається своєю пухкою шерстю, буйвіл — своїми рогами. А ти будь завсігди чистим. бо сила мислівця пізнається по вилискуванню його шерсти. Як що сарна схоче вдарити тебе копитами, або буйвіл буде загрожувати рогами, не кидай діла і не біжи оповідати всім про се, бо се для нас не новина: ми відчули все те раніш, ніж ти народився. Не роби кривди звірячим дітям, що не належать до нашої родини, а дивись на їх як на братів та сестер; хоч діти малі й безсилі, але матіррю їх може бути і ведмедиця. Не смійся з юнака, що вбивши перший раз звіря, хвалиться, що з ним ніхто не може зрівнятись силою і хоробрістю. Хай він думає, як хоче; нетрі безмірно великі; а дитина звіря занадто мала.

(Казання Балу).

Все, про що ми будемо тут оповідати, трапилося перш, ніж Моуглі вийшов з Сеонійської родини вовків, помстившись над Шер-Ханом.

Се відбувалося в ті часи, коли Балу учив його законам нетрів. Великий, поважний, старий мурий ведмідь був дуже задоволений з свого учня; молоді вовки звичайно вчились тільки тим законам нетрів, що стосувалися до їх родини, і відразу розбігалися, як тільки вивчили слова з охотницької пісні вовків:

»Нечутні кроки, очі, що бачуть в темряві, вуха, що чують найменший згук, — се наші ознаки, виключаючи шакала-Табаки та гієни, котрих ми ненавидимо«. Але Моуглі, будучи людською дитиною, міг вивчити багато більше того. Траплялося иноді, що Багіра, чорна пантера, приходила поглянути, як живе її коханий хлопець, і мурчала, притуливши голову до дерева, та слухала, як він розказує свої знання перед Балу. Хлопець чудово лазив та дрався по деревах, добре плавав і бігав, а тому Балу рішив вивчити його всім лісовим і річковим законам. Він пояснював перед ним,

як нечутно ломати сухе гілля; що треба казати диким бджолам, як полізеш до їх вуліків, що висять на дев'ять сажнів угорі на деревах; що сказати Манґу, летючій миші, коли вона прокинеться в південь, і як попережати, перед тим як стрибати в воду, водяних гадюк, що живуть в озерах. Крім того, Моуглі навчився викликам звірів, що не належали до його родини. Кожний звір, котрому довелосяб полювати в чужих володіннях, мусить той виклик повторювати голосно до того часу, поки не почує відповіді. Виклик той вимовляється так:

»Дозвольте мені тут пополювати, бо я голодний«. А відповідають звичайно так: »Полюй, але не для забави, а тільки для їди«.

Тепер ви розумієте, яку силу доводилося вчити Моуглі, щоб твердо знати, і треба признатись, що йому страшенно остогидло повторювати одно та й одно по сотні разів. Але Балу вимагав від нього більш, ніж від инших учнів, і коли Моуглі не знав добре задань, то Балу поштував його добрими стусанами.

Одного разу, коли покараний люто хлопець втік від нього у великому гніві, Балу сказав Багірі:

— Через те, що він людська дитина, то й мусить вивчити всі закони нетрів.

— Але поглянь, який він маленький! — почала суперечити чорна пантера, котра на-

певне-б роспестила зовсім Моуглі, коли-б їй доручили його виховувати.

— Як можуть вкладатися в його маленькій голівці такі довгі речення?

— А хіба те, що він малий, пошкодить иншим убити його в нетрях? Ні. От через що я хочу його навчити всім нашим законам і б'ю його, звичайно злегенька, ніжно, коли він чого не знає, або забуває.

— Ніжно! Хіба ти з твоїми залізними лапами розумієш, що то таке ніжність? — промурчала Багіра. — Сьогодня вся пика йому понівечена через твою ніжність. Ух!

— Краще хай він буде битий моєю лапою, тою лапаю, що вміє й голубити його, ніж колись загине через свою несвідомість, — з запалом відповідав ведмідь. — Тепер я вчу його головних висловів, що придадуться йому в обороні від птахів, гадючого кодла і всіх четирьохногих, що полюють в нетрях і не належать до нашої родини. Коли він не забуде їх, то, при потребі, йому допоможе усякий, хто живе в нетрях. Хіба за се не варто перенести легенькі стусани?

— Ну, гаразд, але гляди-ж, не вбий людську дитину; пам'ятай, що він не дерев'яний стовп, щоб гострити на ньому твої тупі кигті. А що то за головні вислови? Я хоч і звикла милувати сама і не прохати ні в кого помилування, але мені цікаво було б знати їх.

Тут Багіра підняла одну лапу і подивилася з погордою на сині, як криця, гострі пазурі.

— Я покличу Моуглі, а він вже тобі скаже, як що схоче. Ходи сюди, маленький братіку!

— У мене в голові так шумить, як на дереві, що все вкрите бджолами, — відповів суворий голосок з дерева, і лютий Моуглі зліз додолу і добавив:

— Я прийшов до Багіри, а зовсім не до тебе, старий ситий Балу.

— Мені се байдуже, — відповів Балу, хоч слова хлопцеві зачепили його за живе. — Прокажи-ж ти перед Багірою ті вислови нетрів, яких ти вивчився сьогодня.

— Головні вислови якої родини? — спитав Моуглі, з захопленням та радістю, що може визначитись. — В нетрях багато мов. Я знаю всі мови.

— Ти знаєш не все, хлопче, що треба знати, а дуже мало. Вважай на те, Багіро, що вони не мають ніколи почуття подяки до свого вчителя. Не було ще прикладу, щоб хоч один вовк прийшов до мене з подякою за те, що я його вчив. Ну, скажи вислови ріжних родин.

— Ми з вами одної крови — ви і я, — відповів Моуглі, надаючи словам відтінок голосу ведмедя, що вживається всіма ловецькими родинами.

— Гаразд, тепер —птиць.

Моуглі сказав і закінчив вислов криком яструбиним.

— Тепер скажи вислов гадючого кодла, — попрохала Багіра.

У відповідь почулося сичання і свистіння, а потім Моуглі, радіючи, що так визначився своїм умінням перед Багірою, підскочив, заляпав в долоні і плигнув Багірі на спину;

сів там та й почав гацати п'ятами по блискучій шерсти, перекривляючи тим часом на всі лади Балу.

—Славно! славно! — ніжно промовив мурий ведмідь. -- Настане час, коли ти згадаєш мене.

Потім він повернувся до Багіри і почав розповідати їй, як він упрохав Газі, дикого слона, котрий добре знався на законах, навчити його головним висловам, та як Газі взяв з собою Моуглі і пішов з ним до озера, щоб почув він вислови гадючого кодла, бо Балу

не міг вимовити так, як гадюки, та що тепер вже Моуглі забезпечений від усяких випадків в нетрях, бо ніяка гадюка, ні птиця, ні звірь не зроблять йому шкоди.

— Тепер йому нікого боятись, — закінчив Балу, поважно ляпаючи себе по товстому череву.

— За виїмком його власної родини, — промурчала собі під ніс Багіра, а потім голосно промовила до Моуглі:

— Побережи ж мої ребра, маленький братіку! Чого ти розвертівся так на всі боки?

Моуглі намагався звернути на себе їхню увагу, щоб вони вислухали його: з тою метою він сіпав за шерсть на плечах Багіри і товк її ногами.

Коли-ж обоє вони замовкли, то він закричав, як тільки міг голосно:

— Я буду мати свою власну родину. Я буду головою її, і ми будемо проводити цілі дні на гильках дерев.

— Се що за вигадка? — спитала Багіра.

— Так, і будемо кидати гильки і щоб попало на старого Балу, — провадив Моуглі. — Вони обіцяли мені се... Ах!

Товста лапа Балу стягла його з спини Багіри, і хлопець, лежачи між чотирьма ве-

личезними лапами, помітив, що Балу дуже росердився.

— Моуглі, — сказав Балу. — ти мав розмову з родиною малп?

Моуглі глянув на Багіру, щоб довідатись, чи не розгнівалася й вона, і помітив, що дивилася вона сердито і суворо.

— Ти був у родини сірих малп, котрі не визнають законів і їдять все? Який сором!

— Після того, як Балу ударив мене по голові, — відповідав Моуглі, умістившись знову на спині Багіри, — я втік, і сірі малпи спустилися з дерева і пожаліли мене. Нікому иншому не було до мене діла.

Він зітхнув.

— Родина малп тебе пожаліла! — закричав Балу. — Та се ж неможлива річ, як неможливо й те, що б гірська річка текла спокійно, або холодом віяло в літку від сонця! Ну, а далі що було, людська дитино?

— А потім . . . потім дали вони мені оріхів і инших ласощів і . . . і . . . взяли мене на руки, та й понесли аж на вершечок дерев. Вони казали, що я їх брат по крови, тільки що куций, і ще казали, що я коли-небудь зроблюся над ними головою.

— Вони не мають голови, — відповіла Багіра. — Вони брешуть. Вони завсігди брешуть.

— Вони були дуже добрі до мене і закли-

кали, щоб я знову до них прийшов. Чому ніколи ніхто не говорив мені про родину малп? Вони так само, як і я, стоять на ногах. Вони не будуть бити мене товстими лапами. Вони бавляться цілими днями. Пустіть мене до них! Гидкий Балу, пусти мене до них! Я знову хочу бавитись з ними.

— Слухай-но, людська дитино! — почав ведмідь, і голос його загув, як грім у теплу ніч.

— Я навчив тебе всім законам всіх родин, що живуть в нетрях, за виїмком родини малп, що живуть на деревах. Вони не мають законів. Їх увільнено з нашого суспільства. Вони не мають навіть власної мови, і вживають слова, котрі скрізь підслухують. Завжди вони підслухують і підглядають і вичікують, сидячи вгорі на віттях. Наші шляхи ріжні. Вони не мають своїх проводарів. Вони не мають пам'яти. Вони чваняться і говорять дурниці і разом з тим уявляють собі, що вони велична родина, здатна на великі діла в нетрях, — а впаде оріх, — і настрій їх міняється, вони починають сміятись і забувають про все. Ми всі в нетрях не знаємося з ними. Ми не п'ємо там, де п'ють малпи, не полюємо там, де полюють вони; не вміраємо там, де вміраютъ вони. Чув коли-небудь ти, щоб я говорив про родину малп?

— Ні, — прошепотів Моуглі.

В лісі стояла мертва тиша в той час, як Балу закінчив свою промову.

— Мешканці нетрів прогнали їх з своїх уст, з своїх думок. Вони люті, брудні, не мають сорому і бажають, — коли ще можуть чого небудь сталого бажати, — звернути на себе увагу мешканців нетрів. Але ми не звертаємо на них жадної уваги, навіть тоді, коли вони жбурляють на наші голови оріхи і всяке паскудство.

Тільки що він закінчив, як в ту-ж мить цілий дощ оріхів і гильок сипнув зверху, і вони почули верещання, виття і побачили сердиті плижки малп високо в повітрі між тонкими віттями.

— Родину малп увільнено, — провадив далі Балу, — увільнено з товариства нетрів. Пам'ятай про се!

— Увільнено, — додала Багіра. — Але я була певна, що Балу попередив тебе давно вже про се.

— Я... Я...? З чого-ж я міг знати, що він буде бавитись з такою мерзотою? Родина малп! Пху!

Знову дощ оріхів і гильок посипався їм на голови і вони встали і пішли далі, захопивши з собою і Моуглі.

Все, що говорив Балу про малп, було правдою. Вони живуть на вершечках дерев, а тому, що звірі рідко дивляться вгору, то

немає ніяких нагод для взаємних відносин. Але коли малпам трапляється побачити слабого вовка, пораненого тигра, або ведмедя, то вони мучать його, а для того, щоб побавитись і разом з тим звернути на себе увагу звірів, вони кидають згори оріхи й гильки.

Иноді починають вони вити та скиглити своїх невдалих пісень, пропонують мешканцям нетрів лізти на дерева і вступати з ними в боротьбу, або-ж за яку-небудь дурницю починають між собою бійку і лишають мертві трупи малп там, де мешканці нетрів можуть їх бачити. Завсігди збіралися вони постановити собі когось за голову і постановити собі власні закони, але се кінчалося нічим, бо вони не могли держати в голові що-небудь навіть на протязі одного дня. Звичайно, ніхто із звірів не міг дістатися до них, але-ж жаден звір і уваги на них не звертав.

От чому вони були так задоволені з того, що Моуглі прийшов до них побавитись і що Балу розгнівався.

На сьому все й скінчилося-б, бо вдача малп не надавалася до планів: — але одній з них прийшла на думку, як їй здалося, надзвичайна гадка, і вона почала переконувати товариство, що Моуглі для них буде надзвичайно користним, коли вони приймуть його до своєї родини, бо він уміє сплітати гильки для захисту від вітру: коли вони його викрадуть, то

він їх научить се робити. Дійсно, Моуглі мав здатність до ріжних будов, се несвідомо перейшло до нього від предків — людей; часто будував він з гильок щось подібне до хаток, а малпи дивилися з дерев на його роботу і дивувалися.

Тепер, як їм здавалося, наспів найкращий час вибрати собі голову і зробитись найрозу-

мнішою родиною в нетрях; такою розумною, що всі будуть звертати увагу на них та заздрити їм.

Надумавши се, вони почали стежити за Балу, Багірою та Моуглі до того часу, поки в південь лягли ті спочити. Моуглі, котрому було сором за свої вчинки, заснув між Балу і Багірою, постановивши собі наперед не мати ніяких зносин з родиною малп.

Раптом відчув він, що міцні маленькі

руки вхопили його за руки і ноги, потім купа вітей упала йому на обличчя, і нарешті із здивованням побачив він крізь тремтячі віти дерев, як Балу скочив на ноги з таким страшенним ревом, що певно всіх збудив в нетрях, а Багіра, вищиривши зуби плигнула на дерево.

Малпи радісно заверещали і кинулись на верхні віти, куди Багіра не могла дістатись. Вони всі кричали: »Вони звернули на нас увагу! Багіра звернула на нас увагу! Всі в нетрях захоплюються нами і дивуються нашому хистові!«

І почали вони перескакувати з одного вершечка дерева на другий. Розказати про се цілком не можливо. На вишині п'ятидесяти, семидесяти, а то й сотні футів над землею вони мають свої шляхи, і прямі і поперечні; ті шляхи, то вищі, то нижчі за гори, і тими шляхами вони можуть подорожувати, коли потрібно, то й цілу ніч. Дві найсильніші малпи вхопили Моуглі під руки і скакали з ним з одного вершка на другий, а кожний плижок був не менш двадцяти футів. Коли б вони були без нього, то могли б бігти вдвоє швидче, але вага хлопця перешкоджала сьому. Ся дика подорож вливала захоплення в душу Моуглі, хоч і почував він страшенну тряску, нудоту і біль в голові. Коли ж він побачив, як високо од землі несуть його і що

круг нього нічого, крім повітря, нема, то серце йому завмерло від жаху.

Малпи плигали з ним з дерева на дерево, і він почував, як тоненькі гильки тріщали і згиналися під вагою; потім вони з скіглинням та верещанням кидалися в повітрі то в один, то в другий бік і падали, вчепившись передніми, або задніми руками за нижчі гильки сусіднього дерева. Иноді він бачив, як простягаються на цілі милі спокійні зелені нетрі, подібно тому, як матрос з вершечка щогли бачить безмежне море; а потім знову гильки і листя стьобали його по обличчі і він із своїми двома вартовими спускався майже до землі. Так плигаючи, кричучи і виючи, летіла родина малп по деревах, та тягла за собою Моуглі яко бранця.

Спочатку він боявся, що впаде, потім росердився, — він розумів, що про боротьбу не було чого й думати, — і нарешті почав розмірковувати. Першою думкою його було знайти кого-небудь, щоб переказати звістку Балу та Багірі; — він знав, що за такою скаженою прудкістю, з якою летіли малпи, його друзі не встигнуть вганятись. Шукати кого-небудь на землі було даремною річчю; він бачив тілько вершечки дерев. Він почав дивитись вгору і побачив, як плавав там в глибокім прозорім повітрі Чіль — яструб, що стежив за своєю здобиччю. Чіль помітив, що

малпи когось тягнуть і каменем упав на якусь сотку сажнів вниз, щоб довідатись, чи не придасться та здобич йому. В той час якраз малпи витягли Моуглі на вершечок дерева, і Чіль аж крикнув від здивовання, коли почув до себе заклик: -- Ми одної крови — ти і я . . . — Хвилі гильок закрилися над хлопцем, але Чіль підлетів до слідуючого дерева як-раз вчасно, бо побачив маленьке смугляве обличчя, що знову з'явилося.

— Заміть дорогу! — прошепотів Моуглі. — Розкажи Балу з Сеонійської родини і Багірі з скелі Ради.

— Від кого, брате? — Чіль до сього часу ніколи не бачив Моуглі, хоча, звичайно, чув про нього.

— Від Моуглі — жаби. Вони звуть мене людською дитиною. Заміть дорогу.

Останні слова вигукнув він вже тоді, як його піднесли в повітря. Чіль кивнув головою і знявся вгору так високо, що здавався завбільшки з порошинку. Він почав стежити своїми винозорими очима, де саме нахилялися вершечки дерев від малп.

»Вони ніколи далеко не заходять, — подумав він. — Ніколи вони не кінчають того, що почали. Родина малп завсігди шукає спробувати чогось нового. А тепер, здається мені, допробуються вони собі на лихо: Балу не

птичка, а Багіра може вбивати де що й краще за козу«.

І підобгавши під себе ноги, він плавав в повітрі, та все стежив за малпами.

Саме в сей час Балу та Багіра були страшенно розлютовані і в великій роспуці. Багіра дралася на дерева так завзято, як ніколи ще не дралася за все своє життя, але тонкі гильки обламувалися, і вона мусіла спливати додолу, заганяючи кору в лапи.

— Чому ти не попередив людську дитину? — проревіла вона до бідолашного Балу. котрий трюхикав, як тільки міг в надії побачити малп. — Яка користь з твоїх стусанів, коли вони не змогли вберегти його від такого лиха та небезпеки!

— Швидче! Швидче! Може-ж ми ще доженемо їх, — умлівав ведмідь.

— Такою ходою? Та від нього втече поранена корова, а не то що малпи. Хіба не знаєш ти, учителю законів, такий щедрий на стусани, що коли тобі хоч милю доведеться вертітись так на всі боки, то ти луснеш? Сідай і думай. Будуй план. Тепер не час гнатись за малпами. Вони можуть кинути його додолу, коли ми будемо гнатись за ними.

— Гррр! Ух! Може вже вони й кинули його, зморившись нести! Хіба можна вірити родині малп? О, поклади мені на голову дохлих кажанів! Дай до їжи мені каміня!

Віддай мене диким бджолам, хай покусають вони мене на смерть, і поховай мене разом з гиєною, бо я найпідліший з усіх ведмедів! Гррр! Ух! Ох, Моуглі, Моуглі! Чому я не попередив тебе про родину малп, замісць того, щоб товкти тебе в голову! Можливо, що й тепер я витовк йому з голови сьогодняшній урок, і він буде самітним в нетрях, не знаючи головних висловів!

— Але-ж тільки що проказував він мені всі вислови, — нетерпляче відповіла Багіра. — Балу, ти не маєш ні пам'яти, ні пошани до себе! Що подумали-б в нетрях, коли-б я, чорна пантера, почала вихилятись, як який-небудь Сагі-дикун, та вити?

— А яке мені діло до того, що подумають в нетрях? Може він вже мертвий тепер?

— Коли тільки не скинуть вони його з дерева, щоб побавитись, або не уб'ють, коли остогидне тягати за собою, то нам нема чого боятись. Він розумний, багато чому навчився, а крім того, має він такі очі, котрих всі в нетрях бояться. Шкода тільки, що він попав в родину малп: вони живуть на деревах і нікого не бояться з нашої родини.

Багіра замислилась і зализувала собі передню лапу.

— Ах, який же я дурень! Ну який же я гладкий мурий дурень! — закричав Балу, скочивши і струшуючись. — Правду каже Газі,

дикий слон: »Кождий має свій жах«; а родина малп боїться Коа, пітона*), що живе на скелі. Він лазить так, як і вони. Він в нічну добу краде молодих малп, і коли тільки хоч прошепотіти його ім'я, то у них і хвости холонуть від жаху. Ходім до Коа.

— Чим він може допомогти нам? Він не

належить до нашої родини, — він без ніг і має найлютіші очи в світі . . . Він дуже старий і занадто розумний.

— Крім того, завжди він голодний, — провадив Балу, з надією в голосі. — Пообіцяй йому як найбільше кіз.

— Він спить цілий місяць після того, як наїсться. Він і тепер, певне, спить, а коли й не спить, то він же й сам може вбивати кіз.

*) Пітон гадюка-полоз, що живе в Індії. *(Перекл.)*

Багіра дуже мало знала про Коа, а тому й ставилася з недовіррям до Балових гадок.

— Ну, в такім разі ти та я, старий вже ловець, умовимо його.

Балу почухався своїм грубим плечем об Багіру, і пішли обоє до Коа-пітона, що жив собі на скелі.

Він лежав, простягшися на гарячих камінях, грівся проти сонця, та милувався своєю вродливою новою шкурою. Останніх десять день він пробув на самотині, міняючи шкуру і тепер вона була блискуча, як криця. Простягши свою тупу голову, він звивав своє довге тіло в ріжні фантастичні вузли та облизував губи, чекаючи на обід.

— Він ще нічого не їв, — промовив Балу, зітхаючи надійно. — Будь обережною, Багіро: він зле бачить після того, як змінить шкуру, і раптом нападається.

Коа не належав до отруйних гадів, — він навіть з призирством дивився на них і вважав їх за щось жахливе. Його сила заховувалася в страшних міцних кільцях і, коли він обвивав і здавлював свою здобич, то не було ніякої надії на визволення.

— Щасливого полювання — промовив Балу, сідаючи. Коа, як і всі гади з його родини, не дуже то дочував, і не розібрав привітання, тому підвівся і на всякий випадок налагодився до бійки.

— Щасливого полювання зичу всім вам, — відповів він. — Ого, Балу, що тобі тут треба? Щасливого полювання, Багіро! Певно хтось між нами голодний. Чи немає якої-небудь новини про сарн, або хоч про кіз? Я так спорожнів, як той колодязь, що висох влітку.

— Ми йдемо на полювання, — відповів байдужо Балу.

Він знав, що підганяти Коа не слід, бо він занадто для того довгий.

— Дозвольте і мені прилучитись до вас, — сказав пітон Коа. — Який-небудь зайвий штовханець нічого не варт для тебе, Багіро, або для тебе, Балу, а я . . . я мушу чекати та чекати цілий день де-небудь коло стежки, а опівночи плазувати по деревах, щоб впіймати де-небудь молоденьку малпу. Ех! та й дерева тепер зовсім не ті стали, як були за моєї молодости. Все трапляються якісь трухлі гильки та сучки.

— А може тут вина в тому, що ти маєш занадто велику і довгу постать? — зауважив Балу.

— Так, я, дійсно, занадто довгий, дуже довгий, — відповідав Коа з відтінком погорди. — Але все таки винен і моложавий ліс. Не що давно, вірите, я трохи не впав під час полювання, справді, трохи-трохи не впав. Хвіст мій не щільно обкрутився круг дерева,

я посковзнувся, а шум і розбуркав родину малп; от і почала вона взивати мене всякими непристойними назвами.

— Безногий жовтий земляний чірвяк, — промурчала собі в уси Багіра, ніби то пориваючись щось пригадати собі.

— Цссс! Та невже вони так звали мене коли-небудь? — спитав Коа.

— Так, щось подібне кричали вони нам в минулому місяці, але ми не звертаємо на них уваги. Вони верзуть усяку дурницю, навіть кажуть, що ти ловиш тільки козенят, бо, — і то ж то безглузді оті малпи, — бо кажуть, що ти боїшся цапових рогів, — закінчила Багіра солоденьким та привітним голоском.

Гади, звичайно, рідко виявляють свій гнів, а особливо такі, як старий полоз Коа, але в сю мить Балу і Багіра побачили, як зразу від гніву набрякла і затремтіла його шия.

— Родина малп змінила місце свого полювання, — спокійно зауважив пітон Коа.

— Сьогодня я вилазив туди, на сонце і чув як вони кричали на вершечках дерев.

— Ми... от ми і йдемо тепер слідком за малпами, — відповів Балу, але слова якось застрявали йому в горлі, бо оскільки може він пригадати собі, ще не було ніколи такого часу, щоб хто-небудь з мешканців нетрів цікавився справами малп.

— Без сумніву, не дурниці примушують

слідкувати за малпами двох таких відважних ловців, що певно йдуть завжди провадирями в своїх родинах, — сказав мнякенько і ввічливо Коа, надимаючись з цікавости.

— Так, не дурниці, — почав Балу, — я —старий, а часом і безглуздий, учитель коло дітей вовчої родини в Сеонійських горах, а Багіра . . .

— Багіра і буде Багірою, — перебила йому пантера і сціплюючи рот голосно клацнула зубами: вона зовсім не бажала прикидатись смирною. — Річ от в чім, Коа, оті малпи, що рвуть горіхи та листя з пальм, украли нашу людську дитину, — про неї ти мабуть чув.

— Так, де що я чув від Саги, — він дуже чваниться своїми голками, — так, про людську дитину чув я, що ніби то її приняла до себе вовча родина, але я не йняв тому віри. Саг завжди має що розказати, але страшенно переплутує все, і оповідає дуже кепсько.

— Але сьому таки правда. Се така людська дитина, якої ще й на світі не було, — промовів Балу, — се найрозумніша, найсміливіша і найкраща дитина, — мій власний учень, котрий прославить ім'я Балу по всіх нетрях; а крім того, я . . . ми . . . ми його любимо, Коа.

— Ссс! Ссс! — відповідав Коа, вигинаючи на всі боки свою голову. — Мені також відоме кохання! Ого, скільки зміг би розказати вам про кохання . . .

— Але для того, щоб вислухати оті оповідання як слід, треба пождати ночи, коли ми будемо неголодні, — хутко перебила його Багіра. — Наш хлопець в сей час сидить у малп в неволі, а нам відомо, що на всі нетрі малпи бояться тільки Коа.

— Так, се правда, вони тільки мене й бояться. Ще-б пак вони мене не боялися, — промовив Коа. — Брехливі, дурні, чванливі, — чванливі, дурні, брехливі, — от що таке малпи. Але хлопцеві між ними не солодко буде. Їм набридає рвати горіхи і вони жбурляють їх на долівку; вони носяться з якою-небудь гилькою, мають зробити з неї щось дивне, але кінчають тим, що ломають її надвоє. Так, хлопцеві нема в чім позаздрити. Так, вони взивали мене також — жовтою рибою, чи так?

— Червяком, червяком, — земляним червяком! — закричала Багіра, — а також і ще дечим, але я соромлюсь вимовити ті слова. — Ми нагадаємо їм, що вони повинні з повагою говорити про свого владику!

— Ааа! Ссс! Ми повинні пригадати їм се! Куди ж вони подалися з дитиною?

— Одним нетрям те відомо. Мені здається, на захід, — відповів Балу. — Ми гадали, що тобі се відомо, Коа.

— Мені? Як то? Я ловлю їх, коли трапляються вони на шляху моєму, але не полюю

виключно за ними, як не полюю за жабками, або зеленою травою, що росте по болотах заповнених водою. Ссс!

— Вгору! Вгору! Вгору! Ей! Ей! Глянь вгору, Балу з сеонійської родини вовків!

Балу глянув вгору, щоб довідатись звідки лине голос. Чіль-птах спускався вниз і краї піднятих крил його були осяяні сонцем. Наступав вже час його сну, а він все літав по нетрях, та вишукував Балу, котрого важко було вгледіти в гущавині дерев.

— Що тобі треба? — сказав Балу.

— Я бачив Моуглі між родиною малп і він прохав сповістити про се тебе. Малпи потягли його за річку, у своє місто — Холодні Лігва. Можливо, що вони перебудуть там ніч, можливо днів десять, а можливо, що тільки одну годину. Я наказував кажанам, щоб вони стежили за ними, коли смеркне. Ну, а тепер я зробив, що треба було. Бажаю щасливого полювання всім, хто долі!

— Бажаю тобі доброго сніданку! На добраніч!—закричала Багіра...—Як тільки впіймаю що-небудь на полюванні — лишу тобі одному цілу голову, найкращий між шуліками друже!

— Не варто, се ж дрібниці! — хлопчисько звернувся до мене за поміччю і виголосив головні наші заклики. Що-ж я мав робити! — І птах почав кружляти та здійматись все вище та вище до себе на ночівлю.

— Але прошу, він не забув скористуватись своїм знанням як закликати, — промовив Балу з гордістю. — Ви уявіть тільки собі, таке мале і пригадало всі головні вислови пташок, навіть в той час, коли тягли його по вершечках дерев.

— Вони були дуже туго вбиті йому в голову, — зауважила Багіра. — Але я тішусь з того. Ну, то йдемо до Холодних Лігов.

Всі вони знали, де лежить місцевість та, але мало хто заходив туди, бо те, що вони звали Холодними Лігвами, було не що инше, як давно залишене старе місто, яке ще заховалося і заросло все в нетрях. А звірі взагалі, рідко користуються з того, з чого користувалася людина. Вепр ще заходив иноді туди, але горді родини войовничі — ніколи. Крім того, там мешкали малпи, коли можна сказати, що вони мали якесь більш-менш постійне місце для життя. От через те ніхто з звірів, що визнають гідність свою, і близько не підходив до тих Холодних Лігов; хіба иноді в посуху забреде туди звір, бо там в напіврозвалених колодязях можна знайти воду.

— Дорога туди не близька, часу забере до півночи і треба йти негайно, — промовила Багіра.

Балу зробився дуже уважним.

— Я буду йти так скоро, як тільки можу, — промимрив він з тріговою в голосі.

— Ми не можемо ждати тебе; ходи за нами, Балу. Я і Коа мусимо поспішати.

— Чи з ногами я чи без ніг, але у всякому разі від тебе не відстану, хоч ти і чотирі ноги маєш, — відрубав коротко Коа. Балу спробував бігти за ними але-ж захекався і мусів сісти. Отже вони пішли сами, умовившись, що Балу прибуде до міста пізніше. Багіра, підплигуючи, подалася наперед. Коа мовчки поліз за пантерою; і не відставав від неї. Коли вони прийшли до гірського потоку, то Багіра випередила його: вона перескочила, а він мусів переплисти, при чім весь він сховався під водою, тільки вистромив голову, та невеличку частину тіла. Але по сухому він знову догнав її.

— Одначе, — сказала Багіра увечері, — ти митець ходити.

—Я голодний,—відповів Коа,—а ще й те тут важить, що вони взивали мене рябою жабою.

— Червяком, — земляним червяком, а до того ще й рудим.

— Ну все одно... ходім!... — Коа ніби прикипівши до землі, винайшов своїми гострима очима найкоротший шлях і поліз як найскорше.

А родина малп в Холоднім Лігві в той час і не гадала про друзів Моуглі. Вони принесли хлопця в забутий город і були з того дуже задоволені. Моуглі до сього часу ще не бачив індуського міста, і воно здавалося йому чимсь надзвичайним, чарівним, хоч і складалося майже все з руїн. Якийсь король збудував його на високій горі. Досить важко було помітити дороги, вибруковані камінням, що вели до воріт, де трухляві стовпи висіли на завісах, сточених іржою. Дерева росли де-не-де на стінах; огорожа погнила і розвалилася, а дикі повзучі ростини позвисали густими китицями на стіни з вікон башт. Величезний палац без покрівлі стояв на вершечку гори і мармур подвірря та водограїв потріскався і вкрився червоними та зеленими плямами; навіть кам'яні будівлі, де колись містилися королівські слони, поросли зверху і з боків травою та молодняком. З палацу було видно багато домів без дахів і нагадували вони щільник без меду; недоладний шматок каміння, що був колись идолом, на тім місці, де перехрещувалися чотирі дороги: ями на розі улиць, що були колись громадськими колодязями, і зруйновані вершечки церков, порослі дикими фиґами...

Родина малп назвала се місце своїм городом і удавала, що відноситься з призирством до тих, хто живе в нетрях. А проте зовсім вони не розуміли ні значіння тих будівель, ні того, як їх використати. Вони сідали кружком в королівській залі зібрань і шукали блох, гадаючи, що роблять се так точнісінько люди на засіданнях; або вбігали в хати і збірали шматочки старих прикрас то-що, а потім забували, куди клали їх, сварились, верещали і бились; потім раптом вони переставали битись, починали бавитись на терасах королівського саду, трусили дерева троянд та помаранчів, щоб подивитись, як падають квітки та овочі. Вони вислідили всі коритари, темні підземні ходи палацу і сотні маленьких кімнат, але завжди забували те, що бачили, і те, чого не бачили. Скакали всюди то по одинці, то збіралися гуртами і розмовляли між собою про те, що вони занадто подібні до людей. Пили вони з колодязів, засмітнювали й каламутили воду, бились над нею, а потім збіралися до гурту і кричали: — »Нема нікого в нетрях, хто був би такий розумний, добрий, меткий, сильний і вродливий, як ми, малпи!« Таке життя провадили вони в місті до того часу, поки воно надокучало їм, а тоді вони знову поверталися на вершечки дерев в тій надії, що на їх звернуть увагу мешканці нетрів.

Моуглі, вихований в законах нетрів, не розумів такого життя, і воно йому не подобалось. Малпи принесли його до Холодного Лігва далеко пізніше полудня і, замісць того, щоб іти спати, як здавалося на думку Моуглі, після такої далекої подорожі, вони побралися за руки і почали танцювати, та співати своїх дурних пісень. Одна малпа почала говорити промову і звернула увагу своїх товаришів на те, що придбання Моуглі зробить нову епоху в історії їх родини, бо він навчить їх як сплітати гильки дерев і очерет для захисту від дощу та холоду. Моуглі зірвав кілька гильочок ростин батіжкових і почав кружити ними то в один, то в другий бік, а малпи намагались робити так, як і він; але за кілька хвилин їм набридло се, і вони почали смикати одна одну за хвіст та скакати.

— Я хочу їсти, — сказав Моуглі. — Я тут чужий в сій частині нетрів. Принесіть мені чого-небудь поїсти, або дозвольте тут полювати.

Двадцять, а може й з тридцять малп в ту-ж мить побігли, щоб нарвати йому горіхів; але по дорозі побилися, порозсипали майже всі горіхи і постановили, що не варто нести того, що лишилося ще. Моуглі дуже сумував: він був голодний і сердитий. Блукаючи улицями завмерлого міста, коли не коли він вигукував мистецькі заклики ріжних родин, але ніхто

не відповідав йому, і він зрозумів, що попав в досить гидке місце.

»Все, що казав Балу про малп, цілком справедливо, — думав він. — Вони не мають законів, не мають ловецького заклику, не мають над собою голови, у них тільки й того, що гидкі пісні, та маленькі рухливі розбишацькі руки. Коли я помру з голоду, або вони уб'ють мене, то винити не маю кого: я сам винен. Але я мушу покласти всі сили, аби повернутись до своєї родини. Звичайно, Балу провчить мене, але то все же таки краще, ніж полювати з малпами за листками троянд.«

Як тільки наблизився він до стіни міста — з'явилися малпи і потягли його назад, силкуючись роз'яснити йому, що він не розуміє свого щастя, а щоб він краще все те зрозумів, вони щіпали його. Моуглі сціпив зуби і, не кажучи ні слова, пішов з малпами на ґанок з червоного каменя пісковика, що полягав над колодязем, напівзаповненим водою. Звідти видно було зруйнований літній палац з білого мармору, що був збудований для королів, котрі померли вже сотні літ тому. Вигнута стеля місцями обвалилася і загородила підземний хід, яким мали звичай ходити королеви. Молошно-білі стіни були прикрашені надзвичайно гарною різьбою, вицяцьковані аґатами, сердоліка-

ми, яшмою і, коли з-за гори виплив місяць і осяяв палац, то від нього лягли тіни, як чорні оксамитові вишивки. Хоча Моуглі і почував себе стомленим, нещасним, хотів дуже спати і був голодний, але не міг вдержатись од сміху, коли з двадцять малп, перебиваючи одна одну, почали запевняти його, які воні розумні, сильні та вродливі, і який він дурень, що хоче піти від них. — »Ми велична родина! Ми вільні! Ми надзвичайна родина в нетрях! Ми всі погожуємося на сім, — значить се правда! — кричали вони: — тому що ти нічого ще про нас не знаєш, а проте зможеш переказати наші слова всім родинам нетрів, то ми розкажемо тобі все про видатних наших братів, хай нарешті, всі нетрі звернуть на нас увагу.« Моуглі не перечив, а малпи цілими сотками зійшлися на ґанок, щоб послухати промовців, котрі будуть вихваляти їх родину. Коли ж промовець спинявся на хвилину, щоб відпочити, вони кричали всі разом: — »Се правда! Ми всі погожуємося з тими словами!« — Моуглі кивав головою, прищурював очі і казав: — »Так« — та й то тільки тоді, як зверталися до нього із запитаннями, бо голова йому крутилася від того шуму та гармидеру. »Напевне, Табаки-шакал їх всіх покусав, — думав він, — і тепер вони показилися. Звичайно, вони скажені. Невже вони

ніколи не сплять? Ось хмарка затулила місяць. Ах, коли б хмарка більшою була, я зміг би скористуватись темрявою і втікти від них. Шкода тільки, що я дуже стомлений.«

Сієї-ж хмарки ждали і двоє спільників, що лежали в долині під городською стіною: Багіра і Коа знали добре оскільки небезпечні малпи, коли їх багато, а тому й не хотіли пробувати. Малпи лізуть в бійку тільки тоді, коли їх буде не менш сотні проти одного ворога.

— Я полізу під західню стіну, — прошепотів Коа. — Добре, що доведеться звідти лізти мені вниз. Звичайно, вони не накинуться на мою спину, хоч би їх було сотня, але . . .

— Гаразд, — відповіла Багіра. — Ах, коли б се Балу був тут! Ну, зробимо, що можем. Як тільки та хмарка затулить місяця, я піду на ґанок. У них там якась нарада коло Моуглі.

— Щасливого полювання! — сердито сказав Коа і поліз до західньої стіни. Вона була розруйнована менш, ніж другі, але все-таки величезному полозові довелося потратити досить часу, відшукуючи шлях поміж камінням.

Хмарка закрила місяць і в той час, коли Моуглі думав про втечу, як тільки з'явиться друга хмарка, він почув легенькі ступіні

Багіри по ґанку. Чорна пантера хутко і нечутно збігла вгору і почала давати стусани, — (вона не мала часу пускати в діло зуби) малпам, що сиділи тісно кругом Моуглі. Розляглися крики від жаху та болів, але в той час як Багіра спіткнулася, ступаючи по збитих малпах, одна малпа закричала: — »Вона тільки сама. Уб'ємо її! Уб'ємо!« — З кусанням, дряпанням, та скиглінням збилися до купи малпи коло Багіри, а п'ять чи шість вхопили Моуглі, витягли його на стіну літнього палацу і всунули в дірку, що була аж на самому вершечку. Коли б Моуглі був вихований людьми, то там би йому і смерть була, бо довелося падати з високости 7 сажнів. Але Моуглі зробив так, як вчив його Балу, і встав на ноги.

— Лишись там,—закричали малпи,—поки ми уб'ємо твоїх друзів, а потім ми будемо бавитись з тобою, як що тільки отруйні гадюки лишать тебе живим.

— Ми одної крови — ви і я! — поспішно почав Моуглі заклик гадючого кодла. З усіх боків руїн почулося шипіння і шелест, і хлопець на всякий випадок сказав те саме ще раз.

— Дійсно так! Схиляйте всі голови долу! — сказало тихо з півдюжини голосів. (Усяка руїна в Індії рано чи пізно стає притулком для гадюк, а тому і старий палац був пере-

повнений кобрами.*) — Стій тихо, маленький братіку, а то твої ноги можуть нам пошкодити.

Моуглі стояв так смирно, як тільки міг, та дивився з цікавістю в отвори різьби. Він слухав страшенний шум бійки, скигління, та крики малп кругом чорної пантери і глухі хрипкі реви її в той час, як вона відбивалася від них, била їх, вертілася і скакала над натовпом своїх ворогів. Се в перший раз довелося битися Багірі за своє життя.

— »Напевне й Балу недалеко десь; бо Багіра сама не прийшла-б«, — подумав Моуглі і закричав: — До ставка з водою, Багіро! Тікай до води. Тікай і скакай у воду! Поспішай до води!

Багіра почула хлоп'ячий голос, довідалася, що він живий, і се надало їй сили. Завзято билася вона за кожний ступінь, ледве посуваючись до води. Раптом із-за руїни стіни, що була найближче до нетрів, почувся войовничий крик. Балу, старий ведмідь, біг що було духу, але швидче не міг дістатись.

— Багіро, я тут! — закричав він. — я лізу! Я поспішаю! Каміння котяться у мене з-під ніг! Пожди мене, о, гидке кодло малп! — Він захлипуючись, вискочив на ґанок і в ту-ж мить поринув з головою в хвилях малп. Потім він присів, простяг лапи, вхопив ними

*) Очкових гадюк в Індії звуть кобрами. *(Перекл.)*

стілько малп, скільки могло там вміститись і почав їх локшити. Почулися один за другим удари: гуп! гуп! гуп!, ніби то згуки з-під водяного млина. Моуглі почув шум, почув, як щось упало і як хлюпнула вода, і зрозумів, що Багіра пробила собі шлях до води, куди ніяк не могли лізти малпи. Багіра лежала вся в воді, тільки голову висунула, а малпи купами стояли кругом ставу на червоних щаблях, плигаючи скажено, та готуючись кинутись на неї, коли вона вийде на підмогу до Балу. Тоді Багіра піднесла голову, з бороди у неї капала вода, а вона в розпуці проказала гадючий заклик: — »Ми одної крови, — ти і я« . . . бо вона боялася, чи не втік часом Коа. Навіть Балу, що умлівав під малпами, закректав, почувши, що Багіра кликала на поміч. Коа в той час прокладав собі шлях над західною стіною, збиваючи в яму ті каміння, що траплялися на шляху.

Він хотів вибрати краще місце для того, щоб спуститись, і разів зо два згортався, щоб переконатись, що тіло його не зранено.

Балу між тим бився, малпи вили на щаблях кругом Багіри, а Манґ, летюча миша, літала скрізь, та розносила звістку про велику бійку в нетрях. Шум бійки розбуркав усіх птиць на кілька миль навкруги; Газі, дикий слон, заревів, а ті малпи, що перебували в ріжних місцях нетрів, попрокидалися і май-

нули по деревах на допомогу своїм до міста Холодне Лігво. Нарешті з'явився Коа, величний, голодний, прагнучи бійки. Сила Коа пітона полягає в стусанах його головою. Уявіть собі удар списа або молотка, що важить тисячу фунтів, і ви зрозумієте силу, з якою б'є Коа. Пітон завдовшки в чотирі або п'ять футів, може збити з ніг людину, коли вдарить в груди, а Коа, як вам відомо, був тридцяти футів довжиною. Перший удар його був направлений як раз у ту гущу, що була коло Балу. Малпи сипнули на всі боки кричучи:

— Коа! Се Коа! Тікайте! Спасайтеся!

Коли дітваки малп поводяться негречно, то старші звичайно лякають їх оповіданнями про Коа, нічного злодюгу, котрий може лазити по деревах тихче ніж росте мох, котрий може стягти найсильнішу малпу, про старого Коа, що може прикидатись сухою гилькою, або гнилою колодою, та так, що найрозумніша малпа нічого не передбачить, аж поки гилька, або пень не обхоплює її. Малпи боялися Коа більш усього в світі, бо ні одна не могла навіть уявити собі його могутности, ні одна не сміла дивитися йому в очі і ні одна не виходила живою з його обіймів. І через те вони тікали, чепляючись з жахом за стіни домів, а Балу глибоко і легко зітхнув. Вовна на йому була далеко густіша, ніж на Багірі, але й вона порідшала під час бійки.

Тоді Коа в перший раз розявив рота і вимовив одно довге шипляче та свистяче слово.

Навіть ті малпи, що поспішали на підмогу до Холодного Лігва і були ще далеко, — раптом спинившись, позгиналися так, що аж гільки під ними затріщали; а малпи, що були на стіні замовкли. В тій тиші, що оповила місто, Моуглі почув, як Багіра вийшла з води та обтрушувала свою мокру вовну. Потім знову почувся галас та стогін малп. Вони скакали вище на стіни, чеплялися за шиї идолів кам'яних, і з верещанням метушилися на всі боки. Моуглі, дивлячись на те все, скакав з радощів. Він приник оком до віконечка і кричав по совиному на знак глузування та призирства.

— Витягніть людську дитину з тої ями. Я зовсім змучилась, — промовила Багіра. — Візьмім дитину людську та й ходім. Вони знову можуть напасти на нас.

— Вони не зійдуть з місця до того часу, аж поки я не дозволю їм. Стійте так! — зашипів Коа, і знова запанувала мертва тиша. — Я не міг прилізти раніше, але мені здалося, що я чув твій заклик, — сказав він, звертаючись до Багіри.

— Можливо, що я . . . Я крикнула під час бійки, — відповіла Багіра. — Ти ранений, Балу?

— Я напевне не знаю, цілий я, чи розірвали вони мене на сотні маленьких шматочків, — відповів Балу, уважно струшуючи то одну, то другу лапу. — Фу! Мені скрізь болить. Коа, я та Багіра тільки дякуючи тобі лишились живими!

— Нічого, се дурниці. А де-ж хлопець?

— Тут, в ямі. Я не можу вилізти звідси, — закричав Моуглі.

Зруйнований вершечок був досить високо від нього.

— Візьміть його звідси. Він скакає як Мор-павич і може подушити наших дітей, — почулись коло його голоси кобр.

— Га! — промовив Коа. — Сей малий скрізь має друзів. Відійди геть, хлопчисько, стережись отруйне кодло! Я проб'ю стіну.

Коа уважно обдививсь її і, поміривши щілину в прорізі, котра показувала, що стіна тут не міцна, ударив кілька разів злегка головою для того, щоб розрахувати далечінь. Потім підніс на кілька футів своє тіло над землею і почав гатити головою по стіні. Після кількох важких ударів частина стіни упала і вкрилась хмарою пороху. Моуглі вискочив крізь дірку і, кинувшись до Балу та Багіри, став між ними і обняв їх за шиї.

— Поранений ти? — спитав Балу, ніжно притиснувшись до нього.

— Я незадоволений, голодний, але ні кра-

плиночки не поранений; але-ж як люто вони побили вас, мої брати! Ви в крови!

— Другі теж, — сказала Багіра, облизуючись і позираючи на мертві тіла малп, що валялися скрізь по ґанку і кругом ставу.

— Се дурниці! Се нічого не варто, коли не поранений ти, о, моя гордість, найкраща між усіма жабенятами! — промимрив Балу.

— Про се потім поговоримо, — зауважила досить холодно Багіра.

Се неприємно вразило Моуглі. — Тут Коа, що взяв перевагу в бійці і завдяки котрому ти лишився живим. Піди, Моуглі подякуй йому так, як велять наші звичаї!

Моуглі обернувся і побачив величезну голову пітона, що коливалася над його головою.

— Так он яка ся дитина, — промовив Коа. — Він має дуже ніжну шкуру і трохи скидається на малпу! Стережись хлопче, щоб якнебудь помилково не подумав я, що ти малпа. Я зле бачу в той час як міняю шкуру.

— Ми одної крови, — ти і я, — відповів Моуглі. — Сеї ночи ти визволив мене від смерти. Моя здобич буде твоєю здобиччю, в той час коли ти будеш голодним, милий Коа!

— Дякую, маленький братіку, — сказав Коа, і очі йому заблищали. — А що може убити такий сміливий мистець? Я так питаю, на всякий випадок!

— Я нічого не вбиваю, бо я ще малий, але

я наганяю кіз до тих, хто полює за ними: коли ти будеш голодний, приходь до мене і побачиш, чи я правду кажу. Я досить меткий в сім ділі, — промовив Моуглі піднявши руки вгору. — А коли тобі трапиться якесь лихо, то я за свій обов'язок вважатиму заплатити тобі свій борг, тобі, Багірі, Балу. Щасливого полювання всім вам!

— Чудово сказано! — промурчав Балу. І справді Моуглі досить гарно висловив подяку. Пітон злегка торкнувся головою до плеча Моуглі.

— Щире серце і ввічливий язик! — сказав він. — Ти далеко підеш з ними в нетрях.

Місяць сховався за гори і низки малп, що висіли скрізь по стінах та тремтіли, здавалися якимись прикрасами будинків. Балу пішов до ставка напитись, а Багіра почала прилизувати свою шкуру.

Коа виліз на середину ґанку і сціпив щелепи, випускаючи якісь свистячі звуки. Очі всіх малп звернулися до нього.

— Місяць сховався, — промовив він. — Чи досить тут видно? Чи бачите ви!

Пронісся жалібний крик, ніби то вітер пробіг по вершечках дерев: »Ми бачимо, ох, Коа«!

— Гаразд. Тепер почнеться танок, — танок голоду Коа. Сидіть тихо і дивіться! — Спочатку почав робити він великі круги, випинаючи голову то вправо, то вліво; потім тіло

його почало скручуватись у вузли та кільця. Ті кільця та вузли, то сходились до купи, то росходилися, то здіймалися один над одним, змінялися в якісь фантастичні форми, то зовсім щезали. І через весь час ні на хвилину не втихала його свистюча пісня. Насовувалася все більша, та більша темрява і нарешті все щезло вночи, тільки чутно було шелест тіла.

Балу і Багіра стояли нерухомо, як кам'яні, вони тихо гарчали і вовна ставала в них сторч на шиях, а Моуглі дивився і дивувався.

— Родино малп, — промовив нарешті голосом Коа. — Чи можете ви ворухнути рукою, або ногою без мого дозволу? Відповідайте!

— Без твого наказу, ох Коа, не можемо ми поворухнути ні рукою, ні ногою!

— Гаразд. Ходіть тихо до мене.

Рядки малп в безсилі повернулися до нього; Балу і Багіра теж попрямували разом з ними.

— Ближче! — прошипів Коа, і всі ще ближче посунули до нього. Моуглі поклав свої руки на Балу, та на Багіру, щоб відвести їх геть, і великі звірі затремтіли від того дотику, ніби пробуджуючись від важкого сну.

— Тримай свою руку на моїм плечі, — прошепотіла Багіра. — Тримай, а то я можу вернутись, — можу вернутись до Коа . . . Ааа!

— Та се ж тільки Коа, що крутиться в поросі, — відповів Моуглі, — ходімо. — І вони всі троє пройшли крізь діру в стіні, що була найближче до нетрів.

— Ху! — сказав Балу, коли вони вже стояли під тихими деревами. — Ніколи більш не візьму я в спільники Коа, — і він затремтів.

— Він знає більш за нас, — відповіла Багіра, теж тремтячи. — Коли б я ще трохи постояла, я б сама пішла в його пельку.

— Але що то все значить? — запитав Моуглі, котрий нічого не знав про могутні чари пітона. — Я нічого не бачив, крім великої гадюки, що робила якісь вихиляси, аж поки стемніло. Вона мала такий розбитий ніс! Ха, ха, ха!

— Моуглі! — сказала гнівно Багіра, — коли Коа і має розбитий ніс, то винен ти; мої вуха, боки, лапи, шия і плечі, а також і Балу, побиті також через тебе. Ні Балу, ні Багіра не зможуть полювати з задоволенням кілька день!

— Се дурниці! — сказав Балу. — За те ми маємо у себе людську дитину.

— Так. Але дорого се нам коштує. Замісць того, щоб полювати, ми билися за нього і маємо рани; ми позбулися через нього шерсти — у мене майже пів спини вискубли, — навіть гонор наш упав, — бо, пам'ятай, Моуглі, через тебе я примушена була зробити заклик

до Коа, а потім ми з Балу зробилися такими дурними, як пташки маленькі, дивлячись на його танок голоду. Все те, хлопчисько, вийшло так тому, що ти бавився з родиною малп.

— Правда. Правда тому, — сумно відповідав Моуглі. — Я зла, не гречна людська дитина, я знаю се.

— Гм! Як говорить, Балу, звичай нетрів?

Балу дуже хотів позбавити Моуглі усяких прикростей, але не міг він перечити звичаям нетрів, а тому і процідив кріз зуби: — За вчинок такий треба карати. Але пам'ятай, Багіро, що він ще малий.

— Так, я буду пам'ятати. Але він накликав біду і повинен понести кару. Маєш що, Моуглі сказати в свою оборону?

— Ні, я зробив негарно. Ти і Балу поранені.

— Се справедливо.

Багіра дала йому з пів дюжини стусанів, звичайно, з погляду пантери ніжних (вони напевно не збудили б її власних дітей), але для семилітка се було досить важкою карою. Коли все те було скінчено, Моуглі встав, не кажучи ни словечка.

— Ну, — сказала Багіра, — скакай мені на спину, маленький братіку, — побіжимо до дому.

Звичаї джунглів тим гарні, що коли винуватець перенесе кару, то про його лихий вчинок зразу ж забувають і все йде по-старому.

Моуглі поклав голову на спину Багірі і заснув так кріпко, що не прокинувся навіть тоді, коли його принесли додому, до лігва.

III.

Тигр! Тигр!

— Ну, як полювалось?.. Вже день загорівсь...
— О, брате, чекав я, і змерз і стомивсь.
— А як твоя здобич? убита була?
— О, брате, та здобич здорова втікла.
— А де-ж твоя сила?.. пишався ти нею...
— Ох, витекла сила із кров'ю моєю.
— Куди-ж поспішаєш по нетрях без сили?
— Іду, о мій брате, шукати могили.

Коли Моуглі пішов з лігва Вовчиці, після того непорозуміння з родиною вовків на скелі Ради, він спустився в долину, до з'ораних і засіяних степів селян. Але лишатись тут він не мав охоти: нетрі дуже близько, а там жив його лютий ворог. Через те він скоренько поминув село і тихо пішов дорогою, що вилася нерівно в долині. Пройшовши з двадцять миль, він опинився в місцевости зовсім йому незнайомій. Перед ним простягалася велика площа, перевита скелями та перерізана ярами. З одного боку тулилося маленьке село, а з другого густі нетрі спускалися до самих пасовиськ і там кінчалися, як відрізані. В долині паслася скотина, а коли Моуглі наблизився до череди, то маленькі хлопчаки-пастухи, побачивши його, почали голосно кричати і з жахом геть розбіглися, а приблудні собаки, що завжди сновигають коло сел індусів, почали на його гавкати. Не дивлячись на се, Моуглі йшов далі до села, бо був страшенно голодний. Коли він підійшов до воріт, то побачив, що перед ним була накладена ціла копиця терну.

Йому часто траплялися такі перепони в часи нічних полювань за їжою. »Еге! — по-

думав він. — Виходить, що й тут бояться мешканців нетрів«.

Він сів коло воріт, а як побачив людину, що наближалася до нього, то встав, розтулив рота і засунув туди пальця, щоб показати, що він голодний.

Чоловік витріщив на нього очі, а потім подався вздовж улиці, кричучи та кличучи жерця.

Високий, товстий жрець, одягнений в біле, з жовтими та червоними плямами на лобі, наблизився до воріт. Разом з ним з'явилось найменше як сто душ селян, котрі втопчили очі в Моуглі і почали всі разом кричати та тикати пальцями.

— Як дивно поводиться людська родина, — подумав Моуглі. — Між усіма звірями тільки малпи здатні так поводитись як вони. — І відкинувши назад своє волосся, він насупив брови і подався на натовп.

— Чого ж ви злякалися? — сказав жрець.

— Гляньте ви, які у нього шрами на руках, та на ногах. То рани позаживали. Він виріс між вовками і втік з нетрів!

Справді, коли Моуглі бавився з вовчатами, то вони часто незнарошне досить боляче кусали його, від чого на руках і на ногах у нього лишилися білі плями. Але він сам ніколи не міг би назвати їх ранами: йому відомо було, що таке справжня рана!

— Ой, бідний хлопчику! — закричали в один голос дві чи три жінки. — Воно все скусане вовками! А яке воно славнюсіньке! Погляньте, очиці йому горять, як огонь. Справді, Месуа, він трохи нагадує твого хлопця, того, що тигр украв.

— Пустіть мене подивитись, — сказала жінка з важкими перстнями мідяними на руках і на ногах: так, справді! Він дуже худий, але погляд у нього точнісенечко такий, як і в мого хлопця!

Жрець був людиною догадливою. Йому відомо було, що чоловік Месуа був при достатках: тут можна буде де чим поживитись. Жрець звів очі в гору і урочисто промовив:

— Те, що нетрі взяли, — вони звертають назад. — Візьми, сестро, хлопця до себе в хату і не забудь подякувати жрецеві, що передбачає далеку будучину і може наперед бачити людську долю.

»Присягаюсь биком, що мене викупив, — подумав Моуглі: — всі сі розмови не варті одного погляду нашої родини. Але нема чого робити: раз я людина, то мушу бути людиною!«

Натовп розступився; жінка поманила пальцем Моуглі, щоб він ішов за нею в хату. Там стояло червоне ліжко, велика скриня з глини з опуклими малюнками смішних подій, з півдюжини мідяних горшків і подоба індуського бога в невеличкім закапелку, а на стіні висіло справжнє дзеркало.

Месуа дала Моуглі хліба з молоком, а потім поклала йому руку на голову і подивилася в очі. Вона гадала, що може й справді її власний син повернувся з нетрів, куди потяг його тигр.

— Нато, Нато! — ніжно промовила вона ймення сина . . . Але по обличчі Моуглі видно було, що він ніколи такого ймення не чув.

— Пригадуєш ти день той, коли я дала тобі нові черевики?

Вона доторкнулася його ноги, що була така міцна, як ріг буйвола. — Ні, — з сумом сказала вона, — твої ноги ніколи й не бачили

черевиків; але у тебе очі цілком такі, як і в Нато, і ти будеш моїм сином!

Моуглі було і душно і тісно в хаті: до сього часу у нього над головою завжди було тільки небо. Він глянув на солом'яну оселю і з ра-

дістю подумав, що крізь неї легко вибратись на волю: він помітив також, що вікно не мало засува.

»Яка радість бути людиною, — подумав він, — не розуміючи людської мови? Я не можу розтулити рота і такий же дурень тут, як людина, що попала б до нас в нетрі. Треба навчитись говорити по-людському«.

Живучи між вовками він часто в жарт перекривляв та знімав зразки того, як кричать кози, або хрюкає свиня. А тому, коли Месуа

вимовляла яке-небудь слово, то він повторював його досить добре, і, поки звечоріло, вивчився вимовляти багато назв ріжних річей, що були в хаті. Коли настав час лягати спати, то Моуглі ні защо не хотів лягати в хаті, що була схожа на лапку, а коли хазяїни замкнули двері, то він вискочив у вікно.

— Дай йому спокій, — сказав Месуа чоловік. — Пригадай, що до сього часу він ніколи не спав на ліжку. Коли він справді посланий замісць нашого сина, то нікуди не втіче.

Моуглі вийшов в поле і вмостився на високій траві. Не встиг він ще й очей заплющити, аж ось мнякий сірий ніс просунувся йому під бороду.

— Пхе! — сказав Сірий Брат (старший син вовчиці), — ти ввесь провонявся димом та смалятиною, зовсім як людина. Прокинься, маленький мій братіку! Я приніс тобі новини.

— Чи всі здорові в нетрях? — спитав Моуглі, обнімаючи його.

— Та всі, крім тих вовків, котрим ти посмалив шерсть червоною квіткою. Ну, слухай же: Шер-хан пішов і буде полювати десь далеко від нас, поки не заросте шерстю, — а ти його добре почастував. Але він побожився, що як тільки повернеться, то конче уб'є тебе.

— Ну, се ще побачимо! Я теж дав маленьку обіцянку. Але я все-таки дуже радий, що ти приніс мені звістки з нетрів. Принось частіше

їх, сіренький братіку! Сьогодня я зморився, — страшенно стомився від усього нового, що довелося мені побачити.

— Ти не забудеш, що ти вовк? Люди не примусять тебе забути се? — з трівогою спитав Сірий Брат.

— Ніколи! Я завжди буду пам'ятати, що ми у нашім лігві любили одно одного; але я ніколи не забуду і того, що мене вигнали з родини.

— Не забувай також, що тебе можуть вигнати і з сієї родини. — Люди, бач, тільки люди, братіку, і мова їх схожа на скрекотіння жаб. Коли я прийду до тебе иншим разом, то буду чекати тебе в очеретах, там де кінчаться пасовиська.

Три місяці після тої ночи, Моуглі майже зовсім не виходив з села, бо дуже уважно приглядався до нових для нього порядків. Одягли його в одежу, але вона дуже йому не подобалась. Потім пояснили йому, що таке гроші, потреби яких він зовсім не розумів, і нарешті почали вчити його орати, і се було для нього зовсім новою працею. Більш усього мучило і дражнило його поводження селянських дітей. На щастя, звичаї нетрів навчили його стримувати себе; там все залежить від уміння стримувати себе, — без того не проживеш! Але ж коли діти глузували з нього, що він не бере участи в їх забавах, або не так

вимовляє де-які слова, то він ледве стримував себе, щоб не кинутись і не розірвати їх на шматки. Тільки думка, що для мислівця сором убивати маленьких голих дітей, спиняла його. Він сам не почував своєї сили. В нетрях він лічився несильним, порівнюючи до звірів, але поселяне говорили, що він сильний, як віл. Він нічого не боявся і був дуже сміливий.

Одного разу, коли жрець хотів вияснити йому, що бог в церкві буде гніватись на нього, як що він буде їсти з маґнових дерев його жрецеві овочі, Моуглі взяв идола, приніс його в жрецеву хату і прохав, щоб той розгнівив бога, а він з радістю вступить з ним у бійку. Вийшов страшенний переполох. Жрець якось то замняв се діло; але чоловікові Месуа довелося заплатити жрецеві досить велику суму срібла, щоб заспокоїти розгніваного бога.

Ріжниці в званіях, що так відріжняють одну людину від другої, Моуглі теж зовсім не визнавав. Коли осел гончара було засне у ямі, звідки добували глину, то Моуглі витягав його звідти за хвоста; а коли гончар збірався на базар, то він помагав йому складати горшки на осла. Всі гадали, що робити так сором, бо гончар належав до нижчого розряду людей, а тим більш його осел. Коли жрець звернув на се його увагу, то Моуглі загрозив, що він і його покладе на осла разом з горшками. Жрець звернувся тоді до чоловіка Месуа і

порадив йому дати Моуглі як нашвидче якунебудь сталу роботу. Другого дня сельський староста сказав, що він призначається чередником, тому повинен буде вигонити на пасовисько буйволів і стерегти їх, поки вони пасуться.

Моуглі був дуже задоволений з такої посади. Через те, що він тепер належав до людей урядових, — то увечері підійшов до гуртка, що збірався щодня під великим фиґовим деревом. Се було щось подібне до селянського клюбу. Сюди приходили: старшина, вартовий нічний, цірульник, що знав всі селянські брехні, і старий Булдео, стрілець, котрий мав і рушницю. Вони сиділи тут, курили і гомоніли. Малпи плигали і теж пащикували щось собі на вершечках дерев. В щілині жила гадюка кобра, котрій що-ночи ставили в посудині молоко, бо вважали її за святощ. Всі сідали круг дерева і досижували майже до досвітка. Вони оповідали один одному ріжні надзвичайні історії про людей, богів та духів. Стрілець Булдео визначався між усіма, бо вмів оповідати про звірів такі страшні речі, що діти з переляку не знали, куди діватись. Найчастіше говорили про звірів, бо нетрі під-

ходили майже до самого села. Сарни і дикі вепрі їли збіжжя селян, а инколи то й люди гинули, бо їх смерком хапав тигр як-раз коло сельських воріт.

Моуглі, котрий дуже добре знав про життя звірів, затуляв обличчя, щоб не помітили, як він сміється, слухаючи оповідання Булдео.

Між иншим Булдео запевняв усіх, ніби то той тигр, що вкрав у Месуа сина, був вовкулакою, і що в ньому жила душа лютого старого здирщика, що вмер кілька літ тому.

— Я цілком в тому переконаний, — казав Булдео, — бо ж і здирщик шкутильгав від того, що його вдарило по нозі під час пожежі, коли палили йому рахункові книги: а сей тигр також шкутильгає, се видно по його сліду.

— А так, так! Се правда, — згожувалися сиві діди, киваючи головами.

— Які дурниці! — закричав Моуглі. — Та той тигр шкутильгає змалечку, — се всякому відомо. Та крім того, хіба ж могла перейти в такого звіря здирщикова душа, котрий ще боязкіший за шакала? Се все дитячі вигадки!

Булдео не міг і слова промовити від здивовання, а старшина аж очі вирячив.

— Еге! Сей хлопчисько з нетрів, так,? — промовив нарешті Булдео. — Коли ти лічиш себе таким розумним, то краще віднеси тигрову пащу до Канхивари, бо уряд призначив за

його голову сотню рупій. Сиди і мовчи, коли старші говорять, от і все!

— Так, як раз був час дати хлопцеві роботу; хай собі наглядає за чередою, — сказав старшина в той час, як Булдео прискав та відсапувався після слів Моуглі.

Пастухами у індусів звичайно бувають хлопчаки. Рано йдуть вони з чередами буйволів на пасовиська, наглядають за ними цілий день, а увечері приганяють їх додому. Дивно те, що буйволи, котрі мняли б ногами білу людину, терплять покірно від хлопчаків, які ледве дістають їм до носа, і крик і погрози і стусани. А дітям з буйволами нема чого боятись, бо навіть тигр не насмілюється напасти на череду. Але ж коли діти розбредуться по квітки, або ящерок ловити, то частенько там гинуть.

Моуглі, вмостившись на спину найкращому буйволові, що звався Рама, до світа рано проїхав улицею через все село, і сизі буйволи з довгими назад загнутими рогами, та сердитими очима виходили з своїх обор і одні за другими прилучалися до його. Всі хлопці-пастухи зрозуміли, що Моуглі буде між ними отаманом. Він підганяв буйволів довгим гладеньким бамбуком*) і сказав одному хлопцеві, щоб він пас увесь скот сам окремо, і не відходив від череди, а сам він піде з буйволами.

*) Бамбук — ростина, що нагадує наш очерет. *(Пер.)*

Індуський товар пасеться на скелях, кущах і невеликих ярах, а буйволи звичайно тримаються біля болот, коло місцевостей вкритих мулякою, бо люблять барложитись в грязюці, вилежуватись там проти сонця. Моуглі пригнав своїх буйволів до найдальшого кінця рівнини, де протікала річка Вайн-Ганга, з нетрів. Він скочив зі спини Рами і пішов до бамбуків, бо там вже давно чекав його Сірий Брат.

— Ой! — промовив Сірий Брат, — я чекаю тут тебе вже кільки день. Що то значить, що ти пасеш череду?

— Мені призначили сю роботу, — відповів Моуглі, — я тепер селянський чередник. Маєш відомости про Шер-хана?

— Він повернувся в наші місцевости і довго чекав тебе. Тепер знову пішов геть, бо за останні часи полювання було кепське. Але все-ж таки казав, що конче уб'є тебе.

— Ну й гаразд, — відповів Моуглі. — До того часу, аж поки він не вернеться, приходь що-дня на сю скелю, щоб бачив я тебе, як тільки вийду з села. Коли ж тобі не можна буде, пошли кого-небудь з братів. А коли повернеться Шер-хан, то жди мене під великим деревом, що стоїть посеред долини. Я не маю найменшого бажання лізти в пельку до тої гидоти.

Попрощавшись з братом, Моуглі вибрав

місце в холодку і ліг спати, а буйволи паслися коло нього.

Догляд за чередою в Індії не потрібує найменшої праці. Скотина попаски йде, ломає гільки, мурчить, лягає, а потім знову встає. Ревіння не чути. А буйволи й зовсім тихо поводяться: вони лізуть в густу грязюку один за одним, лізуть доти, доки лишаться зверху тільки їх писки, та витріщені блакитні очі, — та так і лежать в гразюці нерухомо, як гори. Чередники-хлопчаки то засипали, то знову прокидалися; плели з сухої трави маленькі кошики і збірали туди коників-стрибунців, або ловили двох стрибунців, нацьковували одного на другого, а ті вже собі билися. — Вони низали разки намиста з червоних та чорних горіхів, стежили за ящіркою, що грілася на скелі, або за гадюкою, що ловила жабу. Потім вони починали співати довгі, довгі пісні, закінчуючи їх якимись чудними тамтешніми рулядами. День здавався їм таким довгим, як иншій людині все її життя. Иноді робили вони з гразюки палаци, маленьких людей, коней і буйволів. Вкладали в руки тим людям бамбукові ломачки і уявляли, що то королі, а решта ляльок їх військо, або, що то — боги, та їм і кланялися. Нарешті наставав і вечір. Діти кричали, буйволи нехотя вилізали з густої гразюки, та з таким гуком, ніби тут хто палив раз-пораз з руш-

ниці. Всі тоді сунули до села, куди манили їх тремтячі огники.

День в день вигонив Моуглі буйволів на пашу, день в день бачив він спину Сірого Брата за півтори милі від долини (Шер-хан, виходить, ще не повернувся) і день в день лежав він на траві, та мріяв про минуле життя в нетрях. Коли-б Шер-хан і наважився напасти на нього несподівано, то Моуглі почув би його ступні в ті тихі літні дні.

Нарешті, одного ранку він не побачив більше на скелі Сірого Брата. Він посміхнувся і погнав буйволів до того дерева, де вони умовилися зустрінутися з братом.

— Шер-хан стеріг тебе цілий місяць, в тій надії, що вихопить тебе з череди. Минулої ночі він пройшов через гори разом з Табаки, по твоєму теплому сліду; — сказав зітхаючи вовк. Шерсть на нім ставала як щетина.

Моуглі насупив брови.

— Я не боюся Шер-хана, але ж Табаки хитрий.

— Та його нема чого боятися, — відповідав облизуючись Сірий Брат. — Я зустрів Табаки смерком, тепер про всі свої хитрощі оповідав він шулікам, але де-що й мені розповів перш, ніж я йому перебив спину. Шер-хан хоче підстерегти тебе сьогодні у вечері під ворітьми села, і тільки тебе, а не иншого кого. Він лежить тепер у глибокій балці Вайн-Ганги.

— А їв він сьогодня, чи має полювати натщесерце? — спитав Моуглі. Се було для нього питанням смерти і життя.

— У досвіта ззів він вепря, а потім води напився. А вже Шер-хан не буде поста держати навіть тоді, коли збірається віддячити своєму ворогові!

— Ой, дурень, дурень! Він зробив, як дитина! То він наївся, напився, та ще гадає, що я буду чекати, поки він і виспиться! Куди ж тепер йому битися! Коли-б нас було з-десяток, ми змогли-б його тепер подужати сонного. Яка шкода, що я не розумію буйволячої мови. Треба, щоб вони відчули, що він тут, а то так не нападуть. — Моуглі приклав пальця до рота і замислився.

— Шер-хан лежить в глибокій балці Вайн-Ганги; та вона ж прилягає до рівнини, що звідси не більш як на пів милі завдальшки. Я можу череду привести кругом через нетрі, а потім спуститись до неї; — але-ж він тоді втіче з того краю, що нижче. Нам треба загородити і сей край. Сірий Брате! чи не можеш ти розлучити череду на двоє? Зроби се для мене!

— Се для тебе зробить инший, — я привів з собою дотепного помічника.

Сірий Брат відійшов і майнув в печеру. Звідти з'явилася велика сіра голова, добре знайома Моуглі і раптом гірське повітря ого-

лосилося скаженим виттям на всі нетрі — вовковим криком в південь.

— Акело, Акело! — закричав Моуглі, ляпаючи руками. — Я знав, що ти не забудеш про мене! Перед нами важке стоїть діло. Розлучи череду надвоє, Акело! Зажени буйволиць та телят в один бік, а буйволів у другий.

Обидва вовки кинулися до череди, що підняла голови і ревла. Вовки почали кидатися то в один, то в другий бік, і розлучили її на дві частини. В одній були буйволиці з телятами; вони дивилися злістно і тупали ногами, та були напоготові знищити вовка, як тільки він спиниться. В другій частині були всі буйволи старі і молоді; вони теж ревіли й тупали ногами. Вигляд у них був ще грізніший, але в дійсности вони не такі страшні, бо їм не доводиться захищати дітей.

— Що ж тепер робити? — промовив засапуючись Акела. — Вони хочуть знову зійтись.

Моуглі сів на спину Рами.

— Жени биків, Акело, вліво! А ти, Сірий Брате, як ми відійдемо, збери буйволиць, та жени їх до долішнього краю балки.

— Аж куди? — спитав Сірий Брат, чекаючи та вищирівши білі зуби.

— Аж поки боки балки не стануть такими високими, що Шер-хан не зможе вилізти по них з яру. Задерж їх там, поки ми прийдемо.

Буйволи тікали від Акели, і він погнав їх далеко вліво, а Сірий Брат став перед буйволихами і коли вони кинулися до нього, то він побіг до долішнього краю балки.

— Чудово все зроблено! — сказав Моуглі.— Коли ти, Акело, ще раз кинешся до них, то вони зовсім добре побіжать . . . Обережніше, Акело, обережніше! Один зайвий ще плижок і буйволи нападуться на тебе. Еге, се трудніше, ніж полювання за козами! Чи думав ти, що сі тварюки можуть так скоро бігать?

— Колись то я полював за ними, — захекавшись і ввесь в пилюці, відповідав Акела. — Навернути їх до нетрів?

— Наверни! Швидче наверни їх! Рама зовсім сказився від лютости. О, коли б я тільки міг ростолкувати йому, в чім тут річ!

Буйволи звернули вправо і влізли в гущавину кущів.

А в той час хлопчаки, що недалеко пасли череду, подалися до села так хутко, як тільки могли нести їх ноги. Вони бігли і кричали, що буйволи показилися і повтікали.

Плян у Моуглі був дуже простий. Він хотів обійти в ґорах півкругом, підійти до горішнього краю балки, а потім погнати буйволів вниз і захопити Шер-хана так, щоб він опи-

нився між буйволами з одного боку і буйволихами з другого. Він знав, що Шер-хан після їжі та питва не буде здатним до бійки і не вилізе з балки, бо боки її такі круті, як стіни.

Акела кинувся далеко назад, провив там разів зо два, щоб примусити йти тих, що відстали, а Моуглі старався заспокоїти збентежену череду. Позаяк вони не хотіли надходити дуже близько до балки, боячись, що тигр почує їх, то їм довелося обходити далеко і робити великий круг. Нарешті вони навернули роздратованих буйволів до зеленої долини, що доходила аж до горішнього краю балки і круто спускалася в неї. Далеко, далеко простягалися над ними долини, котрі видко було крізь вершечки дерев. Але Моуглі і не глянув туди.

Він подивився на боки балки і з радістю побачив, що вони спускалися простопадно, як стіни, і заросли виноградниками та иншими крученими ростинами, що не могли стати в допомозі тигрові, коли-б він схотів тікати тою дорогою.

— Дай їм спочинок, Акело! — сказав Моуглі здіймаючи руки вгору. — Вони ще не чують його. Дай їм спочити!... Я хочу, щоб Шер-хан знав, хто прийшов до нього. Тепер він у наших руках.

Він приклав руку до рота і закричав у балку, — так що луна покотилася з скелі на скелю.

Через який час вони зачули довгий сонний рев ситого тигра: він тільки що прокинувся.

— Хто кличе? — заревів Шер-хан. А вродливий павич звився над проваллям з пронизуючим криком.

— Я — Моуглі! Ти, убивце скотини, настав

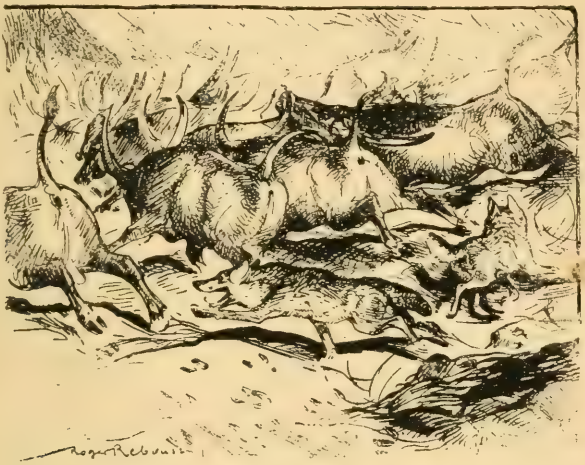

твій час іти на Скелю Ради . . . Вниз жени їх, вниз, Акело! Вниз, Рамо! вниз!

Буйволи спинилися були на хвилинку коло спуску, але Акела завив на все горло охотницький заклик і буйволи посунули так швидко, як гірські потоки. Тепер вже вони не могли спинитись — і неслися збиваючи по дорозі каміння, та здіймаючи цілі хмари по-

роху. Перш, ніж добігти до балки, Рама вже почув Шер-хана і люто заревів.

— А! — сказав Моуглі сидячи верхом на Рамі. — Тепер ти зрозумів в чім річ!

І лава чорних ріг, вкритих піною писків, та диких очей ще з більшою злістю валила в балку, нагадуючи великі каміння, що котилися під натиском повіні. Більш слабі були збиті до стін балки і своїми боками виривали виноград та кручені ростини. Буйволи розуміли, яке діло мусять вони тепер зробити: проти такої сили не вистоїть навіть тигр!

Шер-хан зачув грім від тупотіння і подався, шукаючи по боках місця, де б було можна вилізти. Але балка вузька, стіни здіймаються сторч і тигр бачив, що вгору вийти не можна. А до того ще він після їжі та питва обважнів, і йому зовсім не до бійки було. Шер-хан подався навтікача, вниз по балці.

Череда, розхлюпуючи на всі боки воду, з ревами промайнула через струмок, коло котрого недавно спочивав тигр, і подалася далі.

Моуглі вже чує, як ревуть буйволихи далеко внизу балки, і бачить, що Шер-хан повернув назад і біжить до буйволів. Тигр розміркував так, що краще йому зустрінутись з буйволами, ніж з буйволихами, котрі захищають своїх дітей. Рама кинувся наперед. Ось Моуглі вже почуває, що він скажено топче ногами щось мягке . . .

Тигра задавили . . .

Рама, ломаючи все по дорозі, кидається до протилежної череди. Буйволи й буйволихи зійшлися тепер в узькім проваллі.

Всі вони скажено ревли, тупали в землю ногами. Моуглі скочив з шиї Рами і почав ломакою прочищати собі дорогу між буйволами.

— Поспішай, Акело! Порозгоняй їх, а то вони почнуть тепер битись між собою.

— Ей, Рамо! . . . Ей, ей дітки! Заспокойтесь, заспокойтесь! Вже все скінчено!

Акела та Сірий Брат знову почали бігати кругом буйволів, кусати їх за ноги, та примушувати повернутись назад. Нарешті Моуглі пощастило навернути назад Раму, а решта пішла за ним і ціла череда потроху заспокоїлася.

Шер-хан лежав бездиханний, і над ним вже літали шуліки.

— Брати! . . . він помер як собака, — сказав Моуглі, дістаючи ножа, що завжди з того часу, як прийшов він до людей, був при нім. — Ох,

якою ж гарною буде шкура його на Скелі Ради! Треба швидче братись до роботи.

Звичайний хлопець не насмілився б і думати про те, щоб зідрати шкуру з такого величезного тигра; але Моуглі знав краще всякого иншого, як сидить на звірові шкура, та як її зідрати. Все таки робота ся була важкою, і Моуглі вовтузився коло сеї роботи більш години.

А вовки сиділи висолопивши язики, або підходили, щоб допомогти йому, коли він прохав.

Раптом хтось доторкнувся до плеча Моуглі.

Він оглянувся і побачив Булдео з рушницею.

Діти розказали йому на селі про те, куди побігли буйволи, і Булдео прийшов сердитий, для того, щоб вилаяти Моуглі за недогляд череди. Вовки поховалися, як тільки побачили людину з рушницею.

— Що се за дурниці! — грізно сказав Булдео. — Ти гадаєш, що можеш зідрати шкуру з тигра? Де буйволи його вбили? Диви! та се ж кривий тигр, що за голову його обіцяли сто рупій! Чудово, чудово, ми не звернемо уваги на те, що ти допустив до того, що череда розбрелася, а може ще я тобі дам одну рупію в нагороду, після того, як одвезу шкуру до Канхивари.

Булдео дістав з-за пояса губку й кресало,

щоб обсмалити вуси тигрові. Де-які з тубольців роблять се для того, щоб захистити себе від духу вбитого звіря, що ніби то може ходити по землі.

— Гм! — промовив Моуглі, здираючи шкуру з передньої лапи. — Так ти хочеш відвезти шкуру до Канхивари, взяти там нагороду і з ласки дати мені одну рупію? Ну, а я тобі скажу, що шкура потрібна мені самому. А ну, діду, прийми геть огонь!

— Як ти смієш говорити так, злидота, з найкращим на все село стрілцем? Талан твій та дурість буйволів допомогли убити тигра. Тигр тільки що наївся, а то-б він не прийшов сюди за двадцять миль в такий час дня. Ти навіть шкури зідрати з нього не можеш як слід, паганий хлопчисько! І ти ще насмілюєшся говорити мені, — мені, Булдео, щоб я не смалив йому вусів! Отже Моуглі, я не дам тобі нічого зі ста рупій, але за те добре наб'ю!

— Присягаюсь биком, що мене викупив! — закричав Моуглі, поспішаючи дійти до плеча тигрового. — Що я — цілий день чи що буду патякати з старою малпою? Ходи сюди, Акело, сей чоловік надокучив мені.

Булдео, що стояв біля тигрової голови, раптом падає на траву і бачить вовка, що стоїть вже над ним вищіривши зуби, а Моуглі спокійно собі здирає шкуру з тигра, ніби то тут нічого й не було.

— Так! — сказав Моуглі крізь зуби. — А ти все ж таки робиш не по правді, Булдео! Ти не хочеш уділити мені нічого зі ста рупій. А в мене з тим кривим тигром була давня, і дуже давня ворожнеча, — і ось я поборов!

Правду треба сказати, що коли б Булдео був молодшим літ на десять, то спробував би поборотись з Акелою, коли б зустрівся з ним в лісі. Але ж вовк, що слухає так хлопця, котрий має якісь рахунки з тигром, о, се не звичайний вовк... »Розуміється, що се був ворожбит, чарівник«, думав Булдео. Він не знав, чи визволить його той дукачик чудодійний, що він носив на шиї. Стрілець лежав тихо, тихо, не осмілюючись і поворухнутись, та чекаючи що хвилини, що Моуглі також перекинеться на тигра.

— Великий королю! Володарю! — сказав стрілець хрипким голосом, думаючи, що Моуглі змилосердиться.

— Ну! — відповів хлопець, неповертаючи до нього голову і посміхаючись.

— Я — старий. Я не знав, хто ти, я рахував тебе простим чередником. Чи можу я встати й піти, чи велиш чекати, поки твій охоронець розірве мене на шматки?

— Іди, іди собі геть! Тільки надалі гляди не втручайся в мої діла. Пусти його Акело!

Булдео заколихав до села так хутко, як тільки міг, і тільки вряди-годи оглядався,

щоб впевнитись, чи не перекинувся Моуглі у якого-небудь звіря. Прийшовши в село, він зразу ж почав оповідати про те, що з ним трапилося, а жрець з суворим обличчям вислухав історію про чари хлопця чередника.

Моуглі між тим провадив свою роботу: вже смеркло, як він за поміччю вовків зідрав таки з тигра шкуру.

— Треба нам заховати її і відігнати буйволів додому. Поможи мені, Акело, зібрати їх!

Череда зібралася і пішла, обкутана вечірнім туманом. Надходячи до села, Моуглі бачить вогні, чує звони і згуки в церкві. Майже все село дожидало його коло воріт.

»Се тому, що я вбив Шер-хана« — подумав Моуглі.

Але раптом град каміння просвистів коло його вух, почулися крики селян:

— Відьмаче! Вовчий сину! Чорте з нетрів! Геть від нас! Іди геть чим-дуж, а то жрець перекине тебе знову у вовка! Стріляй, Булдео, стріляй!

Стара рушниця голосно бахнула і один буйвол заревів від болю . . .

— Знову чаклунство! — закричали селяне. — Він може відвертати від себе кулі . . . Та ви тільки гляньте! Булдео, та то-ж твій буйвол! Ти підстрелив свого власного буйвола! Звичайно, се чаклунство! . . .

— Що се означає? — спитав здивовано

Моуглі, коли полетіли на нього каміння все частіше, та частіше.

— Одначе вони не кращі нашої родини, — сі твої брати — люди, — сказав Акела, спокійно сідаючи. — Вони також хочуть прогнати тебе.

— Вовче! Сину вовчий! Тікай! — закричав жрець, вимахуючи перед собою гилькою святого якогось дерева.

— Знову мене проганяють, — сказав Моуглі. — Минулого разу за те, що я людина, а тепер за те, що вовк. Ходім, Акело!

Одна тільки жінка, — то була Месуа, — підбігла до хлопця і закричала:

— О, сину мій, сину! Вони кажуть, що ти ворожбит, що коли ти схочеш — то можеш перекинутись у звіря. Я не вірю тому, але все-ж таки йди геть, бо вони хотять тебе убити. Булдео каже, що ти ворожбит, але я знаю, що ти віддячив тигрові за мого Нату.

— Іди назад Месуа! — заревла громада, — а то ми й тебе заб'ємо камінням!

Моуглі засміявся коротким, злим сміхом: камінь влучив йому в лице, потекла кров . . .

— Іди, Месуа! Всі сі балачки також не розумні, як і всі ті, що вони оповідають під деревом увечері про звірів. Принаймні знай, що за твого сина віддячено.

— Прощавай! Тікай хутчій, я зараз впущу товар і він понесеться хутче, ніж їх каміння.

Я не ворожбит, Месуа! Прощавай! — Ну, Акело! — ще раз закричав він, — гони череду до села!

Буйволи вже давно чекали з трівогою, щоб їх пустили в ворота: як вихор понеслися вони на натовп людей, котрі тікали на всі боки.

— Пощитайте їх — закричав зневажливо Моуглі, — може я вкрав ваше добро! Пощитайте, бо вашим чередником я більше не буду. Пощитайте, людські діти, і подякуйте Месуа, що я не прийду до вас з моїми вовками, щоб поганятись за вами по улицях.

Він повернувся і пішов з самітним вовком. Коли він глянув на небо, вкрите зорями, то відчув себе щасливим.

— Тепер вже не доведеться мені спати в сільцях, Акело! Дістаньмо шкуру Шер-хана і підемо . . . Ні, не будемо ніякого зла робити селянам, — Месуа була доброю до мене.

Коли місяць зійшов над долиною і залив її сріблястим світлом, селяне з острахом дивилися, як Моуглі йшов з двома вовками. Він ішов твердими, сміливими вовчими кроками, такими, що непомітно скорочують одну за другою милі. Селяне кинулися до церкви, почали ще дужче дзвонити в дзвони, та вибивати в черепашки. Месуа плакала, а Булдео все прибріхуючи, дійшов до того, що оповідав вже, як Акела стояв перед ним на задніх лапах та говорив по-людськи.

Місяць вже заходив, як Моуглі з двома вовками підходив до Скелі Ради і спинився перед лігвом Вовчиці.

— Мене прогнали люди, матусю! — закричав Моуглі, — але я прийшов з шкурою Шер-хана, щоб додержати свого слова!

Вовчиця вискочила з лігва з дітьми, очі її заблищали, коли вона побачила Шер-ханову шкуру.

— Давно ще, коли Шер-хан просунув у наше лігво свою голову й лапи, щоб убити тебе, маленьке жабенятко, я сказала йому, що ти будеш полювати за ним точнісенько так, як він тоді полював за тобою. Чудово зроблено!

— Чудово зроблено, маленький братіку, — повторив густий голос в кущах. — Всі ми зажурилися за тобою в нетрях!

І Багіра підскочила до голих ніг Моуглі. Всі вони злізли на Скелю Ради, а Моуглі розіслав

тигрову шкуру на плесковатім камені, де звичайно сидів Акела. Він прикріпив її чотирма ломаками бамбуку і почав на ній танцювати, та співати про свою побіду.

Акела ліг на шкуру, а коли Моуглі скінчив, то він виголосив заклик Ради: — Дивіться, дивіться уважніше, о вовки! — цілком так, як робив се в той час, коли Моуглі в перший раз сюди привели.

З того часу, як Акелу скинули з урядування, родина лишилася без голови і кожний полював сам собі. Але не дивлячись на се, всі звірі по звичці відповіли на заклик і почали збіратися. Де-які вовки кульгали, се трапилось від капканів та куль з рушниць, инші були худі і кволі від того, що не було чого їсти, а де-яких то й зовсім не було видно. Але всі, скільки ще лишилося їх, зібралися на Скелю Ради і побачили смугнасту Шер-ханову шкуру та його величезні лапи, що звисали з гострими кигтями.

— Дивіться уважніше ви, вовки! Чи здержав я своє слово? — промовив Моуглі. І вовки завили:

— Так!...

А один з них, весь оскублений, закричав:

— Будь нашим головою, як і давніш, Акело! Будь отаманом нашим, людська дитино! У нас безладдя, ми безсильні і всі ми хочемо знову бути вільною родиною.

— Ні, — замурчала Багіра, — се неможливо. Коли ви будете ситими, то знову показитесь. Не дурно ж звуть вас Вільною Родиною.

— І вовча родина, і людська родина прогнали мене, — сказав Моуглі. — Тепер я буду полювати в нетрях сам.

— Ми також будемо полювати з тобою! — закричало четверо вовченят.

І Моуглі пішов і почав полювати в нетрях з своїми чотирма братами.

Пісня Моуглі.

Сю пісню співав він на Скелі Ради, коли танцював на шкурі Шер-хана.

Я, Моуглі, співаю. Хай нетрі почують про те, що я зробив.

Шер-хан сказав, що він уб'є мене коло воріт смерком, — уб'є Моуглі — Жабеня.

Він дурень, напився і наївся. Пий більше, Шер-хане, бо навряд чи доведеться тобі ще пити! Спи і хай сниться тобі смерть!

Я сам на пасовиську. Сірий Брат прийшов до мене! Піди жени в гору великих буйволів, блакитно шерстних буйволів, з лютими очима!

Гони їх туди, куди я звелю тобі. Ти ще спиш, Шер-хане? Прокинься, ой прокинься! Се я прийшов, а за мною і буйволи.

Рама, король буйволів, тупнув ногою. Водо Вайн-Ганги, куди пішов Шер-хан?

Він не Саг, щоб рити нори; не Мор павич, щоб літати; не Мані летюча миша, щоб почепитись за гильку. Ох, манюсенькі бамбуки, скажіть мені, куди він пішов?

А він тут! А він тут! Під ногами там лежить кривий. Вставай, Шер-хане! Вставай і вбивай. Ось твоя здобич. Кидайся на стіни буйволів.

Ссс... він спить. Не будемо будити його, бо він дуже сильний. Шуліки прилетіли вже, щоб поглянути на нього. Чорна комашня теж повилазила до нього. Тут зібралося багато всіх, щоб вшанувати його.

Алала! Я не маю одежі щоб вкрити тіло своє! Шуліки побачуть, що я голий. Мені соромно зустрічати так всіх.

Позич мені твою одежу, Шер-хане! Дай мені твою чудову смугнасту шкуру, щоб міг я в ній явитись на Скелю Ради.

Божусь биком, що викупив мене, я дав обіцянку — маленьку обіцянку! Бракує мені лише шкури твоєї, щоб здержати слово своє.

Водо Вайн-Ганги! Шер-хан дав мені свою шкуру, бо почував любов до мене. Тягни, Сірий Брате! Тягни, Акело! Важка Шер-ханова шкура!

Люди дуже жорстокі. — Вони кидали на мене каміння і плели всяку дурницю. Моє обличчя в крові. Піду від них.

Ходіть за мною, брати, вночи, теплої ночи.

Покиньмо вогники сел і підемо до низького місяца.

Водо Вайн-Ганги, рід людський прогнав мене від себе. Я не зробив їм нічого лихого, але вони злякалися мене. Чому?

Родино вовків, ви теж мене прогнали! Нетрі недосяжні для мене, недосяжні і ворота села. Чому?

Я танцюю на Шер-хановій шкурі, а на серці мені важко. Рот мій розбитий камінням села, але я щасливий, бо знову повернувся в нетрі. Чому?

Сі дві думки боряться в мені, як гадюки боряться весною. Сльози мені навертаються на очі, а між тим я сміюсь, коли вони ллються. Чому?

В мені два Моуглі, але Шер-ханова шкура у мене під ногами.

Всі нетрі знають, що я убив Шер-хана. Дивіться, дивіться уважніше ви вовки!

Але-ж горенько! На серці мені тяжко від тих дум, що пливуть у мене в голові і котрих не можу я зрозуміти.

Частина II.

I.

Помста Моуглі

Коли ви читали перші оповідання про нетрі, то, певно, пам'ятаєте, що Моуглі, після того, як приніс на Скелю Ради Шер-ханову шкуру, заявив родині Сеонійських вовків, що надалі полюватиме вже сам собі. Тоді ж таки четверо вовчат заявили, що будуть ходити разом з ним: то були вовчата, що зросли з Моуглі в одному лігві. Але тяжко буває відразу змінити все в житті, а тим більш в нетрях. З Скелі Ради Моуглі пішов просто до свого рідного лігва і проспав там цілу добу. Коли він прокинувся, то розказав Вовкові та Вовчиці про своє життя між людьми, звичайно так, щоб було для вовків зрозумілим. А коли він повернув ніж (котрим зняв з Шер-хана шкуру), так що він заблищав під соняшним промінням, то Вовк з Вовчицею згодились, що він таки де-чому навчився від людей.

Потім Акела і Сірий Брат мусіли розповісти про те, як вони допомагали Моуглі заганяти буйволів в яр. Балу виліз аж на гору, щоб почути оповідання про хлопця, а Багіра мало не подряпала всю себе з радощів, що Моуглі так гарно справився із своїм ділом.

Сонце вже давно зайшло, та ніхто й не думав лягати спати. Иноді Вовчиця задерала

голову і з насолодою втягала повітря, що доносилося із скелі Ради — пах від тигрової шкури.

— Коли б не Акела, та не Сірий Брат, я нічого не міг би зробити, — сказав під кінець Моуглі. — Ох матінко, матусьо! Коли б ти бачила, як буйволи лізли в яр і кинулися у ворота, коли людська родина почала кидати на мене каміння.

— Я радію, що сього не бачила, — сухо сказала Вовчиця. — Не сила моя було б бачити, як за одним з моїх дітей ганяються, як за шакалом! Далася б я в знаки людям! Помилувала б тільки ту жінку, що давала тобі молоко. Так, тільки її одну!

— Заспокойся, заспокойся, Ракша! — тихо зауважив Вовк. — Наше жабеня повернулося до нас . . . та ще таким розумненьким, що його власний батько мусить лизати йому ноги. А що значить зайва рана на голові? Дай людям спокій.

— Дай людям спокій, — проказали Балу та Багіра.

Моуглі, що лежав, схиливши голову до боку Вовчиці, задоволено всміхнувся і зауважив, що з свого боку він не бажає ні бачити, ні чути людей, ні нюхати їх.

— Ну, а коли люди не лишать тебе, маленький братіку? Що ти тоді зробиш? — спитав Акела, прислухаючись одним ухом.

— Нас п'ятеро, — зауважив Сірий Брат і клацнув зубами.

— Ми також могли би взяти участь в такому полюванні, — сказала Багіра, вимахуючи хвостом та дивлячись на Балу. — Але з якої речі нам тепер, Акело, думати про людей!

— Треба думати, а саме от чому, — відповів самітний вовк. — Після того, як шкура того жовтого розбійника була розстелена на Скелі Ради, я знову пішов до села по нашому сліду, я намагався ще більш заплутати його і заплутав так, що ледве сам знайшов його. В той час лелик Манґ пролетів між деревами, повис над моєю головою і сказав мені:

— »На селі, де живуть люди, що прогнали людську дитину, йде тепер таке гудіння, як в осиному гнізді!«

— Так, я кинув туди величезну каменюку, — промовив з усмішкою Моуглі. Він часто бавився з того, що кидав каміння в осині гнізда, а потім, перш ніж оси встигали вжалити його, поринав у воду.

— Я спитав Манґа, що він бачив. Він сказав, що коло воріт села розквітла червона квітка, а круг неї сидять з рушницями люди. Ну, я вже по собі знаю, — і Акела глянув на старі шрами, що були на боках у нього, — що люди рушниці беруть не для потіхи. Певно тепер, маленький братіку, хтось з людей з

рушницею вже відшукує наш слід, а може вже знайшов і йде.

— Але ж на що? Та ж люди прогнали мене. Чого ж їм ще треба? — зауважив Моуглі.

— Ти людина, маленький братіку, — сказав на се Акела. — Не нам, вільним ловцям, пояснити тобі, що і для чого роблять твої брати.

Тільки що вовк встиг одсмикнути лапу, як зненацька ніж Моуглі глибоко застряв поруч з ним. Моуглі кинув ніж так несподівано, що рух його був би непомітним для людського ока, але ж Акела був вовк, а відомо, що навіть собака, який не дуже вже відріжняється від свого предка, дикого вовка, встигає прокинутись і відскочити на бік, перш ніж наскочить на нього колесо від воза.

— В другий раз ніколи не говори одночасно про людей і про Моуглі, — промовив Моуглі спокійно ховаючи ніж.

— Ух! ну та й зуб гострий, — зауважив Акела, обнюхуючи землю в тому місці, де застряв ніж, — але життя між людьми попсувало трохи твої очі, і скорість твоїх рухів. За той час, поки кинув ніж ти, я встиг би убити козу.

Раптом Багіра скочила, витягла шию вгору, приспула й завмерла на місці.

Сірий Брат зараз вже встав за нею і відійшов трохи вліво, щоб бути проти вітру, а Акела відскочив геть далі, припав до землі

та так і застиг, як вкопаний. Моуглі дивився з заздрістю на своїх друзів. Хоч нюх мав він дуже добрий, як на людину, але все ж не міг рівнятись до мешканців нетрів. До того ж ті три місяці, що прожив він між людьми, дуже пошкодили йому. А все-ж-таки він послинив палець, потер ним в ніздрях, встав і задер голову.

— Людина, — замурчав Акела, присідаючи на задні лапи.

— Булдео! — сказав Моуглі, сідаючи на своє місце.

— Він іде слідком за нами. Ось гляньте, як вилискується його рушниця проти сонця.

Сонце тільки на одну мить осяяло цівку старої рушниці, але в нетрях ніщо не вилискується так проти сонця, як метальові цівки рушниць. Щось подібного можна бачити тільки під час бурі, коли хмари скоро пливуть під небом. Тоді все — і маленькі калюжі і навіть гладенькі листочки ростин, — все на якусь мить яскраво сяє проти сонця. Але в сей день небо було безхмаре і в повітрі стояла велика тиша.

— Я так і знав, що люди підуть за нами, — урочисто сказав Акела. — Не дурно ж був я такий довгий час головою над нашою родиною.

Четверо вовків, брати Моуглі, не сказали нічого, тільки скоренько сповзли на животах згори і щезли в гущавині тернини.

— Куди ж то ви тікаєте, та ще не сказавши ні слова? — крикнув їм Моуглі.

— Цс! Ще не настане південь, а череп його буде тут валятись! — відповів Сірий Брат.

— Верніться! верніться! — гукнув Моуглі. — Людина не їсть людину!

— А хто тільки що величав себе вовком? Хто кинув на мене ножа за те, що я назвав його людиною? — сказав Акела, а четверо вовків з незадоволенням повернулись на гору і сіли.

— А хіба я повинен поясняти всі мої вчинки? — з гнівом спитав Моуглі.

— От він людина! і говорить так, як людина!— замурчала собі в уси Багіра. — Як раз так говорили люди, що товпились коло наших кліток в Королівському саду в Удайпурі. Нам відомо в нетрях, що людина розумніша за всіх. Але коли вірити своїм вухам, то можна думати, що вона найбільш безглузде створіння на всім світі. — Потім Багіра голосно сказала:

— Але людська дитина має рацію казати так. Люди полюють цілими родинами. Кепська справа вбити одного з них, не знаючи, що вигадають инші. Підемо довідаємося, що задумав той чоловік проти нас.

— Ми не підемо, — промурчав Сірий Брат. — Ходи сам на полювання, маленький братіку. Ми знаємо, чого хочемо. Ми встигли б досі вже принести сюди його голову.

Моуглі дивився то на одного то на другого свого брата. Груди йому важко здіймалися, а очі були повні сліз. Він виступив наперед, прикляк на одно коліно і сказав:

— А хіба я не знаю, чого хочу? Гляньте на мене!

Вовки нехотя зирнули на нього і в ту ж мить одвели від нього очі, але Моуглі примушував їх дивитися на себе до того часу, аж поки шерсть їх наїжилась, а сами вони затремтіли всім тілом.

— Ну, — нарешті промовив він, — хто ж з нас п'ятьох має бути головою, провідником?

— Ти наш голова, маленький братіку, — сказав Сірий Брат і лизнув Моуглі ногу.

— Коли так, то ходіть за мною, — сказав Моуглі, і всі четверо вовків, підобгавши хвости, пішли за ним.

— От що значить пожити між людьми, — зауважила Багіра, йдучи слідком за ними. — Тепер в нетрях буде панувати инший порядок, Балу.

Старий ведмідь нічого на се не відповів, але багато думок заворушилося в його голові.

Моуглі нечутно пройшов по стежечці назустріч до Булдеа, трошки розвів гилки гущавини і побачив старого Булдео з рушницею за плечима; він біг тим слідом, що два дні тому зробив Моуглі та вовки. Ви, певне, при-

гадуєте, що Моуглі йшовши з села тяг за собою важку Шер-ханову шкуру. Акела та Сірий Брат ішли за ним, і слід їх яскраво відбився на землі. Аж ось Булдео дійшов до того місця, з якого Акела вернувся назад, щоб заплутати слід. Тут старий ловець щось забурчав, трошки присів, кашлянув, потім встав і почав робити по кілька кроків то в один, то в другий бік. Він відшукував загублений слід, а не відчував того, що ті, котрих він шукав, були так близько від нього. Ніхто не може порівнятися з вовком в умінні не виказувати своєї присутности, а Моуглі, хоч вовки і лічили його за неповоротного, міг появлятися і зникати, як тінь. Вовки разом з хлопцем оточили непомітним кільцем старого ловця, як череда дельфинів оточує пароплав, що йде по морю. Вони ввесь час розмовляли між собою цілком спокійно, бо дуже товстих згуків вовчого голоса не чує людське ухо (так само не може почути людина тонкого пищання кажана і гудіння комах).

— Та се краще, ніж убивство, — промовив Сірий Брат, стежучи за тим, як Булдео спинявся, нахилявся і кректів, вишукуючи слід. — Він схожий на вепря, що заблудив коло річки в нетрях. Що він каже? — спитав вовк, чуючи, як Булдео щось злістно бурчить собі.

— Він каже, що певно цілі череди вовків скакали кругом мене. Каже він, що ніколи ще

не бачив подібного сліду. Він каже, що стомився вже, — переказував Моуглі.

— Спочине, поки натрапить на слід,— байдужо зауважила Багіра, бігаючи кругом дерева у великім задоволенні з тої гри, яку всі вони зараз провадили з чоловіком. — Ну, а тепер що робить та худа штучка?

— Або їсть, або пускає з рота дим. Люди завжди щось роблять своїм ротом, — відповів Моуглі. Обережні мисливці побачили, як старий Булдео набив тютюном люльку, запалив її і постаралися гарненько запам'ятати пах тютюну, щоб, коли доведеться, пізнати по ньому Булдео навіть уночи.

На стежці з'явилася невеличка купка вуглярів. Звичайно, вони наблизилися до Булдео; бо слава про його лунала скрізь, як про найкращого мисливця. Всі вони сіли і почали курити. Багіра і инші звірі підійшли ближче і почули, як Булдео з ріжними брехливими додатками почав оповідати історію про Моуглі, чортячого сина. З його слів виходило, що Шер-хана убив він, Булдео, а Моуглі перекинувся у вовка і боровся з ним од самого півдня аж до вечора, а потім знов перекинувся на хлопця і заворожив рушницю Булдео так, що куля, котрою цілив він на Моуглі, убила одного буйвола, що належав йому, Булдео. І от тепер селяне, вважаючи його за найкращого мисливця на всю округу,

послали його убити ту чортячу дитину, а тим часом вхопили Месуа і її чоловіка, котрі певно і були батьки того хлопця, замкнули їх в хаті, а двері зовсім заклали. Потім їх будуть мучити, щоб примусити признатися в тому, що вони дійсно відьмак і відьма. Потім їх спалять на вогні.

— А коли ж се має бути? — спитали вуглярі, котрим страшенно хотілося побачити, як будуть палити людей.

Булдео відповів, що се буде після того, як він повернеться, бо селяне хотіли, щоб перш за все убив він того хлопця з нетрів. А потім вже вони справляться з Месуа та її чоловіком, а землю їх і буйволів поділять між собою.

— Тай буйволи ж у них чудові, — зауважив між иншим Булдео. — Конче треба знищити ворожбитів та відьом, а вже звичайно люди, що дають притулок у себе вовченятам з нетрів, найгірші з відьом.

— А що буде коли дізнаються про се анґлійці? — сказали вуглярі. — Кажуть, що анґлійці зовсім божевільні: вони не дозволяють чесним фармерам убивати відьом.

— Еге, — промовив Булдео, — сельський староста сповістить, що Месуа та її чоловік померли від гадючого жала. Се все вже обмірковано, лишається тільки убити людинувовча. Чи ви часом не зустрічали його?

Вуглярі боязно озирнулися навкруги і подякували Небові, що не зустрічали нічого подібного. Не мали вони сумніву, що коли хто й може знайти ту людину-вовка, то тільки такий відважний чоловік як Булдео. Сонце вже заходить, а вони мають велику охоту дійти до села, де живе Булдео, щоб поглянути на люту відьму. Булдео відповів, що хоча він і повинен убити чортячу дитину, але не може дозволити — щоб люди з голими руками пішли через нетрі, бо тут що-хвилини може з'явитись сей вовк, перекинувшись у сатану. От через що і він піде з ними, ну а коли вже попадеться їм назустріч відьмин син, то він покаже перед вуглярами, як справляється в таких випадках найкращий мислівець з Сеонійських гір. — »Брамин«*) дав мені такого зілля, що охороняє від усякої напасти, — добавив Булдео.

— Що він каже? Що він каже? Що він каже? — що-хвилини питали вовки у Моуглі, і Моуглі переказував їм усе, що чув, але та частина оповідання, в якій говорилося про ворожбитів та відьом була незрозуміла і для нього; і він тільки сказав, що той чоловік та жінка, що так прихильно і гарно поводилися з ним, вже піймані в тенета.

— Хіба люде наставляють для людей тенета? — спитав Сірий Брат.

*) Паганський піп.

— Так каже він. Я не розумію того, що він каже. Всі вони, певне, показилися. Що таке зробили їм Месуа та її чоловік, що вони посадили їх через мене в клітку? А що таке говорять вони про червону квітку? Треба довідатись. У всякому разі Месуа нічого не зроблять поки не повернеться Булдео, а тому...

Моуглі замислився, бавлячись колодочкою з ножа; а Булдео з вуглярами відважно попрямував до села.

— В сю ж мить я піду до людей, — промовив нарешті Моуглі.

— А з сими ж як? — спитав Сірий Брат, дивлячись з жадобою на чорні спини вуглярів.

— А ти заспівай їм такої пісні, щоб вони подалися бігцем додому, — з посмішкою відповів Моуглі. — Я не хочу, щоб вони прийшли до сельських воріт перш, ніж стемніє. Можеш затримати їх.

Сірий Брат призирливо вищирив свої білі зуби.

— Ми можемо примусити їх кружляти, як прип'ятих кіз... відомі досить мені сі люди! — сказав він.

— Сього мені не потрібно! — зауважив Моуглі. — Ти тільки заспівай їм, а то, можливо, що сумно буде їм в дорозі, і заспівай щось дуже ніжне, Сірий Брате. Ходи Багіро,

з ними і поможи їм співати. Коли ж настане ніч, то зустріньте мене коло села... Сірий Брат знає де.

— Нема великої приємности шукати людську дитину. А спати ж коли я буду? — промовила позіхаючи Багіра; та видно було по очах, що вона дуже раділа з такої розваги. — Мені співати голим людям? Ну, спробую!

Багіра схилила голову і крикнула »доброго полювання«. Вже те одно, що заклик сей розлігся не опівночі а вдень, могло нагнати страху на людей. Моуглі чув, як загремів крик Багіри, то здіймаючись, то падаючи і завмер нарешті жалібним стогоном. Хлопчик засміявся і подався через нетрі: дорогою він побачив, як вуглярі стовпилися усі докупи, а рушниця в руках Булдео тремтіла, як листок на осиці. Потім Сірий Брат прокричав: »Йа-ла-гі! Йа-ла-гі!« — заклик вовчої родини перед полюванням на сарн.

Згуки голосу його здавалося линули з усіх боків, все наближаючись та наближаючись, і нарешті закінчилися коротким криком. Решта вовків, а їх було три, відповіли на голос брата так, що навіть сам Моуглі міг побожитись сміло, що виє разом вся вовча родина. Потім всі четверо затягли чудової ранкової вовчої пісні з ріжними рулядами та прикрасами, розбиваючи тишу, що звичайно панує в нетрях вдень.

Трудно переказати те призирство, що вчувалося в голосі вовків, коли вони почули, як затріщали гилля дерев. На них лізли хапаючись люди, а Булдео почав заклинати звірів. Коли вже вовки навилися до схочу, то полягали спати. Як і всі істоти, що живуть з власної праці, вони призвичаїлися до нормального життя, а ніхто не може працювати, не виспавшись як слід.

Тим часом Моуглі пробігав по дев'яти миль за годину. Він дуже радів з того, що не розучився бігати за час перебування свого між людьми. В голові мав він тільки одну думку: як визволити Месуа та її чоловіка з пастки, потім вже він добре віддячить всему селу.

Тільки над вечір він побачив знайомі пасовиська і дерево, під котрим чекав на нього брат в той день, коли він убив Шер-хана. Хоч був він і сердитий на людей, але горло йому стиснуло болем, коли він побачив селянські хати. Він помітив, що селяне вернулися з степу багато раніше, ніж то роблять звичайно. Замісць того, щоб лагодитися до вечері, вони стовпилися під деревом і голосно про щось гомоніли.

— Люди тільки тоді й задоволені, коли роблять один одному пастки, — сказав собі Моуглі; — дві ночи тому, — ох як давно се було! — вони ловили Моуглі, тепер Месуа

та її чоловіка. А там, через кілька ночей, знову почнуть ловити Моуглі.

Нечутно пройшов він вподовж стіни до хатини Месуа і заглянув туди в середину.

Месуа лежала на долівці, у неї були зв'язані руки і ноги. Рота їй заткнули ганчіркою. Вона тяжко зітхала і стогнала. Її чоловік був прив'язаний до розмальованого ліжка. Двері надвірні з хати були замкнені і з надвору під ними сиділо кілька чоловік, притулившись до дверей спиною.

Моуглі дуже добре знав селянські звичаї та примхи. Він зміркував, що поки вони будуть їсти, розмовляти та курити, то нічого другого робити не будуть. Инша річ, коли вони наїдяться, о тоді вони можуть бути шкодливими. Скоро вже повернеться Булдео і, — коли його товариші зробили що слід, то багато він розкаже цікавого. От чому Моуглі скоренько вліз у вікно хатини. Він нахилився до Месуа та її чоловіка, поперерізував мотузки, якими були вони пов'язані, повиймав з рота ганчірки і озирнувся навкруги, шукаючи, чи нема де молока.

Месуа мало не збожеволіла від болю та страху (ввесь ранок її били, жбурляли на неї каміння). Моуглі ледве встиг притулити руку до її рота, щоб перепинити її крик! Чоловік її був тільки розлютований. Він сів і почав витягати із своєї бороди всяку нечисть, що туда попала.

— Я знала... я знала, що він прийде, — ридаючи промовила Месуа. — Тепер я цілком переконана, що він мій син, — додала вона, притискуючи Моуглі до грудей.

До сього часу Моуглі був цілком байдужий, але тут раптом відчув, що ввесь тремтить, і дуже тому здивувався.

— На що сі мотузки? За що вони зв'язали тебе? — спитав він через кільки хвилин.

— Щоб убити нас за те, що приняли тебе, як рідного сина. За що ж инше? — суворо відповів чоловік. — Подивись, я увесь в крови.

Месуа нічого не сказала, та Моуглі і дивився не на неї, а на її рани, і було чути, як він заскреготав зубами, побачивши її кров.

— Се чиє діло? — спитав він. — Дорого ж відплатить той, хто се зробив.

— Се діло цілого села. Я був дуже багатий. Я мав занадто багато скотини. Ну, нас і полічили за ворожбита та відьму тому, що ми пригріли тебе коло себе.

— Я не розумію тебе. Хай Месуа мені про все розповість.

— Пригадуєш, Нату, я дала тобі молока, — соромливо почала Месуа. — Зробила так я тому, що ти мій син, якого украв тигр, і тому я тебе дуже любила. А вони сказали, що я твоя мати, мати чорта, а через те повинна вмерти.

— А що таке Чорт? — спитав Моуглі. — Смерть то я бачив.

Чоловік суворо бликнув з під брів на Моуглі, а жінка його засміялася.

— Бачиш! — сказала Месуа до чоловіка. — Я знала і сказала тобі, що він не ворожбит. Він син мій... мій син!

— Чи син чи ворожбит, не все однаково для нас? — відповів він. — Ми вже присуджені до смерти.

— Ось дорога в нетрі, — сказав Моуглі показуючи в вікно. — Маєте вільні і руки і ноги. Ідіть туда.

— Ми не знаємо, синку, так нетрів, як ти їх знаєш, — зауважила Месуа. — Не маю надії я далеко зайти.

— А люди кинуться навздогін за нами і приволочуть нас назад, — добавив її чоловік.

— Гм! — сказав Моуглі, приторкуючись кінчиком ножа до долоні. — Не хотів би я робити кому-небудь з них шкоду, але... Та я не думаю, щоб вони перешкоджали вам вийти звідси. Через кілька хвилин матимуть вони про що подумати... Ага, — сказав він, підіймаючи голову і прислухаючись до того, як на улиці тупотіли ногами і кричали. — Виходить, що Булдео вже повернувся додому.

— Його послали сьогодня, щоб убив він

тебе, — закричала Месуа. — Чи зустрів він тебе?

— Так... ми... я зустрів його. Він має, що розповісти, а поки буде він оповідати, ми багато де чого встигнемо зробити. Тільки перш за все треба довідатись мені, що вони вигадують. А поки-що зміркуйте, куди вам найкраще втікти, тоді скажете мені, як повернуся до вас.

Він виплигнув у вікно і знова нечутно пройшов попід стіною до того місця, звідки можна було чути все, що будуть говорити ті люди, що зібралися під деревом.

Долі лежав Булдео. Він кашляв і стогнав. Всі зібралися навкруги нього і розпитували його. Волосся йому розпатлалося і розвівалося по плечах, руки й ноги були подряпані від того, що дрався він на дерева. Він ледве міг говорити, але почував всю вагу свого становища. Коли не коли вимовляв він кілька слів про диявола, про того диявола, що співає, про ворожбитів і робив все для того, щоб натовп міг гадати, які страховища почує від нього. Нарешті, попрохав він води.

— Фе! — сказав Моуглі. — Базікання! Базікання і більш нічого! Люди однієї крови з малпами. Тепер йому треба вимити водою рота, потім випустити дим і вже тільки після того почне він говорити. Ну й розумні ж істоти сі люди! Вони забудуть стерегти Ме-

суа в той час, коли Булдео буде точити їм брехеньки. Але ж здається і я роблюся таким ледачим, як і вони!

Він стрепенувся і почав крадькома пробиратись назад до хатини. Як раз в той мент, коли він наблизився до вікна, відчув, що хтось лизнув йому ногу.

— Матусю, — промовив він, бо язик сей був йому добре відомий, — ти що тут робиш?

— Я почула, як співали мої діти в лісу і пішла за тим, кого найбільше люблю. Мені, жабенятко моє, хочеться побачити ту жінку, що давала тобі молока, — промовила Вовчиця.

— Люди зв'язали її і хотять убити. Я поперерізував мотузки, і вона з чоловіком піде в петрі.

— І я піду з ними. Хоча я і стара, але зуби ще маю.

Вовчиця зіп'ялася на задні лапи і заглянула у вікно, де панувала темрява.

Через мить вона нечутно скочила на землю.

— Я перша годувала тебе молоком, — промовила вона, — але Багіра каже правду: людина завжди повертається до людей.

— Можливо, — відповів Моуглі. (Вираз неприємности відбився у нього на обличчі). — Але сьогодня я дуже далекий від сього. Пожди тут, тільки не показуйся перед нею.

— А ти ж ніколи мене не боявся, жабе-

нятко моє, — зауважила Вовчиця, прямуючи у високу траву і ховаючись у ній.

— А тепер, — весело сказав Моуглі, заглянувши в хату, — вони сидять всі круг Булдео, котрий плете їм всякі дурниці. Коли скінчить він свої оповідання, то певно всі вони прийдуть сюди з червоним вогнем і спалять вас обох. На чому ви порішили?

— Я переговорила з моїм чоловіком, — сказала Месуа. — Канхивара звідси за тридцять миль, і певно там зможемо ми зустріти анґлійців.

— Се що за родина? — спитав Моуглі.

— Не знаю. Вони білі, і кажуть, що вони керують нашою країною і не дозволяють бити і палити людей без свідків. Коли на ніч настигнемо туди, то будемо живі . . . А ні — то помремо.

— Ну то живіть. Сьогодня ні одна людина не вийде за ворота. Що то він робить там?

Чоловік Месуа прикляк в куточку і щось пильно вигортав.

— Тут трошки грошей, — сказала Месуа.

— Більше ми не можемо з собою взяти.

— Ах так. Се ті річи, що переходять з рук до рук і ніколи не нагріваються. А хіба вони потрібні ще десь крім сього місця? — спитав Моуглі.

Чоловік Месуа суворо подивився на хлопця.

— Дурень він, а не чорт, — пробурчав він.

— За гроші я можу купити коняку. Нас так побили, що не сила йти далеко і селяне доженуть нас через годину.

— Кажу тобі, що вони не підуть за вами. А про те ти розумно кажеш про коняку, бо Месуа справді таки зморена.

Чоловік Месуа встав і сховав останню рупію в поясок. Моуглі поміг Месуа вилізти у вікно. Прохолода ночи освіжила її, але нетрі при сяйві зірок здавалися страшними і суворими.

— Вам шлях відомий до Канхивари? — шепнув Моуглі.

Обоє хитнули головами, що так.

— Гаразд; пам'ятайте-ж, не бійтеся нічого і не йдіть дуже скоро. Тільки . . . тільки иноді ви будете чути виття.

— Невже ти гадаєш, що ми пішли б вночи через нетрі, коли б не боялися, що нас спалять? Хай краще звірі порозривають нас, ніж люди повбивають, — сказав чоловік Месуа, а вона глянула на Моуглі і осміхнулася.

— Кажу ж вам, що ні один зуб в нетрях не вищириться проти вас, ні одна нога на вас не тупне. Ні людина, ні звір не займе вас, поки не дістанетеся ви до Канхивари. Вас будуть оберігать.

Він хутко повернувся до Месуа і промовив:

— Він не йме мені віри, але ж ти повіриш.

— О, звичайно, сину мій! Хто б ти не був,

чи людина чи привид, чи вовк з нетрів — я йму тобі віри.

— Він злякається, як почує спів моєї родини. Ти ж зрозумієш, що то значить. Ідіть і не поспішайте, ніякої потреби немає поспішати. Ворота замкнені.

Месуа ридаючи припала до ніг Моуглі.

Він хутко відвів її і затремтів.

Тоді вона припала до його грудей, голублючи всякими словами, які тільки знала.

Чоловік її сумно подивився на степ і промовив:

— Як тільки пощастить мені дістатися до Канхивари та примусити анґлійців вислухати мою скаргу, то я буду домагатись суду над брамином, дідуганом Булдео і рештою і знищу все село. Дорого вони заплатять мені за нескошене поле, за ненагодованих верблюдів. Я буду вимагати правди.

Моуглі зареготався.

— Не знаю, що то таке правда, але . . . приходь сюди, коли почнуться дощі і побачиш, що лишиться тут.

Вони пішли в напрямку нетрів, а Вовчиця вискочила з трави.

— Йди слідком за ними, — сказав Моуглі, — і доглядай, щоб не було їм перешкод. Сповісти про се всі нетрі. Хотів би я, щоб ти покликала Багіру.

Почулося довге грубе виття. Моуглі поба-

чив, як чоловік Месуа затремтів увесь і вже повернувся ніби то наміряючись тікати до своєї хати.

— Ідіть наперед!... — весело гукнув Моуглі. — Я ж сказав, що вам доведеться чути співи. І будете чути його, аж поки дійдете до Канхивари. Се дари, що дають вам петрі.

Месуа ублагала чоловіка йти далі, і через який час вони і Вовчиця поринули в пітьму ночи.

Потім, майже коло ніг Моуглі встала з землі Багіра. Вона тремтіла від радощів, що наступає ніч, котру так дуже люблять всі мешканці нетрів.

— Мені сором за твоїх братів, — промурчала Багіра.

— Чому? Хіба вони не добре співали ради Булдеа? — спитав Моуглі.

— Надзвичайно гарно! Надзвичайно гарно! Вони примусили мене забути всю мою гордість. Божусь тим палацом, з якого визволилася я, що співала я ніби вітаючи прихід весни! Хіба ти не чув нашого співу?

— Я мав иншу справу. Спитай Булдео, як подобалися йому ваші співи. Але де ж мої брати? Я хочу, щоб ні одна людина не вийшла сьогодня за сельську браму.

— Нащо потрібні тобі брати твої? — сказала Багіра переступаючи з ноги на ногу.

Очі її горіли. Вона мурчала дужче, ніж звичайно.

— Я сама можу затримати сих людей, маленький братіку. Ну що ж, чи настав вже, нарешті, час полювання? Співи і люди, що поздиралися на вершечки дерев, досить добре підготовили мене. І що таке людина — се голе, смугляве, не волосате, беззубе сотворіння, що оре землю і їсть її, — що се за сотворіння, щоб ми журилися про нього? Цілий день я йшла слідком за ними . . . Навіть в південь при білому сояшному світлі. Я гонила їх, як вовки череду буйволів гонять. Я, Багіра! Багіра! Багіра! Як тепер танцюю я з моєю тінню, так танцювала я з сими людьми. Дивись.

Велика пантера підскочила, як кішка, коли вітер крутить над нею в повітрі сухий листок, б'ючи при тім по повітрю лапами; потім нечутно спустилася на землю і знову кілька разів підскочила. Мурчання її ставало все дужчим та дужчим і переходило в виття.

— Я — Багіра . . . я в нетрях . . . вночи . . . і сила моя за мною. Хто може спинити мене? Людська дитино, голова твоя розскочиться від одного мого вдару.

— Так бий! — сказав Моуглі мовою, якою говорять в селі, а не в нетрях.

Почувши людську мову, Багіра раптом спинилася, і присіла на задні лапи, що дуже

тремтіли. Голова її опинилася нарівні з головою Моуглі. Він глянув прямо їй в очі, таким поглядом, як дивився на братів своїх, коли вони обурилися проти нього. Палкий погляд її раптом погас в зелених очах, як гасне світло на далекому маяці. Багіра заплющила очі і схилила голову. Все нижче та нижче хилилася голова її, аж поки Моуглі не відчув на нозі дотик її червоного шерсткого язика.

— Брате! Брате! Брате! — шепотів хлопчик, гладючи пантеру то по шиї, то по спині. — Заспокойся! Се не твоя вина, а вина ночи.

— Се від пахощів ночи, — з каяттям промовила Багіра. — Вони з ума мене зводять. Як же ти міг про се дізнатись?

Кругом індуського села можна чути ріжні пахощі, і звірі, що мають нюх кращий за инші чуттєві орґани, казяться від тих пахощів все одно, як люди від музики. Моуглі ще тілька хвилин лащив пантеру, а Багіра лежала як кішка, що гріється коло вогню, підобгавши під себе лапи і прищуривши очі.

— Ти хоча і в нетрях живеш, а все-таки не наш, — промовила нарешті Багіра. — А я тільки чорна пантера. Але-ж я люблю тебе, маленький братіку.

— Одначе, як довго розмовляють вони там під деревом, — промовив Моуглі, не звернувши уваги на останні слова пантери. — Певне Булдео багато де чого розповів їм. Скоро

надійдуть вони, щоб витягти з сільця чоловіка та жінку і положити їх на червону квітку. А сільце як раз вже порожнє. Ха! ха! ха!

— Ну, слухай, — сказала Багіра. — Я вже заспокоїлася. Нехай вони знайдуть там мене! Мало хто насмілиться вийти з дому після зустрічи зо мною. Мені не первина бути в клітці і я гадаю, що вони не насміляться зв'язати мене вірьовкою.

— Ну, будь розумною! — сміючись промовив Моуглі. Він почував себе таким відважним, як і пантера, що крадькома пролізла в хатину.

— Ху! — сказала Багіра. — Тут дуже пахне людиною, та за те стоїть така постіль, як та, на котрій я спочивала в клітці королівського саду в Удайпурі . . . Ну, я лягаю. — Моуглі почув, як затріщало ліжко від ваги великого звіря. — Божуся палацом, що визволив мене, вони будуть уявляти, що впіймали гарну дичину. Ходи сюди і сядь поруч мене, маленький братіку, ми гарне справимо сьогодня полювання.

— Ні, я маю в шлункові иншу думку. Людська родина не повинна знати, що в сьому ділі брав я участь. Полюй сама. Я не маю охоти їх бачити.

— Про мене, хай буде по-твоєму, — промовила Багіра. — А ось і вони.

Нарада під деревом становилася все голоснішою та голоснішою і нарешті закінчилася диким криком. На улиці з'явився натовп чоловіків і жінок. Вони бігли вимахуючи дрюччям, бамбуковими ломаками, серпами та ножами. Перед вели Булдео і брамин. Чулися вигуки: »Ворожбит та відьма! Подивимося, чи примусить їх вогонь признатись! Підпаліть над їх головами дах! Ми їм покажемо, як давати пристановище вовкулакам! Ні, перш за все треба віддубасити їх. Смолоскипів! Як найбільше смолоскипів! Булдео заряжай рушницю!«

Натовп зустрів перепону в дверях: вони були міцно замкнені, але люди зірвали з петельок їх. Сяйво смолоскипів увірвалося в кімнаті і осяяло Багіру. Чорна, як безодня, страшна, як демон, лежала вона в ліжку, простягшись у весь зріст і схрестивши лапи. Наступила мить повного мовчання, невимовного жаху. Люди, що стояли спереду, почали з напруженням пролазити назад. В сю мить Багіра підвела голову і позіхнула, позіхнула виразно, з старанням, спокійно, ніби бажаючи образити рівних собі. Оторочені вусами губи розтулилися; червоний язик коливався; щелеп нижча одвисла так, що було видно частину гарячої пельки, величезні зуби вищирилися всі до одного, а потім замкнули пельку і клацнули так, як ключ в замкові, коли зами-

кають залізну скриню. За мить кімната була порожною. Багіра виплигнула у вікно і стала поруч з Моуглі, а вулицями з галасом і криком нісся потік людей. Опановані жахом вони розбігалися по своїх хатах.

— Ну тепер до ранку вони й не ворухнуться, — спокійно промовила Багіра. — А потім що?

Здавалося, що село тонуло у сні, але коли Багіра та Моуглі прислухалися, то почули, як торохтять скрині з збіжжям. То селяне присували їх до дверей. Багіра казала правду: селяне не насмілювалися до ранку виходити з хат. Моуглі сидів мовчки, а лице йому робилося все сумнішим та сумнішим.

— Хіба я щось негарне зробила? — спитала Багіра, лащучись до хлопця.

— Тільки гарне. Постережи їх до ранку. Я спати піду.

Моуглі побіг в нетрі, впав коло скелі на землю, заснув і спав ввесь день і цілу ніч. Коли він прокинувся, то поруч з ним лежала Багіра, а перед нею тільки що забита сарна. Багіра з цікавістю стежила, як Моуглі справляється з ножем, потім як він наївся, напився і знов ліг підперши голову руками.

— Твої чоловік та жінка безпечно дісталися вже до Канхивари, — промовила вона. — Твоя мати се переказала через Чілі. До півночи пощастило їм знайти коняку, і вони поїхали дуже скоро. Ну, хіба се не гарно?

— Дуже гарно, — сказав Моуглі.

— А твоя людська родина не ворушилася аж поки сонце ген-ген підбилося. Потім вони поснідали, спробували вийти на вулицю і знову поховалися.

— Чи не вгледіли вони часом тебе?

— Можливо. Я перед ранком качалася в пиляці коло воріт і співала сама собі. Ну, маленький братіку, тепер нам вже нема чого тут робити. Ходім разом з Балу на полювання. Він хоче показати тобі нові вулиці, а ми всі хочемо, щоб ти повернувся до нас і жив, як і перше. Не дивився більше тим поглядом, що лякав навіть і мене. Чоловіка та жінку тепер не вкинуть в червону квітку і в нетрях все гаразд. Правда-ж? Забудьмо про людську родину.

— Забудьмо . . . через якийсь час. Де тепер пасеться Газі?

— Де надумає. Хто може відповідати за »Мовчазного!« А нащо він тобі? Що може зробити Газі, чого не можемо зробити ми?

— Попрохай його, щоб прийшов сюди з своїми трьома синами.

— Але ж, маленький братіку, якось то . . . не личить казати Газі: »приходь сюди«, »йди туди«. Пригадай — він же голова над нетрями і перш, ніж змінився твій погляд після того, як пожив ти між людьми, він вивчив тебе одному головному вислову.

— Се мені байдуже. Тепер я знаю головний вислов для нього. Попрохай його прийти до Моуглі жабеняти. Коли він не зверне уваги на мої перші запросини, то скажи йому, що я прошу його зайти побалакати про спустошення степів Буртпора.

— Спустошення Буртпорських степів, — сказала кілька разів Багіра. — Піду. Найгірше, що може з сього бути — се те, що Газі розгнівається, а за те, щоб довідатись про вислів, якого послухає Мовчазний, я б не полювала цілий місяць.

Вона пішла, а Моуглі почав з завзяттям стромляти свого ножа в землю. Моуглі не доводилося ніколи бачити людської крови до того часу, поки не побачив її, а ще важніше поки не відчув паху її на Месуа в тих місцях, де стягали тіло мотузки. А Месуа була до нього ласкава, і Моуглі настільки міг любив Месуа так, як ненавидів решту людей. Та хоч ненавидів він людей за їх жорстокість, язикатість і страхопудство, а все-таки ні за що в світі не зміг би вбити людину і почути ще раз паху людської крови. Він намалював собі плян простіший і усміхнувся пригадуючи, що Булдео сам навів його на сю думку одним своїм оповіданням.

— Дійсно се головний вислів, — шепнула йому над ухом Багіра, що якраз повернулась. — Вони паслися коло річки і в ту ж мить по-

слухали мене, як буйволи. Подивися, он вони йдуть!

Газі з синами своїми, мовчазний, як і завше, з'явився на шляху. Річковий намул ще був на їхніх боках, а Газі замислено жував зелену гильку молодого дерева. По вигляду його Багіра помітила, що в сей час не був він володарем над нетрями, а звірем, що боязько йде на розмову з тим, хто не має ніякого жаху. За ним ішли троє синів його, притулившись один до одного.

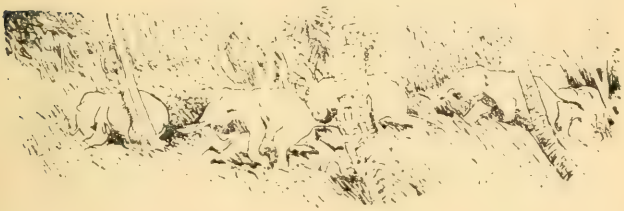

Моуглі ледве підняв голову, коли Газі промовив: »Доброго полювання!« і слон довго стояв, похитуючись та топцюючись, поки хлопець забалакав, та й то не до нього, а до Багіри.

— Я скажу, що я чув від ловця того, що ти сьогодня лякала, — промовив Моуглі. — Мова йде про одного старого слона, що попався в пастку. Якийсь загострений кілок, що стерчав на дні тої ями, поранив його так,

що на тілі йому лишився слід від п'яти аж до плеча.

Моуглі показав на Газі, котрий повернувся так, що місяць освітлював на його сірому боці великий шрам.

— Люди прийшли, щоб взяти його з ями, — провадив далі Моуглі, — але він порвав вірьовки, бо мав велику силу, пішов геть і сховався до того часу, поки загоїлася поразка. Тоді переповнений ввесь гнівом, пішов на ниви тих ловців. Тепер я пригадую, що мав він трьох синів. Се трапилося давно, давно, багато дощів випало з того часу, і було се далеко звідси, — на степах Буртпорських. Що трапилося, Газі, з посівом на тих степах в тому році?

— Я і мої троє синів вижали його, — промовив Газі.

— А як же потім обробляли ті ниви, — спитав Моуглі.

— Їх зовсім не орали, — відповів Газі.

— А люди, що жили коло тих степів, що з ними сталося?

— Вони пішли геть.

— А ліжка, де вони спали?

— Ми рознесли на шматки, а нетрі проковтнули їх.

— А потім що було? — спитав Моуглі.

— Нетрі поглинули всю площу, яку я можу пройти з заходу на схід за дві ночи і

з півночи на південь за три ночи. Нетрі, дякуючи нам, заволоділи п'ятьома селами і на всю країну нема тепер ні пасовиська, ні нив, і ні одна людина не добуває із землі собі їжи. От як ми, — я та мої троє синів, — спустошили Буртпорські степи. А тепер скажи мені, людська дитино, як ти про се довідався?

— Один чоловік сказав мені про се. Тепер я бачу, що навіть Булдео може говорити правду. Діло було зроблено добре, Газі, а в другий раз буде зроблено ще краще, бо провадитиме його людина. Ти знаєш село людської родини, що прогнала мене? Вони ледачі, безтямні і жорстокі, люблять працювати тільки ротом і вбивають тих, хто слабіший за них не ради їжи, а ради забавок. Коли вони не голодні, то можуть вкинути в червону квітку таки кого-небудь із своїх же. Я сам се бачив. Вони не повинні тут жити. Я ненавижу їх!

— Так убий, — сказав найменший з трьох синів Газових. Він вирвав кущ трави, обтер ним передні ноги і одкинув геть. Його маленькі червоні очиці зиркали крадькома навкруги.

— Навіщо мені їх білі кістки? — з запалом одповів Моуглі. — Хіба я вовченя чи що, щоб гратися проти сонця голою головою? Я вбив Шер-хана і шкура його гниє на скелі

Ради, але... але не відомо мені, куди поділося м'ясо Шер-ханове, і шлунок мій порожній. Тепер хочу я зробити щось такого, що можу бачити і до чого можу доторкнутися: Віддай се село в подарунок нетрям, Газі!

Багіра вся затремтіла і зщулилась. При инших обставинах вона з радістю пробігла б улицями по селу, роздаючи вправо і вліво стусани своєю лапою, або з'явилася б смерком і напалась на людей, що йдуть за плугом, але плян цілковитого знищення цілого села, так щоб воно зовсім щезло з очей, лякав її. Тепер вона зрозуміла, нащо Моуглі посилав її по Газі. Тільки старий слон, що бачив на своєму довгому віку багато всього, міг виконати таке доручення.

— Примусь їх втікти, як повтікали Бурт-порці. Хай сама тільки дощова вода буде розпушувати ту землю, що орали вони плугами, а шум дощовий замінить дзиячання веретена. Тоді я з Багірою зроблю собі пристановище в попівській кімнаті, а сарни будуть пити воду з корита, що за церквою! Зроби се, Газі!

— Але ж я... чи то ми, не сварилися з ними, а треба поскаженіти від якої-небудь болісти, або з серця, щоб зважитись руйнувати ті місця, де сплять люди, — промовив Газі, нерішучо хитаючись.

— Хіба в нетрях тільки ви одні їсте траву?

Пошли туди всі родини. Хай сарни, безрогі й инші твари займуться сим ділом. Самим вам і з'являтися не треба, поки не оголіють степи. Пусти туди нетрі, Газі!

— А вбивати не треба? Ікли мої почервоніли від крови на Буртпорських степах і не хотілося б знову чути сей пах.

— І мені також. Я не хочу навіть, щоб їх кістки лежали на нашій чистій землі. Хай шукають собі нового лігва. Тут вони не можуть лишатись! Я бачив кров, чув пах крови від тої жінки, що годувала мене... Коли-б не я, вони убили б її. Тільки пахощі трави на тих місцях, де стоять їх хати, можуть заглушити ту кров. Пах крови горить в моїм роті. Пусти туди нетрі, Газі!

— Ох, — промовив Газі. — Так само горіла рана від кілка на моїй шкурі, поки не побачили ми, як вимерло все село і місце те вкрилося зеленою травою. Я розумію тебе. Твоя війна буде нашою війною, ми впустимо туди нетрі.

Моуглі ввесь тремтів від злости і зневаги. Він не встиг оглядітись, як слони зникли. Багіра з жахом дивилася на нього.

— Божуся палацом, що визволив мене! — промовила Багіра. — Невже се та гола істота, котру я, коли ми були всі молодими, захищала перед вовчою родиною? Голово нетрів, захисти мене, коли щезне моя сила... За-

хисти Балу... захисти всіх нас! Ми всі перед тобою діти. Гилки, що тріщать і ломаються під ногою, що наступає на них! Сарни, що розгубили дітей своїх!

Бачучи Багіру налякану, як сарна, Моуглі, що був і без того знервований, цілком загубив владу над собою. Він зареготався так, що ледве не похлинувся, потім заридав і знову засміявся і нарешті плигнув у воду, щоб заспокоїти свої нерви. При місяшнім сяйві він плавав і впірнав не гірше за свою тезку жабу.

А тим часом Газі з трьома синами своїми рушили в дорогу і розійшлися в ріжні сторони: один на північ, другий на південь, третій на схід сонця і один на захід. Два дні йшли вони нетрями і кождий ступінь їх, найменший рух хоботом помічався і обговорювався Мангом та Чілем, родиною малп і всіма птицями. Потім слони спинилися на цілий тиждень в одному місці і почали собі там годуватись. Газі та його сини в одному схожі були на Коа, пітона, що жив на скелі: вони так само любили поїсти і не поспішали під час їжі.

Через якийсь час, невідомо звідки — по нетрях пройшла чутка, що десь то єсть така долина, що можна знайти найкращу пашу й найкращу воду, яка тільки єсть на світі. Кабани, що за доброю пашою ладні йти хоч на

край світа, перші рушили туди, переходячи через скелі. За ними рушили сарни і дикі маленькі лисиці, що годуються падлом. Важкі гіпопотами пішли поруч з сарнами, а дикі буйволи з болот ішли позаду всіх.

Найменша причина могла-б повернути всі оті отари назад, але кожного разу, коли наступала якась трівога, з'являвся хто-небудь і заспокоював звірів, і вони потихеньку йшли все наперед, спиняючись коло води, та пасучись ідучи. Иноді, коли починалося заворушення, Саґі — дикун оповідав про чудову пашу, що можна знайти трохи туди далі, иноді Манг, крилата миша, спускалася на гилку і сповіщала весело, що тут вся паша вже з'їдена. Иноді Балу з повним ротом коріння з'являвся коло черід і, тяжко ступаючи, йшов поруч з ними, то жартуючи з звірів, то лякаючи їх, і таким чином примушував їх повертати на справжній шлях. Де-які із звірів відстали, инші повтікали геть, або згубили терпець, але все ж таки багато залишилося таких, що все йшли наперед. Через десять днів було вже таке: отари сарн, кабанів та буйволів рухались по площі, що буде впоперек миль на 8—10, сю площу величезним кільцем охопили хижі звірі і все зужчували се кільце, а посеред нього було село. Навкруги сього села вже вистигав хліб і місцями було видно високі площі, збудо-

вані з гильок на чотирьох палях. Люди злазили туди, щоб полохати птицю та инших злодюг. Тепер сарнам не можна було вернутися назад хоч би вони того й хотіли: хижі звіри йшли слідком за ними і підганяли їх.

Була темна ніч, коли Газі з трьома синами вийшли з нетрів і виломили хоботами високі палюги, що повалилися, як стебла з квітками. Люди попадали з палюк і з жахом почули слонячі реви. Тоді передні ряди знервованих сарн кинулися на степи й на луки. За ними слідкували кабани і своїми важкими копитами нищили те, що лишалося після сарн. Иноді тічки вовків вривалися в табуни, і перелякані тварини з розпукою розбігалися на всі боки, толочили молодий овес і затоптували береги рівчаків, що були покопані для поливки степів. Перед ранком більша частина травоїдних тварин, під натиском хижих звірів, що йшли ззаду, кинулася до воріт на південь. Тільки більш сміли поховалися в нетрях, щоб уночи знову попастися.

Але діло було вже зроблено. Ранком селяне побачили, що врожай їх згинув, і зрозуміли, що смерть чекає на них, бо инших засобів до життя вони не мали. Вони вигнали пастися буйволів, та коли ті побачили, що паші немає, то повтікали в нетрі і прилучилися до своїх товаришів, диких буйволів. А смерком селяне знайшли в своїх стайнях трьох чи

чотирьох шкап своїх неживими. Тільки Багіра могла зробити їм таку капость, тільки вона могла насмілитись витягти тулуб конячий і кинути його серед улиці.

Селяне не мали сміливости розвести багаття на ніч в степу, і Газі з своїми синами знищив те, що там ще лишалося, а де вже пройде Газі, там трудно щось знайти з ростин. Селяне постановили годуватися торішнім хлібом, якого ще дещиця лишилася, поки підуть дощі, а там думали найнятись в робітники. Та поки скупщик хліба думав, які призначити ціни на зерно, гострі ікли Газі розломили ту стіну його хижки, під котрою стояла велика посудина з зерном, порозламували ту посудину і знищили зерно.

Тоді заговорив брамин. Він молився своїм богам. Можливо, що селяне несвідомо образили якогось бога з нетрів, — казав він, — бо вже видно, що нетрі йдуть грізно на нас.

Послали за головою одної дикої родини гондів, що мандрує в нетрях. Сі маленькі смугляві ловці живуть в глубині нетрів і походять від первістних мешканців сеї країни. Селяне пригостили гонда чим тільки могли, коли він прийшов до них. Стоячи на одній нозі з луком в руці, та з пучком отруйних стріл, заткнутих в закручене волосся, гонд дивився на стурбованих селян і на спустошені степи з призирством і з жахом.

Вони розпитували його, чи не розгнівались на них старі боги, його боги, і що слід зробити їм, щоб задовольнити тих богів. Гонд нічого не відповів, а тільки мовчки зірвав гильку крученого дерева корели, що родить гіркі дикі гарбузи — і простяг ту гильку від дверей їх церкви до червоного идола. Потім він махнув рукою в напрямі Канхивари і пішов в нетрі. Він знав, що коли посунуть нетрі, то спинити їх можуть тільки білі люди.

Селянам не було чого більш розпитувати його.

Скоро гарбузи виростуть на тім місці, де вони молилися свому богові, а їм лишається одно, — тікати геть, тікати яко мога швидче.

Але тяжко людям одірватися від того місця, до якого вони звикли. Вони жили поки була хоч яка-небудь можливість добувати їжу; пробували збірати в нетрях орішки, але тіні з огненими очима слідкували за ними там, навіть серед білого дня. Налякані вони тікали назад до своїх стін, а на стеблах дерев, що були в цвіту ще п'ять хвилин тому, була вже обідрана кора і видно було відбитку якоїсь величезної лапи.

Що далі, то все смілішими робилися звірі, котрі гралися й ревіли на пасовиськах коло річки Вайн-Ганги. Селяне втратили бажання лагодити ті хліви, що виходили до нетрів. Кабани топтали й нищили їх; сучковаті кру-

чені ростини вкривали руїни і розстилалися скрізь по землі, а за ними п'ялася, як щетина, трава. Перш за все порозбігалася селянська молодь і рознесла всюди звістку, що село засуджено до загибелі. »Хто може боротися проти нетрів і їх богів, — говорили вони, — коли навіть священа кобра вилізла із своєї нори з-під дерева і кудись щезла?« Згодом всякі зносини селян з людьми, що жили навкруги їх, припинилися; стежки позаростали і заглухли. Через якийсь час люди перестали жахатись, слухаючи як свистять в ночі Газі та його троє синів: їм не було вже куди йти. Степи вже перетворювалися в нетрі. Селянам лишалося тільки одно: йти до Канхивари просити ласки у анґлійців.

По звичаю своєму люди відкладали час відходу все на далі, аж поки настали дощі.

Потьоки дощові бурхнули через зруйновані дахи і пасовиська позаливало водою, а молодняк почав розростатись після літньої спеки з неймовірною скорістю.

Тоді всі чоловіки, жінки і діти одного теплого ранку, коли дощ як з відра лив, пішли геть, але якось то мимоволі вони спинилися, щоб подивиться в-останнє на свої попередні оселі.

Коли вийшла остання родина за ворота, то за стінами почувся страшенний тріск від кроков що падали. Люди побачили щось

блискуче чорне коло солом'яних осель. Воно раптом щезло, і почувся знову тріск, а за ним і реви. Газі зривав оселі з хат все одно, як ми зриваємо водяні ненюфари, і в той час одна з бантин ударила його. Тільки сього й бракувало, щоб довести його до лютости та надати йому надзвичайної сили, а в нетрях нема страшнішого руйнувателя, як розлютований слон. Він ударив задніми ногами в глиняну стіну, стіна та розвалилася: жовта глина змішалася з дощовою водою і попливла улицею. Потім він повернувся і з скаженим ревом кинувся вузькими вулицями, розкидаючи хати, що траплялися йому по дорозі, і розбиваючи старі двері.

Троє його синів плюндрували слідком за ним все з такою лютістю, як і на Буртпорських степах.

— Нетрі проковтнуть увесь сей смітник, — промовив хтось спокійним голосом. — Треба зруйнувати зовнішні стіни.

І Моуглі, ввесь мокрий, з потьоками води, що текла по руках і ногах, сплигнув з стіни, як зморений буйвол.

— Все в свій час, — хекаючи, промовив Газі.

— Ох, якими червоними були мої ікли в Буртпорі! До зовнішньої стіни, сини мої! Вдарьте головами! Всі разом! От так!

Усі четверо разом кинулися на стіну. Вона

захиталася, тріснула і частина її впала на землю. Селяне, що заніміли майже з жаху, побачили, як через величезну пробиту дірку дивилися страшенні вимазані в гразюку голови. Позбавлені домівок і їжі, вони кинулися тікати яко мога далі від свого зруйнованого села.

А через місяць вся місцевість була вкрита молодою ніжною зеленою травою, а коли закінчився дощовий час, то почувся страшенний звіриний рев там, де півроку ще тому жили люди й обробляли свої ниви.

II.

Королівський анк*).

З того часу, як світ стоїть, завжди ненажерливими лишаються: пелька шакалова, яструбиний дзюб, малпина рука і людське око.

Приповідка в нетрях.

*) Анк—щось подібне до гострого молотка, котрим поганяють слонів, б'ючи їх по голові. *(Перекл.)*

Коа, великий пітон-гадюка, що жив на скелі, змінив свою шкуру мабуть вже в сотній раз з того часу, як народився, і Моуглі, котрий (певне ви пам'ятаєте) був де-що винен йому, пішов поздоровити його з сим днем. Гадюки завжди бувають смутні і суворі під час зміни шкури і заспокоюються тільки тоді, коли вона знову зробиться гарною і блискучою. Коа тепер вже не сміявся з Моуглі, а як і инші звірі визнавав його за голову над нетрями і розповідав йому всі новини, які тільки може почути така величезна гадюка. Те ж, чого він не знав про життя в середніх нетрях, тоб-то про життя під землею в норах, як висловлювалися мешканці нетрів, було таким мізерним, що все його можна було записати на одній лушпайці з його шкури.

Так ото в той як раз південь, Моуглі сидів серед скручених великих кілець тіла Коа і облапував стару шкуру, що лежала на скелі такою, як скинув її Коа. Сам Коа дуже ласкаво обкрутився коло широких голих плеч Моуглі, і здавалося, ніби хлопчик сидів на живому стільці.

— Вона зберіглася чудово, навіть коло очей, — прошепотів Моуглі, бавлячись гадю-

чою шкурою. — Певно дуже дивно дивитись на свою покришку, скинуту з голови до ніг.

— Та адже ж я не маю ніг, — зауважив Коа. — А діло се звичайне для нашої родини, і не дивує мене. А ти ніколи не почуваєш, що твоя шкура робиться старою і шкарубкою?

— Тоді я йду купатись, — дурноголовий ти. Але під велику спеку мені частенько таки хотілось би скинути свою шкуру і ходити без неї, тільки так, щоб не було боляче.

— А я і купаюсь і зміняю одежу. Ну, яка моя нова одежа?

Моуглі погладив величезну рябу спину Коа.

— Черепаха має шкуру товщу, але не таку гарну як ти, — сказав він з виглядом знавця.

— Моя тезка жаба має кращу за твою шкуру, але не таку грубу. Твоя шкура дуже гарна, все одно як віночок з рябі лілеї.

— Треба ще гарненько полити її водою. Колір нової шкури робиться зовсім гарним тільки після першого купання. Ходім купатись.

— Я понесу тебе, — промовив Моуглі, і сміючись нахилився, щоб підняти величезне гадюче тіло якраз посередині, в тому місці, де воно найтовще.

Коа лежав, сміявся з задоволення, а потім вони почали, як звичайно, бавитись.

Хлопець, що вихвалявся своєю силою, і

Коа в своїй новій роскішній одежі, почали боротись, мудруючи один перед другим. Звичайно, для Коа було б за играшку розчавити вмить десяток таких, як Моуглі, але бавився він обережно, не пускаючи в діло й десятої частини своєї сили. Як тільки Моуглі зріс і зробився остільки кріпким, щоб переносити не занадто делікатне поводження Коа, пітон навчив його сій забаві; а се в значній мірі мало вплив на його зручність і гнучкість усього тіла. Иноді Коа обхоплював своїми рухливими кільцями все тіло Моуглі, аж по самісеньку шию, а хлопчик умудрявся визволити хоч одну руку і вхопити пітона за шию. Траплялося, що Коа піддавався, і Моуглі раптом кидався до нього, щоб вхопити за кінець хвоста, що шукав пенька або скелі для того щоб обпертись. Притулившись один до одного головами, гойдалися вони з одного боку в другий, чекаючи зручного мента, а потім раптом чудова ґрупа, що нагадувала собою статую, перетворювалася у вихор чорнобурих кілец та рук і ніг хлопця, котрі то підіймалися, то падали.

— Ну, тепер оттак! Оттак! — казав Коа, показуючи, як треба давати стусани, і бив головою так хутко, що навіть метка рука Моуглі не могла захиститись від тих стусанів. — Диви! Я доторкнусь до тебе в сьому місці, маленький братіку! і в сьому, і в сьому!

Та що ж, в тебе руки потерили, чи що? Ось тобі ще раз!

Забава кінчалася завжди однаково. Коа починав занадто вже підкидати головою хлопця. Моуглі ніяк не міг захиститись від такого нападу, а про те й Коа казав йому, що дарма й сили на се тратити.

— Доброго полювання! — прошепотів нарешті Коа, як се звичайно він робив; засапуючись та сміючись хлопець полетів за кілька кроків геть від Коа. Він схопився з повними руками трави і пішов разом з Коа до улюбленого місця, де купався мудрий полоз: до глибокого чорного озера, оточеного скелями, та старими з кублами деревами, що схилялися до самої води.

Хлопець, по звичаю нетрів, тихо без шелесту поринув у воду і так само тихо виринув коло протилежного берега; там він перекинувся на спину, заклав руки під голову і почав дивитись на місяць, що сходив з-за скель, та бив ногами по тому місці, де місячні проміння падали на воду. Коа своєю гострою головою прорізував воду як бритвою, нарешті доплив він до Моуглі і поклав йому на плече свою голову. Обидва лежали спокійно і роскошували серед холодної води.

— Як гарно! — сонним голосом промовив Моуглі. — А отже в такий час людська родина, остільки я пригадую, лягає на тверді

шматки дерева в бруднім капкані і, подбавши добре, щоб не подихав туди свіжий вітер, обкутує брудною одежою свої голови і виголошує носом якісь гидкі співи. В нетрях багато краще.

Кобра, що поспішала кудись, сповзла із скели, напилася води і, промовивши: »Доброго полювання!« полізла скоренько геть.

— Ссс! — прошепів Коа. — То виходить, маленький братіку, що в нетрях все єсть, чого ти бажаєш?

— Ні, не все, — сміючись відмовив Моуглі, — а то-б я що-місяця вбивав нового сильного Шер-хана. В сей час я міг би убити його власними руками, без допомоги буйволів. А потім я хотів би ще, щоб під час дощу сяяло сонце, а в літню спеку, щоб дощі затуляли сонце. А коли траплялося мені йти з порожніми руками, я завжди бажав, щоб пощастило мені убити козу, а вбивши козу, бажав убити сарну, а коли вбивав сарну, то жалкував, що се не бегемот. Та се таке коїться і зо всіма нами.

— А инших бажань не маєш ти? — спитав величезний полоз.

— А чого ж іще більше можу бажати я? — маю нетрі і любов нетрів! Яке ще бажання може бути від сходу й до заходу сонця?

— А он кобра казала . . . — почав Коа.

— Яка кобра? Та, що полізла недавнечко, нічого не казала. Вона полювала.

— То була не та.

— А хіба ти маєш справи з отруйними гадюками? Я дарую їм право йти своїм шляхом. Вони несуть смерть в передніх зубах, а се не гарно... тому, що вони такі маленькі. Але що ж то за кобра, з якою ти розмовляв?

Коа потихеньку гойдався на воді, як хвиля на морі.

— Три чи чотирі місяці тому я полював коло Холодних Лігов... Певно того місця ти ще не забув? Те, за чим я полював, кричучи пробігло мимо колодязя до будинку, частину котрого якось то розбив я ради тебе, і сховалося під землю.

— Але же мешканці Холодних Лігов не живуть по норах під землею, — зауважив Моуглі, розуміючи, що Коа говорить про родину малп.

— Та тварина не мешкала там, а мала намір захистити своє життя, — відповів Коа, висолопивши язика. — Вона майнула в підземну нору, що проходила дуже далеко. Я поліз слідком за нею, убив її і заснув там. Коли я прокинувся, то поліз далі.

— По-під землею?

— Так, по-під землею. І нарешті натрапив на Білу Відлогу (білу кобру), котра розповіла мені багато такого, чого я не знав, і показала багато такого, чого я ніколи не бачив.

— Нову дичину?... І що ж, добре було

полювання? — поспішно запитав Моуглі, повертаючись до Коа.

— То зовсім не дичина, і я пощербив би об неї всі зуби. Але Біла Відлога сказала (вона взагалі говорить так, ніби добре знає всю родину), що людина радо віддала б за неї все життя своє, за те тільки, щоб подивитись на сі речі.

— Побачимо, — промовив Моуглі. — Я пригадаю тепер, що колись теж був людиною.

— Тихше, тихше... Від поспішности загинула жовта гадюка, котра ззіла сонце... Ми довго розмовляли під землею, і між иншим я згадав про тебе, як про людину. Тоді Біла Відлога (а вона тепер стара так само, як і нетрі) промовила: »Давно не бачила я людей.Хай прийде він і побачить ті речі, ради котрих люди могли б віддати життя своє.«

— Се певно якась нова дичина. А отруйна родина ніколи не говорить нам про те, що заводиться дичина. Дуже вже не гречні вони!

— Се не дичина. Се... се... Я не можу сказати тобі що се таке.

— Ходімо туди. Я ніколи не бачив Білої Відлоги, та й инші штучки маю намір побачити. Що вона повбивала їх?

— Всі вони неживі. Вона каже, що оберігає їх.

— Так!... як вовк, що стоїть над м'ясом, котре затяг до свого лігва. Ходім!

Моуглі підплив до берега, покачався по траві, щоб обсохнути, а потім вдвох пішли до Холодних Лігов, до міста, про котре ви певно вже чули. В сей час Моуглі вже зовсім не мав страху перед малпами, а навпаки, малпи страшенно боялися його. Та як-раз тепер вони були всі в нетрях, і місто, затоплене місячним сяйвом, було порожнім. Коа привів хлопця до руїн павільона цариць, проліз по черепах і смітнику і спустився напівзруйнованими сходами, що вели від павільона під землю. Моуглі вигукнув вислов: »Ми з вами одної крови, ви і я« і поліз рачки за Коа.

Довго лізли вони по похилому проходу, що йшов в ріжних напрямках і нарешті дістались до такого місця, де коріння якогось дерева вивернули з стіни важкий камінь. Моуглі та Коа пролізли крізь сю дірку і опинилися у величезній печері.

Округ склепіння печери було також проломлено корінням дерев і кілька соняшних промінів пробивалося крізь ті отвори в темряву печери.

— Чудове лігво, — сказав Моуглі, — тільки дуже далеке, щоб одвідувати його щодня. Але ж тут я нічого не бачу.

— А я хіба ніщо? — почувся чийсь голос із глибини печери, і Моуглі побачив, як у темряві заворушилося щось біле, а згодом

перед ним з'явилася така велика кобра, якої йому ще ніколи не доводилося бачити. Завдовшки була вона більш сажня, а від того, що довго лежала в темряві, зробилася біла, як слоняча кістка. Навіть ознака окулярів на її відлозі зробилася жовтого кольору.

Очі її були червоні, як кров, і взагалі мала вона надзвичайний вигляд.

— Щасливого полювання! — промовив Моуглі. (Звичайність ніколи не лишала його так само, як і ніж, котрий він мав завжди при собі).

— Які новини в місті? — спитала Біла Кобра, не відповідаючи на привітання хлопця. — Що скажете про місто, велике місто, оточене стінами, — місто, де перебувають сотки слонів і тисячі коней, а худоби иншої й не перелічити . . . про місто царя над двадцятьма царями? Я починаю глухнути і давно вже не чула згуків ґонґа із закликом до війни.

— Над нашими головами нетрі, — сказав Моуглі. — Між слонами відомі мені тільки Газі з синами. Багіра повбивала на селі всіх коней, а . . . що то таке царь?

— Та я ж казав тобі тому вже чотирі місяці, що місто не істнує вже.

— Місто, велике місто, оточене стінами з баштами, не може зникнути. Його збудували перш, ніж батько мого батька вилупився з яйця, і воно буде стояти й тоді, коли сини

моїх синів побіліють, як я от. Саломдгі, син Хандрибажа, сина Вівея, сина Єґазурі, збудував його за днів Баппа Раваля. А ви з якої череди?

— Що таке? — сказав Моуглі, звертаючись до Коа. — Я не розумію, що вона говорить.

— Так само і я. Вона дуже стара. Батьку над кобрами, над нами тільки самі нетрі, як і було се з самого початку.

— То хто ж він? — спитала Біла Кобра, — хто той, що сидить передо мною і не боїться мене, не знає, що то є »царь« — і говорить по-нашому людським голосом? Хто се з ножем у руках і з гадючим язиком?

— Мене звуть Моуглі, — відповів хлопець. — Я з нетрів. Вовки — родина моя, а Коа — мій брат... Хто ти, батьку над кобрами?

— Я —вартовий над царським скарбом. Кюрун Раджа замкнув мене в се підземелля ще в ті далекі роки, коли шкура моя була темна, замкнув мене з тим, щоб карала на смерть тих, хто увійде сюди викрасти скарби. Потім вони спустили сюди скарби і прохід заклали камінням, і я почула співи жерців.

»Гм! — промовив сам собі Моуглі. — Я вже мав справу з одним брамином, коли жив між людською родиною і... і знаю, що то значить. Певне не минути лиха!«

— З того часу, як оберігаю я скарби, п'ять раз одвалювали камінь і спускали все нові

скарби, а старих не брали. На світі нема других подібних скарбів, се скарби сотки царів. Але проминуло вже багато часу від того, як в останнє одвалювали камінь, і я боюся, що місто моє забуло про них.

— Міста немає вже. Поглянь вгору. Ось коріння великих дерев проходять поміж камінням. Дерева і люди не можуть рости разом, — запевняв Коа.

— Двічи і тричи проникали сюди якісь люди, — злістно відповіла Біла Кобра, — але вони нічого не казали, поки я не потрапила па них в темряві, та й потім вони тільки трохи покричали. А ви обоє, і людина і гадюка, прийшли сюди брехати і хочете впевнити мене, що місто не істнує більше і що мої обов'язки скінчені. І люди мало зміняються з роками, а я ніколи не зміняюся! До того часу, поки не відвалять каміння і жерці не спустяться сюди з знайомими піснями, не напоють мене теплим молоком і не виведуть мене на світ, я... я... я... вартовий царської скарбниці, а не хто инший!... Кажете ви, що місто зникло і ось коріння дерев? Ну, то нахиляйтесь і беріть, що хочете. На землі немає скарбів подібних до сих, що тут. Чоловіче з гадючим язиком, коли ти пройдеш живим по тому шляху, на котрий ступив, то менші царі будуть слугами твоїми.

— Знову нічого я не розумію, — байдуже

сказав Моуглі. — Певне який-небудь шакал міг проникнути так глибоко, щоб укусити сю велику Білу Відлогу? Певно вона божевільна. Батьку над кобрами, я не бачу тут нічого такого, щоб міг узяти.

— Божуся богами сонця і місяця, се передсмертне божевілля! — прошипіла кобра. — Перш ніж заплющаться навіки твої очі, я зроблю тобі милостиню. Глянь, і ти побачиш те, чого не бачила ще ні одна людина.

— Ну, пам'ятав би в нетрях той, хто забалакав би про милостиню для Моуглі, — вимовив крізь зуби хлопець, — але відомо мені, що темрява міняє все. Я погляну, коли ти того хочеш.

Він уважно озирнувся навколо і взяв з долівки жменю чогось блискучого.

— Ого, — сказав він, — се подібне до того, чим грається людська родина, тільки сі річи жовті, а ті темні.

Він кинув на долівку золоті монети і пішов далі. Долівка печери була закидана на п'ять чи шість футів товщиною золотими та срібними монетами, що висипалися з мішків, де перед тим вони лежали. За довгі роки вони зляглися так як пісок мокрий, що хвилі прибивають до берега. На сих купах грошей і між ними валялися і здіймалися срібні намети, що ставляють на слонів, оздоблені кованим золотом і дорогими самоцвітами. Тут були

палаткіни*) і ноші для цариць, оздоблені сріблом і дорогою поливою, з ручицями з нефрітів та з бурштиновими кільцями для занавісок.

Золоті панікадила, обвішані самоцвітами, тремтячі подоби забутих богів були зроблені із срібла, а замісць очей вставлені самоцвіти; панцирі з криці і позолочені, оторочені почорнілими зіпсованими перлинами; шишаки, оздоблені червоними як кров рубинами; панцирі з черепахи та носорогової шкури, оздоблені золотом і смарагдом; купи прикрашених найдорожчими каміннями шабель; були тут дорогоцінні перстні, кільця до носу, пояси, деревляні скриньки, що вже зотліли від давности, а в тих скриньках повно самоцвітів.

Біла Кобра казала правду. Ні за які гроші не можна було купити того скарбу, що збіралося на протязі віків шляхом війн, грабунків, торговлею і податками. Не кажучи вже про самоцвіти, сами монети складали величезний неоцінимий скарб. І в сей час кожний володарь Індії, хоча б і вбогий, має у схованці і золото і самоцвіти і побільшує завжди свій скарб. Иноді трапляється, що якийсь з більш освічених володарів, котрий бачить далі будучину, посилає сорок чи п'ятьдесять

*) З усіх боків закутані ноші, в котрих в Індії носять багатих людей замісць того, щоб возити.

(Перекл.)

возиків срібла, щоб забезпечити незалежність свого царства, але здебільшого переховують свої скарби в таємниці.

Та Моуглі, звичайно, не розумівся на сих річах. Трохи правда зацікавили його ножі, але вони були тупіші за його ніж і він кинув їх. Нарешті на одному з наметів, трохи прикиданім золотими монетами, він побачив річ, котра звернула його увагу. То був королівський анк, — бичик, котрим поганяють слонів, трохи схожий на невеличкий гачок, завбільшки коло двох футів. Головка була зроблена з одного великого каміня-рубина. Колодочка на вісім дюймів була оздоблена буйно бірюзою. На кінці був пасок з нефріта, а по ньому вилася гірлянда квіток: листки було зроблено із смарагду, а квітки з рубинів, що вилискувалися між зеленим холодним камінням.

Решта колодочки була з чистої слонячої кости, а гостряк і крюк з криці, окладеної золотом, з малюнками полювання на слонів.

Отсі малюнки, властиво, і звернули увагу Моуглі, бо він бачив, що вони мають відносини до його приятеля Газі.

Біла Кобра ввесь час слідкувала за ним.

— Ну, хіба не варто, поглянувши на се, вмерти? — промовила вона. — Хіба я не зробила тобі великої милостині?

— Я не розумію сього, — сказав Моуглі. —

Всі речі сі тверді і холодні і не придатні для їжі. А от сю, — добавив хлопець, підіймаючи анк, — я хочу взяти собі, щоб поглянути на неї при сонці. Ти кажеш, що всі сі речі належать тобі. Чи не даси ти мені сю, а я тобі за се принесу на їжу жабенят.

Біла Кобра аж затремтіла від лютости.

— Звичайно, я дам тобі, — промовила вона. — І все, що тільки тут є, я дам тобі . . . коли ти будеш виходити.

— Але я хочу зараз. Тут поночи і холодно, а мені хочеться показати в нетрях сю гостру річ.

— А глянь собі під ноги. Що там лежить?

Моуглі взяв з долівки якусь білу гладеньку річ.

— Се кістка з людської голови, — спокійно сказав він. — А ось ще дві.

— Багато літ тому вони приходили сюди, щоб забрати скарби. Я поговорила з ними в темряві і вони притихли на завжди.

— Але яке мені діло до того, що ти звеш »скарбом«? Коли ти даси мені анк, то полювання моє можна сьогодня вважати гарним. А не даси, то й так гаразд. Я не вступаю в бійку з отруйним кодлом і знаю головні слова твоєї родини.

— Тут єсть лише одно головне слово — моє!

Коа кинувся наперед. Очі йому горіли гнівом.

— Хто прохав мене привести людину? — прошипів він.

— Звичайно я, — прошипіла Біла Кобра. — Давно вже не бачила я живої людини, а сей ще й говорить по-нашому.

— Так, але про убивство й згадки не було. Як я повернуся в нетрі і скажу, що привів його сюди на смерть? — промовив Коа.

— Я ніколи не говорю про убивство до відповідного часу. Ось щілина в стіні, можеш вилазити собі, коли хочеш, а не хочеш то й не треба. А тепер мовчи, ситий убивцю мали! Варто мені тільки доторкнутися до твоєї шиї і нетрі більше не побачуть тебе. Ніколи ще людина не виходила живою звідси. Я — вартовий царських скарбів.

— Кажу тобі, білий червяче темряви, що ні царя, ні міста більше нема на світі! Нетрі зайняли все навкруги! — крикнув Коа.

— Але скарби ще лишилися. Ну, та ми се зробимо. Почекай трохи; подивися Коа з скелі, як буде бігати хлопець. Місця тут доволі. Жити так гарно. Ну, побігай же, погуляй, хлопче!

Моуглі спокійно положив руку на голову Коа.

— Біла штучка мала до сього часу діло з людьми з людської родини. Мене вона не знає, — прошептав він. — Вона хоче бійки. Що ж, хай і побавиться нею.

Моуглі стояв, опустивши вниз гостряк анка. Несподівано і раптом кинув він анк так, що гостряком влучив просто в шию гадюки нижче відлоги і прибив її до долівки.

Раптом Моуглі опинився на тілі гадюки, що звивалася на всі боки, і придушив її так, що вона заніміла від голови й до хвоста. Червоні очі гадюки горіли, а вільна частина голови злістно хиталася то в один то в другий бік.

— Убивай! — сказав Коа, бачучи, що Моуглі вхопився за свій ніж.

— Не варто, — відповів хлопець, — я вбиваю тільки для їжі... Поглянь, Коа! — добавив він хапаючи гадюку нижче відлоги.

Гостряком ножа Моуглі примусив гадюку роззявити рота і показав на її страшні отруйні зуби у верхніх щелепах, що вже згнили і почорніли. Біла Кобра пережила свою отруту, як се часто трапляється з гадюками.

— Зуу (отруя висохла),*) — промовив Моуглі.

Він махнув до Коа, щоб той залишив гадюку, витяг анк і визволив Білу Кобру.

— Для царських скарбів потрібно нового вартового, — уважно сказав Моуглі. — Зуу, ти кепсько виконала своє діло. Побігай, побався, Зуу!

— Я вкрила себе соромом. Убий мене! — прошипіла Біла Кобра.

*) Точніше: гнилий дерев'яний пень.

— Занадто вже розмов про убивство. Ми вже йдемо. Я візьму з собою сю річ з гострим кінцем, Зуу, на спомин того, що я бився з тобою і подужав тебе.

— Гляди, щоб та річ не вбила тебе самого. То смерть! Пам'ятай, то смерть! Сеї річи досить, щоб убити всіх людей мого міста. Не довго доведеться тобі володіти нею, людино з нетрів; так само і тому, хто візьме її у тебе. Багато буде душогубств через неї! Сила моя загинула, сей анк продовжить моє діло. Се — смерть, смерть!

Моуглі виліз у прохід. Останнє, що він бачив, була Біла Кобра. Вона скажено билася своїми зубами по міцних золотих обличчях богів, що лежали долі в печері. »Се смерть!« шипіла вона.

І хлопець і Коа зраділи, коли вилізли нарешті з нори і побачили день; а коли вони повернулися до рідних нетрів і Моуглі побачив, як засяяв анк в ранковім світлі, то був так з того задоволений, як тоді, коли знаходив жмут квіток, і втикав собі в волосся.

— Се вилискується краще, ніж Багірині очі, — з захопленням казав він, крутячи рубин. — Я покажу се їй. Але що то хотіла сказати Зуу, згадаючи про смерть?

— Не знаю. Я обурений до самого кінчика хвоста з того, що не скоштувала вона твого ножа. В Холодних Лігвах зло скрізь панує,—

на землі і під землею. Та тепер я почуваю голод. Маєш охоту пополювати зі мною вдосвіта? — спитав Коа.

— Ні, треба щоб Багіра побачила сю річ. Гарного полювання!

Моуглі, підскакуючи та вимахуючи анком, подався в той бік нетрів, де звичайно перебувала Багіра. Час від часу він спинявся, щоб в захопленні подивитися на свій здобуток.

Багіра пила воду після важкого полювання, в той час коли підбіг до неї Моуглі і почав оповідати про всі свої пригоди. Тим часом Багіра нюхала з усіх боків анк. Коли Моуглі довів оповідання до тих слів, що Біла Кобра сказала наприкінці, то Багіра замурчала на знак згоди з ними.

— Он воно! Виходить, що Біла Кобра казала правду? — хутко запитав Моуглі.

— Я народилася в клітках королівського саду в Удайпурі і мені здається, що де в чому знаю людей. Багато між ними знайдеться таких, що ради одного сього каміня згодні тричи вбити.

— Але через камінь ся річ робиться тільки важчою. Мій маленький блискуючий ніж куди ж краще . . . і глянь: та ж сей червоний камінь не годиться для їжі. Так чому ж убивати за нього?

— Моуглі, ходи і лягай спати. Ти жив між людьми і . . .

— Я згадав. Люди вбивають не тільки ради їжі . . . також від того, що нічого їм робити. Прокинься, Багіро. Для чого була зроблена ся річ з гострим наконешником?

Багіра напів розплющила очи, їй дуже хотілося спати, — і злістний вогник заблищав в них.

— Люди зробили сю річ для того, щоб вбивати її в голови синам Газі, так що звідти ллється кров. Я бачила такі річи на вулицях Удайпура перед нашими клітками. Ся річ напилася крови багатьох з родичів Газі.

— Але навіщо ж вони вбивають його в слонячі голови?

— Щоб примусити їх до слухнянства. Тому, що люди не мають ні пазурів ні зубів, вони й роблять подібні речі, а иноді ще й гірші.

— Чим більше я бачу річей, зроблених людьми, тим більше я бачу і крови, — з огидою промовив Моуглі. Він трохи втомився од важкого анка і ні за що не взяв би його, коли б був знав все те.

— Спочатку кров Месуа на вірьовках, тут кров Газі. Не потрібно мені його. Дивись!

Анк полетів, вилискуючи в повітрі, і встромився гостряком в землю, кроків за п'ятьдесять від того місця, де сидів Моуглі.

— Тепер маю руки чисті від смерти, — сказав Моуглі, обтираючи руки землею. — Зуу сказала, що смерть буде слідкувати за мною. Вона стара і біла, а до того й божевільна.

— Що б і хто б там не був, білий чи чорний, смерть чи життя, — а я лягаю спати, маленький братіку. Я не можу, як де-які, полювати всю ніч і вити ввесь день.

Багіра пішла геть за дві милі до знайомого лігва. Моуглі скоренько зліз на відповідне дерево, позв'язував до купи гильки кількох ліан і швидче, ніж ми розповіли про се, вже гойдався за п'ятьдесять футів над землею. Хоча Моуглі і не мав огиди до денного світла, але все ж таки брав приклад з своїх друзів і користувався ним яко мога меньше.

Коли він прокинувся від гоміну тих, що мешкають на деревах, вже смеркалося. Йому снилася та гарна річ з самоцвітами, котру він закинув геть.

— Гляну я ще раз на ту річ, — сказав Моуглі злазячи з ліани, але Багіра попередила його. Серед смеркової тиші долетіло до нього її прискання.

— Де колючка? — гукнув Моуглі.

— Якась людина взяла її. Ось слід її.

— Ну, тепер побачимо, чи правду казала Зуу. Коли та річ — смерть,— то чоловік, що взяв її, мусить вмерти. Ходім за ним.

— Перше пополюємо, — промовила Багіра. — Очима добре не побачиш натщесерце. Люди ходять помалу, а в нетрях занадто вохко, і збережеться найменший слід.

Вони як тільки могли скоренько пополю-

вали, але поки поїли, напилися і вийшли в дорогу, все-таки проминуло годин зо три. Мешканці нетрів знають, що ніколи не треба поспішати під час їжі.

— Як на твою думку, чи не повернеться колючка в людській руці і чи не вб'є людини? — спитав Моуглі. — Бо ж Зуу сказала, що се смерть.

— Побачимо, як знайдемо, — сказала Багіра, що йшла, низько похнюпивши голову.

— Се одноногий — (вона хотіла сказати, що тут пройшла тільки одна людина). — Він ніс важку річ і тому залишав глибокий слід.

— Ой! Та се ж ясно, як блискавка влітку, — відповів Моуглі, і вони пішли скоренько слідком за тими двома голими ногами, що залишили тут слід.

— Ось тут, він біг скоро, — зауважив Моуглі. — Пальці так далеко відстали один від другого. Ну а чого ж він повернув тут?

— Пожди! — промовила Багіра і зробила величезний і дуже гарний плижок.

— Коли слід стає не дуже видно, то краще перескочить так, щоб не лишити свого власного сліду.

Перескочивши, Багіра повернулася до Моуглі і крикнула:

— Та тут другий слід іде назустріч. Ноги у сього менші з вивернутими п'ятами.

Моуглі підбіг і подивився на слід.

— Се нога ловця з родини гондів, — промовив він. — Глянь: ось тут волочив він по землі свою стрілку. От через що так раптово зник перший слід. Велика нога сховалася від маленької ноги.

— Се правда, — сказала Багіра. — Ну, щоб не переплутувати, підемо кожний по одному слідові. Я, маленький братіку, буду великою ногою, а ти маленькою ногою, гондом.

Багіра плигнула до першого сліду, а Моуглі нахилився і почав розглядати слід маленького дикуна.

— Ну, — сказала Багіра, що все держалася сліду, — ось я, велика нога, тут звертаю вбік. Ось я ховаюся за скелю і стою, не ворухнувши навіть ногою. Гукни, як там твій слід, маленький братіку!

— Ось я, маленька нога, дохожу до скелі, — сказав Моуглі. — Ось я сідаю під скелею, обпираюся на праву руку, а стрілку ставляю між ногами. Я чекаю довго, бо тут глибокий слід від моєї ноги.

— Я також, — промовила Багіра, сховавшись за скелю. — Я чекаю, спершися на камінь кінцем колючки. Вона сприсає, бо на камені здряпнуто. А що ти робиш?

— Тут виломано одну... дві маленькі гильки і одна більша, — тихо промовив Моуглі. — Щоб се могло значити? Ага, тепер

знаю. Я, маленька нога, втікаю і так, щоб велика нога не чула мене.

Хлопець віддалявся геть далі й далі між дерев. Коли ж надійшов до маленького водоспаду, то голосно сказав:

— Я йду... далеко... далеко... туда... де шум... води... що спадає... глушить згуки... моїх ступнів... і... тут...я чекаю... гукни, що робить в тебе, Багіро, велика нога.

Пантера скакала збоку вбік, щоб відшукати, куди пішов слід великої ноги від скелі:

— Я лізу навколішках з-за скелі і волочу за собою колючку, — гукнула вона. — Бачучи, що поблизу нема нікого, я біжу. Я, велика нога, біжу скоро. Слід видно добре. Хай кожний з нас біжить по своєму сліду. Я біжу!

Багіра кинулася по дуже яскравому сліду, а Моуглі пішов слідком за гондом. На якийсь час в нетрях запанувала тиша.

— Де ти, маленька ного? — гукнула Багіра.

Голос Моуглі почувся у відповідь не більш як за 50 ступнів з правого боку.

— Гм! — муркнула Багіра. — Сліди йдуть в одному напрямі і все сходяться до купи.

Вони бігли ще з пів милі на такому ж віддаленню одно від одного. Раптом Моуглі, що держав голову вище, ніж Багіра, закричав:

— Вони зустрілися! Щасливе полювання... Дивись, ось тут стояла маленька нога спершись коліном на скелю . . . а он там велика нога.

Не далі, як на десять кроків від них, на купі камінців, що скотилися з скелі, лежало тіло тубольця, наскрізь пронизане гондовою стрілкою. — А що? Чи справді Зуу така стара і божевільна, маленький братіку? — тихо промовила Багіра.— От тобі вже єсть одна смерть.

— Ходімо далі. Але де ж та червоноока колючка, що п'є слонячу кров?

— Можливо, що вона у маленької ноги. Ось знову пішов одноногий.

Легкий слід людини, що бігла яко мога з поклажою на лівім плечі, так яскраво відтінявся на низькорослій сухій траві, що для гострого зору ловців здавався викованим із заліза.

Пантера і Моуглі йшли мовчки слідом, аж поки не дійшли до потухлого багаття, захованого в проваллі.

— Знову, — промовила Багіра, спиняючись як вкопана.

Тіло маленького схудлого гонда лежало ногами до багаття. Багіра запитливо глянула на Моуглі.

— Його вбили бамбуковою ломакою, — сказав хлопець, глянувши на вбитого. — Я

мав таку штуку для буйволів, в той час, як служив у людської родини. Батько над кобрами (я шкодую, що сміявся з нього) добре знає сю родину. Чи не казав я, що люди вбивають від того, що нічого їм робити?

— Ні, вони вбили його ради червоних і блакитних самоцвітів, — відповіла Багіра. — Не забувай, що я жила в клітках королівського саду в Удайпурі.

— Раз... два... три... чотирі сліди, — сказав Моуглі, нахилившись до загаслого багаття.

— Чотирі людських сліди з ногами вбутими. Вони не можуть ходити так скоро, як гонди. Ну, що їм заподіяв сей маленький лісовий чоловік? Подивимося, ось тут вони стояли всі п'ятеро, перш ніж убити його, і про щось розмовляли. Ходім геть, Багіро. Мій шлунок важкий, а між тим він колихається як гніздо ластівки на кінці гильки.

— Не варто залишати полювання не вислідкувавши дичини, ходи за мною! — сказала пантера. — Сі вісім вбутих ніг далеко не зайшли.

Більш вони не розмовляли і на протязі цілої години мовчки йшли по слідах чотирьох людей з вбутими ногами.

Був сонячний гарячий день.

— Я чую пах диму, — промовила Багіра.

— Люди завжди мають нахил швидче їсти, ніж бігати, — відповів Моуглі, то зникаючи між кущами, то з'являючись.

Багіра, що йшла ліворуч від нього, випустила якийсь надзвичайний горловий згук.

— Ось один, що вже назавжди залишив їжу, — промовила вона.

Під кущем лежав людський труп в квітчастій одежі, кругом була розсипана мука.

— І се зроблено ломакою з бамбуку, — сказав Моуглі. — Глянь! Ось білий порох, що люди вживають до їжі. Вони відобрали у сього здобич . . . він ніс їм їжу . . . і лишили його самого на їжу Чілі, — коршунові.

— Се третій, — промовила Багіра.

— Я однесу свіжих великих жаб батькові над кобрами і нагодую його, — сказав Моуглі сам собі. — Та річ, що п'є кров слонячу, сама смерть . . . а все ж я не розумію!

— Ходи далі! — промовила Багіра.

Не пройшли вони ще й пів милі, як почули похоронну пісню Ко. Сей хижий птах співав на вершечку тамариска, під котрим лежало троє людей. Огонь майже вже потух під залізною сковородою, на котрій лежав підгорілий шматок чорного хліба. Коло огню, виблискуючи проти сонця, лежав оздоблений самоцвітами анк.

— Скоро ж зробила своє діло ся річ, от і край всьому, — сказала Багіра. — Від чого

ж вони померли, Моуглі? Не помітно на них ні ран, ні инших слідів насильства.

Мешканьці нетрів з досвіду знають краще всякого лікаря всі отруйні ростини і ягоди. Моуглі втяг в себе диму, одломив шматочок хліба, покуштував його і раптом виплюнув.

— Яблуко смерти*), — кашляючи сказав він.

— Перший певне приготував се для сих, а вони його вбили, убивши перед тим гонда.

— От, справді щасливе полювання! Убивство йде за убивством, — промовила Багіра.

— Ну тепер що ж? — сказала пантера. — Чи не вб'ємо ми одно одного за сього чорвоноокого убивця?

— Може воно говорити? — пошепки спитав Моуглі. — Чи не боляче було б йому, коли б я кинув його? Нам то воно не може пошкодити, бо ми не маємо таких бажань, як люди. Коли залишити його тут, то певно воно буде вбивати стільки людей, скільки оріхів падає з дерева під великий вітер. Я не люблю людей, але й мені не хотілось би, щоб вмерало їх по шестеро за одну ніч.

— Що за лихо? Вони тільки люди. Убили одно одного і раді з того, — сказала Багіра.

— А перший маленький чоловічок з лісу добре полював.

---

*) „Яблуком смерти" в нетрях звуть дурман, отруту найсильнішу в Індії.

— А про те вони звичайні діти, а дитина рада втопитись, аби тільки схопити відблиск місяця в воді. Моя вина, — провадив далі Моуглі, уявляючи себе великим знавцем всього. — Ніколи не буду я більш приносити незнайомих річий до нетрів, хоч би вони були такими гарними, як квітки. Ся річ, — він покрутив анк, — повернеться до батька над кобрами. Та перш нам треба виспатись, тільки не поруч з сими сонними. Через те сховаємо її, щоб вона не втікла і не вбила ще шістьох. Вирий яму під тим деревом.

— Але ж, маленький братіку, — сказала Багіра, йдучи до дерева, — кажу тобі, що се зовсім не вина кровопивці. Винні люди.

— Все одно, — відповів Моуглі. — Вирий глибоку яму, коли ми прокинемося, я однесу назад сю річ.

* * *

Через дві ночи Біла Кобра сумно сиділа в печері, одинока і засоромлена. Раптом через дірку, що була в стіні, засяяв оздоблений бірузою анк і впав на долівку, застлану золотими монетами.

— Батьку над кобрами, — промовив Моуглі (з обережности він лишився по другий бік стіни), — візьми собі в помішники когонебудь з твоєї родини молодшого, щоб вбе-

регти царський скарб і зробити так, щоб ні одна людина не виходила звідси живою.

— Он як! Він таки повертається! Я казала, що се смерть. Як се ти лишився живим? — прочмакала стара кобра, обгортаючись з любов'ю кругом анка.

— Божусь биком, що викупив мене, я не знаю, як се вийшло. Ся річ вбила шістьох за одну ніч. Не випускай її більше звідси.

III.

Як повстав жах в нетрях*).

---

*) Подія, про яку оповідається тут, сталася ще до того, як Моуглі забив тигра Шер-хана.

(Прим. Перекл.)

Звичаї нетрів — найдавніші із звичаїв на світі. Вони передбачають всі можливі випадки в житті родин нетрів і таким чином досягають до надзвичайної повноти. Коли ви читали инші оповідання про Моуглі, то пригадаєте, що він провів більшу частину життя свого між вовками Сеонійської родини і вчився звичаїв від Балу, мурого ведмідя. Коли хлопцеві надокучило вчити ріжні правила, то Балу казав йому, що закони схожі на величезну ліану, бо охоплюють всіх, і ніхто не може визволитись від них.

— Коли ти проживеш стільки, скільки я, маленький братіку, то побачиш, що єсть один закон, якому підлягають всі нетрі. І се буде диво неприємне, — добавив він.

Сі розмови Моуглі одним ухом слухав, а в друге випускав те, що чув: хлопець, що тільки й має роботи їсти та спати, не може про щось турбуватись до того часу, поки не побачить чого-небудь на власні очи. Але настав час, коли Балові слова справдилися, і Моуглі побачив, що й справді таки єсть такий закон, котрому підлягають всі нетрі.

Якось то зімою, коли майже зовсім не йшли звичайні дощі, колючий Саґ зустрів Моуглі

в гущавині бамбукових дерев і сповістив його, що дикі ямси майже зовсім сохнуть від того, що дощі не йдуть. В нетрях всім відомо, що Саґи дуже вередливі на їжу. Вони їдять тільки найсвіжіше, та найкраще.

Моуглі засміявся.

— А мені яке до того діло? — сказав він.

— Та тепер, звичайно, тобі нема ніякого діла до сього, — сказав Саґ, поляскуючи зо зла своїми голками, — але ж потім побачимо. Ну, а що, ти ще й досі ходиш купатись до глибокого гірного озера під Бджолячими скелями, маленький братіку?

— Ні. Дурна вода все кудись виливається та й виливається, а я не маю охоти відгадувати куди, — відповів Моуглі, цілком переконаний в тому, що знає він вп'ятеро більше, ніж всі мешканці нетрів разом.

— А шкода. Не пошкодила б тобі справді маленька розколина в голові. Можливо, що вона зробила б тебе розумнішим трохи, — зауважив Саґ і скоренько щез, бо боявся, щоб Моуглі не смикнув його за волосся коло носа.

Моуглі переказав сі слова Балові. Ведмідь вислухав дуже уважно і промурчав ніби то сам до себе:

— Коли б я був один, то зразу б змінив місце полювання, змінив перш, ніж инші про се подумали. Але полювання в чужих володіннях завжди кінчаються бійкою, і тоді моїй

людській дитині буде дуже кепсько. Пождемо, побачимо, як буде цвісти моква.

Та в сю весну мовка, найулюблене дерево Балу,зовсім не цвіло. Зеленкувато-жовті, ніби то з воску зроблені квітки, загинули від спеки, перш ніж розквітли, а коли Балу зоп'явся на задні лапи і почав трусити дерево, то на його злетіло тільки кілька листків, від котрих дуже негарно пахло.

Неможлива спека, що поволі залазила в нетрі, дійшла нарешті до самої середини. Нетрі спочатку пожовкли, потім зробилися мурими і нарешті зовсім чорними. Трава на схилах балок та проваль вся вигоріла, і сухі стебла стреміли, як дроти: сховані по-під горами озера обміліли й повисихали; слід, що лишався на березі, здавався ніби вилитий із заліза; соковиті ліани, що оповивали дерева, падали додолу і гинули; очеретяні дерева повсихали, і стебла їх аж дзвеніли від подува вітру; мох на скелях лущився і падав в нетрі. Через якийсь час скелі стояли вже цілком голими.

Птиці і малпи завчасу перекочували на північ, передбачаючи ,що може бути далі. Сарни й дикі вепрі кинулися на спалені сонцем царини селян і там часто здихали перед людськими очима, та ті й сами були такі кволі, що не могли вбивати їх. Тільки яструб Чіль потовщав за сей час, бо було скрізь доволі

трупів. І що-вечора приносив він, дуже вже кволим для того, щоб шукати нових місцевостий для полювання звірям, звістку про те, що сонце випалило все в нетрях на протязі трьох миль навколо.

Моуглі, котрий і не знав до сього часу про справжній голод, годувався тепер чим попало: то їв він давній сухий мед, що три роки тому вийняв із забутих і кинутих вуликів на скелях. Мед той був зовсім чорний і вкритий цукровим порохом; а то дрався на дерева, обдирав кору, виймав з під неї яєчка комах і годувався ними.

Уся дичина в нетрях схудла так, що нагадувала кістяки; а Багіра, хоч і полювала по тричі на ніч, ніколи не почувала себе неголодною. Та найбільше мучила мешканців нетрів згага: звірі там хоча і зрідка п'ють, але ж за те побагато.

А спека все не меншала. Всі струмки навкруги висохли і тільки в Вайн-Ганзі між мертвими берегами лишилося трохи води. Коли Газі, дикий слон, що прожив більш сотні літ, побачив, як зменшувалося води в річці і з-під води виступив ряд блакитних скель, він зрозумів, що дивиться на Скелю Мира і, задравши хобота, сказав: »Мирова з приводу зменшення води«, бо так зробив п'ятьдесять літ тому і його батько. Сарни, вепрі й буйволи проказали се охриплими голо-

сами, а Чіль-яструб полетів у повітря, почав робити великі круги і різко прокричав те ж саме.

По закону нетрів смерть загрожує тому, хто насмілиться вбивати дичину на водопої в той час, коли виголошено мирову. Річ в тому, що задовольнення спраги найголовніша потреба. Їжу ще сяк так можна найти, навіть в той час, коли мало дичини, а вже вода лишається водою, і коли для задовольнення спраги лишається одно джерело, то полювання на той час, коли ріжні родини приходять пити воду, — припиняється.

Під добрий час, коли води багато, той, хто приходить напитись з Вайн-Ганги, або до иншого місця, може заплатити життям, і се робить велику втіху для тих, що люблять полювати вночи. Зійти в долину так вміло, щоб не ворухнувся й листочок, зайти по коліна в бистру говірливу течію, через яку не чути найменшого згука, припасти до води і пити, озираючись на всі боки, напружуючи всю силу, щоб змогти раптом плигонути в разі небезпеки, покачатись на березі в піску і потім повертати з вохкою пикою і з повним шлунком води до радої череди, — все те було такою приємною річчю, що доводило до нестямної радости молодих буйволів з блискучими рогами. А ще приємнішим здавалось се, коли подумати, що Шер-хан, або Багіра що-хвилини могли напасти на них.

Та тепер не до жартів було, і ріжні звірі нетрів — тигри, ведмеді, сарни, буйволи, вепрі — всі підходили до річки, що вже обміліла, напивалися брудної води і кволі лягали коло неї.

Сарни і вепрі ввесь день ходили в нетрях, вишукуючи чогось кращого за суху кору та зів'ялі листя. Буйволи даремно шукали вохкого холодкового місця, щоб покачатись, даремно мріяли знайти зелену траву. Гадюки повилазили з нетрів і пролізли вниз до річки в надії спіймати жабок. Вони пообкручувалися коло мокрого каміння і не гадали захищатись, коли вепрь, риючись коло каміння, штовхав їх. Річкові черепахи давно вже були повбивані Багірою, найрозумнішою між ловцями, а риби глибоко поховалися в розколини муляки. Одним тільки рядом Скеля Мирова вилася, як гадюка, і легенькі буруни билися об неї, вода сичала від гарячого каміння і парою здіймалася в повітря.

Сюди ж таки приходив в нічну добу і Моуглі, шукаючи прохолоди та товариства. Найголодніші з ворогів хлопця не позаздрили б тепер на нього. Його голе тіло, позбавлене волосся, здавалося ще більш худим і виснаженим, ніж тіло його товаришів. Волосся його вигоріло від сонця, ребра оттопірчилися, як лозини від кошика, а оттопірчені на ліктях та колінах кістки (під час полювання він лазив

рачки), надавали його схудлому тілу вигляд сучкуватих, сухих стеблин ростини. Але з під розпатланого волосся, що спадало йому на лице, дивилися очі холодно і спокійно. Багіра, що пеклувалася за нього під сей гіркий час, радила йому рухатись спокійно, полювати поволеньки і ні в якім разі не лютувати і не нервуватись.

— Гіркий час тепер, — сказала чорна пантера якось то увечері, коли повітря нагадувало гарячу піч. — Звичайно, воно мине, коли ми тільки виживемо . . . Чи повний шлунок у тебе, людська дитино?

— Де що єсть там, та нічого путнього. Як тобі здається, Багіро, чи не забули про нас дощі? Може вони й зовсім не прийдуть до нас?

— Е, ні. Ми ще побачимо, як зацвіте моква й молоденькі сарни зробляться ситими від свіжої трави. Ходім до Скелі Мирової, почуємо новини. Сідай мені на спину, маленький братіку.

— Куди тобі нести такий тягар! Я ще можу стояти, але правда, що ми з тобою схожі на товстих буйволів.

Багіра глянула на свої кудлаті, всі в порості ребра і прошепотіла:

— Сьогодня вночи я вбила буйвола, що йшов за плугом. Я така знесилена і боязка, що здається не насмілилася б кинутись на нього, коли б він пасся на волі. Брр!

Моуглі засміявся.

— А так, ми тепер знамениті ловці, — промовив він. — Я маю досить сміливости . . . на те, щоб їсти комашині ляльки.

Вони пролізли крізь гущавину і зійшли в долину до річки. Від річки на всі боки розходилися смуги мілини.

— Води вистарчить ненадовго, — сказав Балу, що пристав теж до них. — Гляньте бо! Там ніби то людські шляхи.

Тверда трава на далекому низькому березі нетрів гинула на коріні і нагадувала сухі мумії. Сліди від сарн та кабанів, що йшли до річки, помережали сю безбарвну долину стежками.

Не дивлячись на те, що було досить ще рано, всі стежки було занято звірями, котрі поспішали до річки. Чутно було, як вони чмихали від пороху, що стовпом стояв в повітрі.

Вгорі, коло »Скелі Мира« і »Варти Замирення« стояв дикий слон Газі з своїми синами. Худі і виснажені, цілком сірі під місяшним промінням, вони стиха похитувалися то в один, то в другий бік. Трохи нижче стояли сарни, а ще нижче — безрогі і дикі буйволи. На протилежному боці, там, де високі дерева схилялися аж до річки, було виділено місця для хижих звірів: тигрів, вовків, пантер, ведмедів і инших.

— І справді ми всі підлягаємо одному за-

конові, — промовила Багіра і полізла у воду, позираючи на ряди сарн та безрогих, котрі штовхали одно одного та тупали ратицями. — Щасливого полювання всім, хто одної крови зі мною, — добавила вона, витягаючись на ввесь зріст. Води було так мало, що один бік її лишався зовсім сухим. — А як би добре було пополювати тут, коли б не сей закон, — додала вона крізь зуби пошепки.

Останні слова її досягли до ушей чутких сарн і злякане шепотіння пробігло між ними.

— Замирення! Згадай про замирення! — тихо, тихо промурчав Газі, дикий слон. — Згадай про замирення, Багіро! Не час тепер розмовляти про полювання.

— Кому й знати про се треба, як не мені? — відповіла Багіра, позираючи на слона своїми жовтими очима. — Та ж я дійшла до того, що їм черепах . . . ловлю рибу, ху! Коли б я могла задовольнятися жованими гильками!

— Ох, як би ми сього бажали! — крикнула одна молода сарна, що з'явилася на світ тільки сеї весни.

Хоч і дуже сумний настрій панував між звірями нетрів, але вони не могли втриматись од сміху; навіть Газі усміхнувся, а Моуглі, котрий лежав в теплій воді, спершись ліктями на дно, дзвінко зареготався і почав збивати ногами піну.

— Гарно сказано, дитинко, — промурчала Багіра. — Я пригадаю се, коли скінчиться замирення, — додала вона і пильно подивилася, щоб дізнатись, яка саме сарна сказала сі слова.

Поволі всюду почулися живі розмови. Було чути, як хрюкали і товклися вепрі. Буйволи сварилися між собою, прямуючи до річки, а сарни одна одній оповідали сумні історії про даремні шукання їжі. Час від часу звертались з запитаннями до хижих звірів, що сиділи на тім боці, та й там чутки були не гарні. А буйний гарячий вітер нетрів, як і перше залітав в щілини між скелями, ламав гильки на деревах і нісся далі, вкриваючи поверхню води порохом та поламаними гильками.

— Люди гинуть коло своїх рал, — сказав молодий самбур. — Сьогодня, як звечоріло, я бачив трьох. Вони лежать так тихо, а поруч з ними їх буйволи. Скоро вже й ми будемо лежати так смирно.

— Води ще поменшало з минулої ночи, — зауважив Балу. — Ох, Газі, чи доводилося тобі коли-небудь бачити таку посуху?

— Вона кінчиться, — відповів Газі, обливаючи собі спину й ребра водою.

— Один з нас не витримає, коли се й надалі ще так буде, — сказав Балу, поглядаючи на свого улюбленого хлопчика.

— Се б то я! — зі злостю сказав Моуглі, сідаючи в воді. — Я не маю довгого хутра, що вкривало би мої кістки, але... але коли б зідрати з тебе шкуру, Балу...

Від одної думки про се Газі затремтів, а Балу суворо промовив:

— Людська дитино, не личить так говорити вчителеві законів. Мене ніхто ніколи не бачив без шкури.

— Та я й не мав казати щось образливого, Балу, я хочу тільки сказати, що ти схожий на оріх в хутрі, а я той же оріх, тільки без хутра, а твоє муре хутро...

Моуглі сидів у воді склавши навхрест ноги і вимахував руками. Багіра простягла лапу й перекинула його на спину.

— Ще гірше, — сказала чорна пантера, коли підвівся Моуглі і почав обтрушуватись. — Спочатку ти кажеш, що з Балу треба зідрати шкуру, потім, що він схожий на горіх. Стережись, щоб не зробив він того, що роблять спілі горіхи.

— А що вони можуть зробити? — спитав Моуглі, зацікавлюючись, і забувши обережність необхідну в нетрях, наблизився до пантери.

— Можуть провалити тобі голову, — спокійно відповіла Багіра і знову звалила хлопця у воду.

— Не гарно піднімати на сміх свого учи-

теля, — сказав ведмідь, коли Моуглі втретє опинився у воді.

— Не гарно! А чого ж ждати від нього? Ся гола штучка бігає всюду і сміється з тих, що були колись дотепними ловцями, і з примхи смикає за вуси кращих між нами.

Се промовив кривий тигр Шер-хан, протовплюючись до води. Він трохи пождав, щоб вдовольнити себе тим, яке враження зробила його поява на сарн, котрі стояли на другім боці, потім похилив чотирьохкутну голову і почав пити воду, приказуючи:

— Тепер в нетрях займаються годуванням голих дітей. А ну, глянь на мене, людська дитино!

Моуглі пильно і досить задерикувато подивився на нього, і через хвилину Шер-хан одвернув від того погляду свою голову.

— Людська дитина там, людська дитина тут, скрізь вона, — заговорив тигр, не перестаючи пить. — Він не дорослий і не дитина, а то б злякався мене. На будучий рік, можливо, доведеться прохати у нього дозволу, щоб напитись. Бррр!

— Можливо, дуже можливо, — сказала Багіра, пильно дивлячись на тигра. — Фе, Шер-хане! Що за гидоту приніс ти з собою!?

Тигр вмочив морду у воду і темні масні плями попливли вниз за водою.

— Людська кров! — байдуже сказав Шер-хан. — З годину тому я вбив людину.

Звіри затремтіли і зарухалися. Тихе шепотіння промайнуло між ними і закінчилося криком:

— Людину! Людину! Він убив людину!

Всі зори звернули на слона Газі, але він ніби то й не чув нічого. Взагалі Газі ніколи не дочував того, чого не слід було чути. Можливо, що через те він і прожив так довго.

— Убити людину під такий час! Хіба не було иншої дичини? — з призирством зауважила Багіра. Вона вилізла з брудної води й почала як кішка обтрушувати лапи.

— Я вбив нарочито . . . зовсім не ради їжі.

Поміж звірями знову почулося жахливе шепотіння. А Газі глянув у бік Шер-хана своїми гострими, маленькими очима.

— Убив ради примхи, — промурчав Шер-хан, — а тепер ось прийшов напитись та вмитись. Хто може мені се заборонити?

Спина Багіри вигнулася, як комишина під натиском вітрюги, але Газі підвів хобот і спокійно промовив:

— Так ти вбив ради примхи? — спитав він, а коли вже Газі питає, то треба відповідати йому.

— Так, ради примхи. Се моє право і моя річ. Тобі се відомо, Газі! — майже люб'язно відповів Шер-хан.

— Так, я знаю, — відповів Газі. Він трохи помовчав, а потім сказав:

— Напився ти?

— На сьогодня, досить.

— Ну, то тікай геть звідси. Воду треба пити, а не каламутити. Тільки кривий тигр може розмовляти про свої права в той час, коли . . . ми всі — і люди і родини нетрів — однаково страждаєм. Чи викупався ти чи ні, а проте іди геть до своєї нори, Шер-хане.

Останні слова прогули, як грім, і троє синів Газі подалися трохи наперед. Але се було зовсім зайвим. Шер-хан пішов геть собі, не насміливши́сь навіть загарчать. Він знав, як і всі инші, що все таки головою всіх нетрів єсть Газі.

— Що то за право, про котре говорив Шер-хан? — спитав пошепки Моуглі у Багіри. — Завжди сором убивати людину. Так каже наш звичай. А Газі сказав . . .

— Спитай сам його, маленький братіку, а я не знаю. Чи має він право чи ні, а коли б не заговорив Газі, то дала би я йому чосу. Прийти до Скелі Мирової, після того, як тільки що вбив людину, і похвалятися тим, — се може робити тільки шакал.

Моуглі почекав з хвилину, щоб насмілитись — ніхто не любив звертатись з запитаннями до Газі, — а потім гукнув:

— Що то за право, Газі, про котре говорив Шер-хан?

Населення нетрів дуже цікаве до всього, а

тому з обох берегів почулися ті самі запитання. Ніхто, за винятком Балу, не розумів значіння того, що трапилось. Старий ведмідь дуже замислився.

— Се давня історія, — сказав Газі, — давніша, ніж нетрі. Помовчте там на березі, і я розповім вам про се.

Хвилини зо дві безрогі та буйволи ще товклися. Потім пролунали голоси і ватажки родин один за другим проревіли:

— Ми ждемо!

Газі зробив крок наперед і спинився під Скелею Мировою. Вода сягала йому майже до колін. Не дивлячись на те, що ікли йому пожовкли, він все ж таки здавався тим, чим і справді був — тоб то головою нетрів.

— Відомо вам, діти, — почав він, — що найбільш усього в світі боїтеся ви людини.

Зо всіх боків почулися голоси одобрення.

— Ся історія торкається тебе, маленький братіку, — сказала Багіра Моуглі.

— Мене? Я належу до родини нетрів. Я — ловець з вільної родини, — відповів Моуглі. — Яке мені діло до людей?

— А чи відомо вам, чому боїтеся ви людини? — сказав Газі. — Ось чому. Спочатку, коли оселилися тут звірі, — а коли се було, того ніхто не знає — ми всі звірі ходили вкупі і не боялися одно одного. В ті часи не було у нас і посухи. Листя, квітки й овочі росли

на однім тім самім дереві, а ми вживали до їжі тільки листя, квітки, траву, овочі й кору з дерев.

— Яка я рада, що на світ з'явилася не в ті часи, — промовила Багіра. — Кора з дерев годиться тільки на те, щоб гострити об неї пазурі.

— А володарем нетрів був Са, перший з слонів. Він витяг хоботом нетрі з води і там, де він провів борозни ногами, потекли ріки, де тупнув ногою, повстали озера смачної води, а в тих місцях, де він трубив — ось так! — з'явилися дерева. От таким чином Са утворив нетрі. В той час ще не було ні пшениці, ні динь, ні перцю, ні цукрового очерету, ні маленьких хатин, котрі ми бачимо тепер. Родини нетрів не знали людини і жили всі вкупі, складали одно ціле. Та ось почали звірі сваритися за їжу, хоча пасовиська вистарчало про всіх. Звірі зледащіли... Кожний хотів їсти, не встаючи з місця, як ми се робимо иноді й тепер по весні, коли випаде багато дощів. Са, перший слон, мав в той час дуже багато діла: він упорядковував нові нетрі і направляв стоки річок. Він не міг бувати всюди, і тому призначив першого тигра за суддю над нетрями. Він мусів розглядати всі сварки звірів. В той час тигр, як инші звірі, їв траву і овочі. Він на зріст був такий, як я, і дуже вродливий. В ті добрі часи шку-

ра його нагадувала кольором квітку жовтої ліани і не мала ні одної смужки. Всі мешканці нетрів приходили до нього без жаху, і слово його було для всіх законом. Пам'ятайте, що в той час складали ми одну родину. Але якось то вночи, між двома оленями повстала сварка за пасовисько (як се досить часто буває і тепер. Звичайно таку сварку закінчують тим, що пускають у діло голови й передні лапи). Вони наблизилися до тигра, котрий лежав на квітках, і, перебиваючи один одного, оповідали про причину сварки. Один олень ненароком штовхнув рогами Першого Тигра. Він скипів і забувши, що він суддя і голова нетрів, накинувся на оленя і вбив його. До того часу ніхто з нас не бачив ще смерти. Перший Тигр побачив, що він наробив і збожеволів від паху крови. Він утік далеко на північ в болота. Лишившись без судді, звірі почали битись. Реви та крики дійшли до Са і він повернувся до них. Одні казали те, другі инше, та він побачив неживого оленя, що лежав серед квіток, і спитав, хто вбив його. Але звірі не хотіли відповідати, бо показились від паху крови, як се і тепер часом трапляється з нами. Вони кидались туди та сюди, роблячи великі круги, ревіли та вимахували головами.

Тоді Са звелів тим деревам, що пустили гильки свої по-над землею відзначити убивцю оленя, щоб можна його знати на далі, а потім

спитав: »Хто ж буде головою над родинами нетрів?« Тоді Сіра Малпа, що жила між гильками дерев, скочила додолу і сказала: »Тепер я буду головою над нетрями«.

Са зареготався і сказав: »хай буде так«, а потім розлютований пішов геть з нетрів.

Діти, чи відомо вам, що то за звір — Сіра Малпа? І в ті часи малпи були такими, як і тепер. Спочатку обібрана за голову малпа зробила уважний вигляд, та потім скоро почала почухуватись, плигати по гильках. Коли Са знову прийшов в нетрі, то побачив, що Сіра Малпа висіла на гиляці головою долу, сміючись з звірів, а звірі стояли круг дерева і теж сміялися з малпи. Отже в нетрях закону не було, тільки безглузде базікання. Тоді Са зібрав усіх звірів і промовив: »Перший голова ваш приніс в нетрі смерть, другий вкрив їх соромом. Наступив час дати вам закон і такий, котрого не змогли б ви зламати. Мусите ви пізнати жах, а коли пізнаєте його, то відчуєте, що він голова над вами і що ви мусите коритись йому«. »Що то таке жах?« — спитали мешканці нетрів. »Побачите, коли знайдете його«, — відповів Са.

Звіри розбрелися скрізь по нетрях шукати жаху. Незабаром після того буйволи . . .

— Ху! — сказав Майза, голова буйволів, що стояли на тім боці.

Так, Майза, буйволи перші взнали жах.

Вони повернулися і розповіли, що в одній печері знайшли жах. Він не має шерсти на тілі і ходить на задніх ногах. Решта мешканців нетрів пішла за буйволами. В проході печери побачили жах. Він стояв на задніх лапах, і мав тіло цілком голе і без шерсти. Побачивши звірів, він закричав, і голосом своїм так налякав їх, що вони кинулися навтікача, штовхаючи одно одного. Розказували мені, що тої ночи звірі всі зібралися ночувати, як і завжди, та вже кожна родина лягла окремо — безрогі сами собі, сарни з сарнами, — ріг до рогу, копито до копита. І всі звірі в нетрях тремтіли від страху.

Першого Тигра там не було. Він все ще ховався по болотах на півночі. Коли ж він почув про те, кого звірі бачили в печері, то сказав: »Я піду до нього і уб'ю його«. Біг він всю ніч. Дерева та ліани, що траплялися йому на шляху, відзначали його, як велів Са. Вони доторкувалися гильками до його спини, боків і голови. В тих місцях, де вони торкалися до його жовтої шерсти, лишилися темні смуги. І ті смуги лишилися на його дітях і до сього часу!

Коли він підійшов до печери, жах голий підняв руку і назвав його »смугнастим нічним розбійником«. Перший Тигр так злякався голого, що голосно завив і втік назад в болота.

Моуглі усміхнувся і не переставав лежати в воді.

— Са почув виття тигра і спитав: »Яке ти маєш горе?« І Перший Тигр задрав голову до неба, що було недавно сотворено (ох, яке воно старе вже!), і сказав: »Верни мені знову мою владу, Са! Всі нетрі знають про мій сором. Я втік від голого і він взивав мене ганебним іменням«. — »Чому ж то?« — спитав Са. »Тому, що я вимазаний гразюкою з болота«, — відповів Перший Тигр. »То скупайся, а потім покачайся по мокрій траві, і коли се гразюка, то, певне, вона позлазить«, — сказав Са. Перший Тигр кинувся у воду, а потім почав качатись і качався, аж поки нетрі закрутилися йому черед очима, та ні одна смуга не злізла з його шкури. Са, що стежив увесь час за ним, засміявся. »Що я зробив, щоб заслужити се?« — спитав Перший Тигр. — »Ти вбив оленя і таким чином привів в нетрі смерть, а разом з нею і жах. Тепер звірі в нетрях бояться одно одного, так само, як ти боїшся голого«. — »Мене вони не будуть боятись«, — сказав тигр. »Вони дуже давно знають мене«. »Піди й подивись« — відповів Са. Перший Тигр метнувся на всі боки, кличучи сарн, безрогих та инших звірів з нетрів. Але всі з жахом тікали від того, хто колись був над нетрями суддею. Тоді Перший Тигр повернувся до Са. Гордощі його було потоп-

тано. Він бився головою об землю, розгрібав її лапами і кричав: »Згадай, що я був колись головою над нетрями! Не забудь мене, Са. Хай діти мої згадають про мене і дізнаються, що був час, коли не знав я ні сорому, ні страху«.

»Одно я можу зробити для тебе на спомин того, що ми з тобою були свідками, як складалися нетрі«, — відповів Са. — »На одну ніч що-року все буде так, як і було до вбивства оленя . . . для тебе і для твоїх дітей. В ту ніч, коли хто-небудь з вас зустріне голого, — його звуть людиною — то не ви, а він буде боятися вас, тигрів, ніби то ви й тоді будете головами над нетрями. Будь милосердним до нього в ту ніч, повну для нього жаху, бо ти сам знаєш, що то значить жах«. — »Я з того задоволений«, — сказав Перший Тигр. Та коли після того прийшов він до річки, щоб напитись, і побачив у себе на спині і по боках чорні смуги, то згадав, як прозвав його голий, і скипів гнівом. Цілий рік прожив він серед болот, чекаючи, коли Са виповнить те, що обіцяв. Нарешті настала ніч, коли Місяців Шакал (Венера — вечірня зірка) перебував далеко від нетрів. Він зрозумів, що прийшла його ніч, і пішов до печери, де жив голий. Все сталося, як обіцяв Са. Голий тремтів від жаху і, побачивши Першого Тигра, впав на долівку, а тигр кинувся і вбив його. Він гадав, що в нетрях живе тільки одна людина, і що

вбивши її, він знищив жах. Він гордо стояв над мертвим ворогом і гучним ревом сповіщав про свою перемогу, як ось почув, що йде Са, почув голос Першого Слона, схожий на той, що ми чуємо тепер...

Над засохлими, опаленими горами розлягалися згуки грому, блискала блискавка, та дощу не було.

Перший Слон чув сей голос і от що він сказав: »Так ось воно твоє милосердя!« Перший Тигр облизнувся і сказав: »Ну, то що ж? За те я вбив жах«. — »Ах, сліпий ти дурню«, — відповів Са. »Ти зняв кайдани з смерти і вона тепер піде слідком за тобою, до самої твоєї смерти. Ти навчив людину убивати«.

Перший Тигр не переставав стояти на своєму: »Він без рухів, як і той олень. Жаху більше нема і я знову можу стати суддею в нетрях«.

»Ніколи звіри з нетрів не прийдуть на суд до тебе«, — відповів Са. — »Ніколи не підуть вони слідком за тобою, не будуть спати коло тебе і пастися коло твого лігва. Тільки жах буде слідкувати за тобою і ранить тебе невидимо для тебе самого. По його слову земля буде розсідатись під тобою, ліани обів'ються кругом твоєї шиї, а дерева кругом тебе виростуть так високо, що ти не зможеш перескочити через них. І, врешті, людина здере з тебе шкуру, щоб закутати нею своїх дітей,

коли настануть холоди. Ти не був до його милосердним, і він не матиме милосердя до тебе«.

Перший Тигр був дуже сміливий, бо се була його ніч, він сказав: »Обіцянка Са мусить бути виконаною. Не зможе ж він одібрати у мене мою ніч«.

»Так вона лишиться твоєю«, — відповів Са, — »як я обіцяв, але дорого обійдеться вона тобі. Ти навчив людину вбивати, а людина учень дотепний«.

»Ось він мертвий коло моїх ніг«, — сказав Перший Тигр. Сповісти нетрі, що я вбив жах«.

Са сміявся і сказав: »Ти вбив одного з численних, та розкажи сам звірям з нетрів... твоя ніч минула!«

Настав день і з печери вийшов другий голий. Він побачив на стежці убиту людину і Першого Тигра, що стояв над нею. Голий взяв гостру ломаку.

— Тепер кидають такою штучкою, котра ріже, — зауважив Саґ, похитуючи своїми голками. Він знав се, бо гонди дуже люблять його м'ясо, і Саґ знав, що то значить гострий маленький топірець, що летить, як блискавка.

— Ні, то була гостра палиця, така, як вони кладуть тепер коло пастки, — сказав Газі. — Чоловік кинув її і вона застромилася в тіло Першого Тигра. Пророкування Са збулося. Перший Тигр ревучи та виючи метнувся не-

трями і бігав так, аж поки не витяг палиці. Звірі всі дізналися, що голий може здалеку бити, і жах ще більше опанув їх.

Так от як Перший Тигр навчив людину вбивати, і вам відомо скільки шкоди приносить він тепер нам. Згадайте пастки і ями, що робить людина на загибель нашу. А гострі палиці і щось палюче, що вилітає з білого диму (Газі мав на увазі рушницю). А червона квітка, що вигонить нас з нетрів! Та в одну ніч, по обіцянці Са, на Голого находить жах перед тигром, і тигр користується тим, щоб помститись за Першого Тигра і убиває людину, де б її не зустрів. А ввесь инший час людина ходить сміливо нетрями і в-день і вночи.

— Ох! шкода! — почувся голос сарн, що думали про свою долю.

— І тільки тоді, коли наступає якась велика небезпека, як ось тепер, ми, звірі з нетрів, забуваємо дрібний жах і зустрічаємось всі в одному місці.

— А людина тільки на протязі одної ночи в рік боїться тигра? — спитав Моуглі.

— Так, — сказав Газі.

— Але я . . . та всім нам відомо, що Шерхан вбиває людей двічі — тричі на місяць.

— Так, се правда. Але тоді він кидається на людину з-заду і відвертає голову, коли б'є його, бо ввесь переповнений жахом. Коли

б людина тільки подивилася на нього, то Шер-хан втік би геть. В свою ніч він отверто йде в село, ходить між хатами і зазирає в двері. Люди падають ниць від жаху і він чинить убивство. Одно убивство за ніч.

— О! — сказав Моуглі, бовтаючись в воді. — Тепер я розумію, чому Шер-хан примусив мене глянути йому в очі. Малу приємність мав він з того, він не витримав мого погляду, а я... я вже не впав до його ніг. А про те я ж не людина, я належу до вільної родини.

— Гм! — тихо зауважила Багіра. — А чи відомо тигрові, коли повинна наступити його ніч?

— Ні, не знає, поки Місячний Шакал не з'явиться в вечірнім тумані. Ніч тигрова припадає иноді в літню спеку, иноді під час дощів. Коли б не провина Першого Тигра, ніколи б не було тої ночи і ніхто б не мав жаху.

Сарни сумно зітхнули, а на губах Багіри промайнула усмішка.

— А люди знають сю... історію? — спитала вона.

— Ніхто не знає про се, опріч тигрів та нас слонів, нащадків Са. Тепер ви всі чули її від мене.

І Газі засунув хобіт у воду на знак того, що не хоче більше розмовляти.

— Але ж, — промовив Моуглі, звертаючись

до Балу, — але ж чому Перший Тигр не вживав до їжі надалі трави та листя? Він же тільки вбив оленя. Він же не їв його. Чому ж він почав їсти м'ясо?

— Дерева та ліани відзначили його і через те він зробився смугнастим. От чому не схотів він вживати їх овочів. З помсти з того часу почав він їсти сарн і инших звірів, котрі їдять траву, — відповів Балу.

— То виходить, що ти знав сю історію? Чому ж ти не розповів її мені?

— Тому, що коли б я почав тобі оповідати про всі історії в нетрях, то їм би й краю не було... А ну пусти моє ухо, маленький братіку!

ЗМІСТ:

Частина I

Стор.

I. Брати Моуглі 7
Ловецька пісня вовчої родини 44
II. Полювання Коа 45
III. Тигр! Тигр! 91
Пісня Моуглі 123

Частина II

I. Помста Моуглі 129
II. Королівський анк 115
III. Як повстав жах в нетрях 207

КНИЖКИ ДЛЯ ШКІЛ І НАРОДУ

написані Юр. Сірим (Ю. Тищенко).

★

Про світ Божий.

Бесіди по природознавству, з 47 мал., вид. 3-е.

Життя ростин.

Анатомія і фізіольоґія ростин, з 20 мал., вид. 2-е.

Крим.

Оповідання з подорожі дітей, з малюнками і картою Крима, вид. 2-е.

Світова мандрівка краплини води,

з мал., вид. 3-е.

Дивовижні рослини.

Про ростини теплих країн, з мал., вид. 2-е.

Про горобця славного молодця,

опов., з мал., вид. 3-е.

Українські казки

вип. І-й з ілюстр.

Українські казки

вип. ІІ-й з ілюстр.

Хто такий В. Винниченко.

Біоґрафія першого міністра України.

ПЕРЕКЛАДИ ЮР. СІРОГО

для шкіл і народу.

★

1. Р. Кіплінґ.
Казки (з малюнками).

2. Нелло та Патраш
і инші оповідання (з малюнками).

3. Р. Кіплінґ.
Брати Моуглі, оповідання про дитину,
що зросла серед вовків ч. І. і II.,
(з малюнками), вид. 2-е.

4. Томпсон і Льонг.
Семейство лисів і инші оповід. (з ілюстр.)

5. Томпсон-Сетон.
Подорож дикої качки (з ілюстр.).

6. Томпсон-Сетон.
Вулі чабанський пес (з ілюстр.).

7. Томпсон-Сетон.
Мандрівна Кішка (з ілюстр.).

8. М. Богданов.
Як іде життя в світі (оповід. старої миші).

Видавництво Дзвін

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 13 07 05 05 014 4